

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HZ. PEYGAMBER VE AİLESİNE MEDİNE DÖNEMİNDE
YAPILAN SALDIRILAR**

RECAİ TOPALOĞLU

Danışman : Prof. Dr. Mehmet Nadir ÖZDEMİR

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Fatih GÜZEL

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi: Mustafa ÇAVUŞOĞLU

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Recai TOPALOĞLU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HZ. PEYGAMBER VE AİLESİNE MEDİNE DÖNEMİNDE YAPILAN SALDIRILAR

RECAİ TOPALOĞLU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: PROF. DR. MEHMET NADİR ÖZDEMİR

İslam dininin ilk yıllarında Hz. Peygamber ve ilk Müslümanlar Mekke’de Müşrikler tarafından ağır işkencelere maruz kalmışlardır. İslamiyetin inkişafı adına Habeşistan’a hicret edilmiş; fakat istenilen sonuç elde edilememiştir. İlahi emir gereği Medine şehrine hicret edilmiş, ne var ki Akabe’de Hz. Peygamber’e biat eden Ensar’dan başka Muhaciri hoşgörü ile karşılayan neredeyse hiç kimse olmamıştır. Atalarının dinini kendi çıkarlarına alet edinen Mekkeli Müşrikler, kendi şehirlerinde ortaya çıkmış olan bu yeni inancın iktidarlarını derinden sarsacağına farkındaydılar. Hz. Peygamber ve muhacirin Medine’ye hicreti onların bu tehlikeyi yayılmadan ortadan kaldırma fırsatını da ellerinden kaçırmıştır. Bu sebepten Medineli Yahudiler başta olmak üzere Müslümanlara karşı cephe alan her oluşumla ittifak kurmaktan geri durmamışlardır. Öte yandan tarihin en kadim milletlerinden olan Yahudiler Medine ticaretini ellerinde tutmaktaydılar. Siyasi otoriteyi iki Arap kabilesi olan Evs ve Hazrec’i birbirine düşürerek kendi lehlerine tesis ediyorlardı. Ayrıca son peygamberin kendi içlerinden çıkacağı hususunda da şüpheleri yoktu. Kureyşoğulları’ndan Arap asıllı Hz. Peygamber’in Medine’ye hicreti ve hemen ardından Evs ve Hazrec kabileleri arasında süregelen kan davasını bitirmesi Yahudilerin Hz. Peygamber’e karşı düşmanlığını celbetmiştir. Ayrıca Medine’de bir gurup daha vardır ki bunlar Müslümanların arasına girerek fitne tohumları ekmeye çalışan münafıklardır. Müslümanlara karşı bu denli keşmekeş bir ortamda Hz. Peygamber Medine şehrinde birçok defa sözlü ve fiziki saldırılara maruz kalmış, şahsına karşı suikast planları tertip edilmiştir. Ona karşı bu zulmü reva görenler onun ailesine saldırmaktan da geri durmamışlardır. Çalışmamız Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinden itibaren vefatına kadar geçen süreçte şahsına ve ailesine karşı tertip edilen Müşriklerin, Yahudilerin ve Münafıkların saldırılarını konu edinmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: İslam Tarihi, Hz. Peygamber, Medine, Aile, Saldırı, Taciz, Suikast

Eylül 2025, 109 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

ATTACKS ON THE SAINT PROPHET AND HIS FAMILY DURING THE MEDINA PERIOD

RECAİ TOPALOĞLU

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF ISLAMIC HISTORY AND ARTS**

SUPERVISOR: PROF. DR. MEHMET NADİR ÖZDEMİR

In the early years of Islam, the Prophet and the first Muslims were subjected to severe torture by the polytheists in Mecca. They migrated to Abyssinia for the sake of the development of Islam; however, the desired results could not be achieved. They migrated to the city of Medina as per the divine command, however, apart from the Ansar who had sworn allegiance to the Prophet in Aqaba, almost no one welcomed the Muhajir with tolerance. The Meccan Polytheists, who had used the religion of their ancestors for their own interests, were aware that this new belief that had emerged in their city would deeply shake their power. The migration of the Prophet and the Muhajir to Medina is evidence that they had missed the opportunity to eliminate this danger before it spread. For this reason, they did not hesitate to form alliances with every formation that opposed the Muslims, especially the Jews of Medina. On the other hand, the Jews, one of the most ancient nations in history, held the trade of Medina in their hands. They were establishing political authority in their favor by pitting the two Arab tribes of Aws and Khazraj against each other. They also had no doubt that the last divine prophet would emerge from among them. The migration of the Prophet Muhammad, who was of Arab origin from the Banu Quraysh, to Medina and the subsequent ending of the ongoing blood feud between the tribes of Aws and Khazraj, aroused the Jews' hostility towards the Prophet. In addition, there was another group in Medina, the hypocrites, who tried to sow seeds of discord among the Muslims. In such a chaotic environment against the Muslims, the Prophet Muhammad was subjected to verbal and physical attacks many times in the city of Medina, and assassination plans were made against him. Those who deemed this cruelty worthy of him did not refrain from attacking his family either. In our study, the Prophet We have discussed the attacks of polytheists, Jews and hypocrites against the Prophet and his family from his migration to Medina until his demise to the eternal realm.

KEYWORDS: Islamic History, Hz. Prophet, Medina, Family, Attack, Abuse, Conspiratorial

September 2025, 109 Page

TEŞEKKÜR

Medine'ye hicretinden sonra Hz. Peygamber ve ailesine karşı birçok defa saldırı düzenlenmiştir. Onun risaletini durdurubilmek için gerektiğinde inançlarından ödün vererek ittifak kurmaktan çekinmeyen müşrikler, yahudiler ve münafıkların saldırıları Hz. Peygamber'e saldırmak söz konusu olduğunda onun ailesine de sirayet etmiştir.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını bir an olsun eksik etmeyen danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Nadir Özdemir başta olmak üzere düşünceleriyle yolumu aydınlatan Prof. Dr. Mehmet Atalan hocama ve bu konuyu seçmemde fikirlerini beyan eden Doç. Dr. Şemsettin Kırış hocama şükranlarımı sunarım.

Recai TOPALOĞLU

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI.....	ii
TAAHHÜTNAME.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Konusu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	1
1.3 Araştırmanın Kapsamı ve Kaynakları	2
2. MÜŞRİKLERİN SALDIRILARI.....	6
2.1 Hz. Peygamber’e Yapılan Saldırıları.....	6
2.1.1 Müşrikleri Hz. Peygamber’e Karşı Düşmanlığa Sevk Eden Etkenler.....	7
2.1.1.1 Dini nedenler	8
2.1.1.2 Sosyal nedenler.....	8
2.1.3.3 Ekonomik nedenler	8
2.1.2 Hicretten Sonra İlk Saldırı.....	9
2.1.3 Bedir Gazvesi Öncesinde Kureyş ile Ebû Cehil’in Asıl Gayesi.....	10
2.1.3.1 Âtike ve Cüheym b. Salt’ın rüyalarına Ebû Cehil’in tepkisi.....	12
2.1.3.2 Ebû Süfyân’ın geri çekilme teklifine Kureyş’in cevabı	13
2.1.4 Emevi Münâfereti ile Gelişen Süreçte Ebû Süfyân’ın Düşmanlığı.....	14
2.1.4.1 Bedir gazvesinin intikamı.....	17
2.1.4.2 Uhud gazvesinin ardından Ebû Süfyân’ın mesajı	19
2.1.4.3 Ebû Süfyân’ın süikast teşebbüsleri.....	22
2.1.4.3.1 Recî’ gününde suikast izleri	22
2.1.4.3.2 Faili meçhul suikast girişimi	24
2.1.4.4 Ahzâb günü.....	24
2.1.5 Amr b. Âs’ın Necâşî’ye Hz. Peygamber’i Öldürme Teklifi.....	26
2.1.6 Hz. Peygamber’e Suikasta Teşebbüs eden Diğer Müşrikler	28
2.1.6.1 Umeyr b. Vehb	28
2.1.6.2 Dü’sûr b. Hâris	30
2.1.6.3 Himâs b. Kays b. Hâlid ed-Dîlî	32
2.1.6.4 Fedâle b. Umeyr b. Mülevvah el-Leysî.....	33
2.1.6.5 Şeybe b. Osman.....	34
2.1.6.6 Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays	35
2.1.6.7 Nudayr b. Hâris	38
2.1.6.8 Ümmü Kırfe	39
2.1.7 Kisrâ Pervîz b. Hüzmüz’ün Hz. Peygamber’i Yakalatma Emri	40
2.1.8 Hz. Peygamber’in Mektubunu Su Kovalarına Yama Yapanlar	41
2.1.9 Kinâne’li Enes b. Züneym.....	42
2.1.10 Hz. Peygamber’i Hicv Eden Şarkıcı Kadınlar.....	43
2.1.10.1 Amr b. Hâşim b. Muttalib’in cariyesi Sâre	43
2.1.10.2 Abdullah b. Hatal’ın iki şarkıcı cariyesi.....	44

2.2	Hız. Peygamber'in Ailesine Yapılan Saldırılar	45
2.2.1	Huveyris b. Nukayz	45
2.2.2	Hebbâr b. el-Esved	46
3.	YAHUDİLERİN SALDIRILARI	48
3.1	Yesrib Yahudilerinin Araplarla Münasebetleri	48
3.2	Yahudileri Düşmanlığa Sevk Eden Etkenler	49
3.2.1	Yahudilerde Peygamber Beklentisi	50
3.2.2	Kur'an-ı Kerîm'in Yahudiler Hakkındaki Tutumu	51
3.3	Hız. Peygamber'e Yapılan Saldırılar	52
3.3.1	Amr b. Cihâş b. Kâ'b	52
3.3.2	Zeynep bnt. Hâris	54
3.3.3	Lebîd b. A'sam	56
3.4	Arap Kültüründe Tahrid	60
3.3.2.1	Kâ'b b. Eşref	60
3.3.2.2	Ebû Râfî' Sellam b. Ebi'l Hukayk	65
3.3.2.3	Ebû 'Afek	67
3.3.2.4	Esmâ bnt. Mervân el-Yahudiyye	69
3.4	Hız. Peygamber'in Ailesine Yapılan Saldırılar	70
3.4.1	Ahzâb günü Yapılan Saldırı	71
4.	MÜNAFIKLARIN SALDIRILARI	73
4.1	Kur'an'ın Dilinden Münafiklar	74
4.2	Hız. Peygamber'e Yapılan Saldırılar	74
4.2.1	Abdullah b. Übey b. Selûl	75
4.2.2	Hakem b. Ebû'l-Âs	78
4.2.3	Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh	79
4.2.4	Muattib b. Kuşeyr	81
4.2.5	Mirba' b. Kayzî	82
4.2.6	Münafikların Tebük Seferi Esnasında Faaliyetleri	82
4.2.6.1	Cedd b. Kays	84
4.2.6.2	Cûlâs b. Süveyd	85
4.2.6.3	Hız. Peygamber'e suikast teşebbüsü	86
4.2.7	Zeynep bnt. Cahş ile Evliliğinde Münafiklar'ın Faaliyetleri	87
4.2.8	Hız. Peygamber'in Ganimet Taksiminde Maruz Kaldığı sıkıntılar	89
4.2.8.1	Abbas b. Mirdâs	90
4.2.8.2	Hurkus b. Züheyr	91
4.3	Hız. Peygamber'in Ailesine Yapılan Saldırılar	92
4.3.1	İfk Hadisesi	92
4.3.2	Hız. Mâriye'ye atılan İftira	96
5.	SONUÇ	98
	KAYNAKLAR	101

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

b	: Baskı
b.	: Bin, ibni
bnt.	: Binti
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
haz.	: Hazırlayan
H	: Hicri
M	: Miladi
S	: Sayı
ed.	: Editör
vd.	: Ve diğerleri
çev.	: Çeviri
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
Prof.	: Profesör
Nşr	: Neşreden
Der	: Derleyen
agm.	: Adı Geçen Makale

1. GİRİŞ

Medine'ye hicretten itibaren Hz. Peygamber'in ahirete irtihaline kadar geçen süreçte şahsına ve ailesine karşı tertip edilen saldırıları konu edindiğimiz çalışmamız Mekkeli müşrikler, Medine Yahudileri ve Medineli münafıklar ekseninde şekillenmiştir.

1.1 Araştırmanın Konusu

Bütün dinî teamüllerini bir tarafa bırakan bu üç zümre Hz. Peygamber'i öldürmek noktasında fikir birliğine varmış, bu doğrultuda farklı zamanlarda ittifaklar oluşturmuşlar, Hz. Peygamber ve ailesine karşı çeşitli entrikalarla saldırı faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Hz. Peygamber'in ailesine reva görülen çirkin iftiralar, o günün toplumunda iftihar vesilesi olan mahremiyet kaidelerinin ayaklar altına aldığını göstermektedir. Bu saldırılar sistemli ve koordineli bir çalışmanın neticesinde gerçekleşebildiği gibi tamamen münferit saldırılar şeklinde de kendini göstermiştir.

Hz. Peygamber'in şahsına ve ailesine karşı tertip edilen saldırılara karşı Kur'an'ın ekseninde sergilediği tavrı, sahabenin saldırılara karşı duruşu ve saldırıların akabinde gelişen süreç değerlendirilmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Hz. Peygamber'in tebliğ vazifesini icra ederken karşılaştığı sıkıntılar İslam tarihi kaynaklarında tafsilatıyla anlatılmasına rağmen gereğince kendine yer bulamamıştır. Bunun nedeni Medine'ye hicret ile birlikte şehirde tam manasıyla birliktelik ruhunun tesis edildiği izleniminin hâkim olduğudur. Hâlbuki Medine'de Hz. Peygamber ve muhacirleri bekleyen bir grup Evs ve Hazrec kabilesine mensup Ensar dışında kimse bulunmamaktaydı. Hicretten sonra Hz. Peygamber ve ailesine reva görülen saldırılar yüzünden İslamiyetin inkişafı Medine'de tehlikeli bir boyut kazanmıştır. Çalışmamızda saldırılarla şekillenen süreci de aynı zamanda gün yüzüne çıkarmayı hedeflemiş bulunmaktayız.

Kureyş'in, Hz. Peygamber'in hicret etmesine rağmen peşini bırakmayışı beraberinde bir takım soru işaretleri barındırmaktadır. Şöyle ki mesele sadece körü körüne

sahiplendikleri inançları mı? Yoksa atalarından devrıldıkları asabiyet geleneklerini ellerinden kaçırma endişesi mi? Hz. Peygamber'in hicretinden sonra da Kureyş tarafından sürdürülen mücadelenin perde arkası çalışmamızda aralanacaktır. Tarihin en kadim milletleri arasında zikredilen Yahudilerin Hz. Peygamber'in Medine'ye teşrifıyla birlikte takındıkları tavır da son derece önemlidir. Son Nebî'nin kendi aralarından çıkmayışı neticesinde Medine Yahudileri'ndeki hayal kırıklığı, akabinde kurulan ittifaklardaki rolleri bu sayede daha belirgin hale gelecektir. Hz. Peygamber ve ailesi başta olmak üzere bütün Müslümanlara saldırının diğer adı gizli düşman münafıklardır. Yaşanan taktik savaşları neticesinde münafıkların kullandığı en etkili silah olan “*iftira ve yalan*”ın toplum üzerindeki yansımaları çalışmamızda tafsilatıyla aktarılmıştır. Ayrıca kadın faktörünün saldırılarda etkinliği ve üstlendiği rol bu sayede belirgin hale gelmiştir.

Araştırmamız uzun süre kütüphane ortamında çalışmamız neticesinde ortaya çıkmıştır. Elde ettiğimiz veriler dijital ortamda fişlenmiş, nesnellik prensipleri gereği uygun tasnif işlemlerine tabi tutulmuş ve böylece kayda geçirilmiştir. Bilgehan Bilgili Merkez Kütüphanesi, Ankara/Millet Kütüphanesi, İstanbul/İSAM Kütüphanesi, el-Mektebetü's-Şâmile adlı dijital kütüphane ile interaktif ortamda istifade ettiğimiz Dergipark, Kâşif Milli Kütüphane ile TDV İslam Andiklopedisi faydalandığımız başlıca birimler olmuştur.

1.3 Araştırmanın Kapsamı ve Kaynakları

Araştırmamızın ana omurgasını oluşturan saldırı kavramı “*Bir kimseye kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla direk silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma; hücum, taarruzda bulunma, şahsına tecavüz etme.*”¹ şeklinde tarif edilmiştir. Bu doğrultuda Hz. Peygamber ve ailesine karşı tertip edilen suikast teşebbüsleri, rencide edici, küçük düşürücü, alaycı ve eziyet verici faaliyetler, sataşmalar, tahrik şiirleri, tehditkâr söylemler olmak üzere her türlü sözlü ve fiili saldırı girişimleri konumuz dâhilinde değerlendirilmiştir.

¹ Şükrü Haluk Akalın vd., *Saldırı*, thk. Şükrü Haluk Akalın - Belgin Tezcan Aksu (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011), “Türkçe Sözlük”, 2017.

Araştırmamız klasik dönem İslam tarihi kaynakları ekseninde şekillenmiş olup konu üzerinde değişik kaynaklardan gelen rivayetler değerlendirilmiştir. Bunun yanında çağdaş İslam tarihi kaynaklarının konuya yaklaşımı göz ardı edilmemiştir.

İlk kaynaklar arasında zikredilen İbn İshak (öl. 151/768)² ve öğrencisi İbn Hişâm (öl. 218/833)³ başvurduğumuz temel eserler arasında en önemlisidir. İbn Hişâm'ın “*es-Sîretü'n-nebeviye*” adlı eseri sayesinde müşrikleri saldırıya sevk eden etmenler hakkında tafsilatıyla izahatta bulunduk. Saldırıların hazırlık süreçleri ve seyri hakkında değerlendirmede bulunduk. Saldırıları başarıyla sonuçlandığı takdirde müşriklerin kazanımlarını izah ettik. Bedir savaşında Ebû Süfyân tarafından yazılan mektuba çalışmamızda yer verdik. Bununla birlikte İbn Hişâm'ın eseri anlaşılması güç rivayetleri izah etmesi, mekanlar ve şahıslar hakkında bilgiler vermesi açısından çalışmamızı daha belirgin hale getirmiştir.

Vâkıdî'nin (öl. 207/823)⁴ eseri istifade ettiğimiz kaynak eserlerin ikincisidir. Kitabın ana omurgasını Hz. Peygamberin savaşları ve seferleri oluşturmaktadır. Bu nedenle eser çalışmamız açısından oldukça verimli olmuştur. Vâkıdî'nin eseri ile çalışmamızda olaylar yer, zaman, olaya dahil olanların isimleri, ne kadar kişinin olay örgüsüne dahil olduğu tafsilatıyla aktardık. Hz. Peygamber ve ailesine karşı tertip edilen saldırıların hazırlık süreçleri ve sonrasında gerçekleşen durum hakkında bilgilendirmede bulunduk. Ayrıca bazı hadiselerin anlaşılması maksadıyla yazarın esere kattığı yorumu da değerlendirdik. Saldırı süreçlerinde müşriklerin tehditkâr yaklaşımlarına ve Müslümanlara karşı sergiledikleri mukavemetlerine çalışmamızda yer verdik. Hendek savaşı öncesinde Ebû Süfyân'ın Hz. Peygambere yazdığı tehdit dolu mektuba Vâkıdî'nin eseri sayesinde ulaştık.

Kendine özgü bir tarzla biyografi eseri ortaya koyan İbn Sa'd'ın (öl. 230/845)⁵ eseri sayesinde şahısların doğum ve ölüm tarihleri, lakapları, kökenleri, ilmi bakımdan birikimleri, gazvelerde ve seriyyelerde üstlendikleri vazifeler hakkında teferruatlı

² Muhammed İbn İshak, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, thk. Muhammed Hamidullah (Konya: Hayra Hizmet Vakfı Neşriyat, 1981).

³ Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Humeyrî el-Marûfî Ebû Muhammed İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Abdurraif Said (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1990).

⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, thk. Marsden Conis (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1989).

⁵ Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru Sâdır, 1968).

bilgilere ulaştık. Saldırıların yapıldığı tarihsel ve rakamsal bilgileri değerlendirdik. Saldırılarda karşımıza çıkan kabile isimleri sosyal yaşantıları hakkında bilgilendirmede bulunduk.

Taberî (öl. 310/923)⁶'nin eseri sayesinde Hz. Peygamberi öldürmek maksadıyla tertip edilen suikast planlarına ulaştık. Bu doğrultuda sürdürülen gizli ittifakları değerlendirdik. Hz. Peygambere saldırı girişiminde bulunanların hayatı ve planlarının işlediği taktirde elde edecekleri birtakım kazanımlar hakkında bilgiler edindik. Çalışmamızda Taberî'den istifade ettiğimiz en önemli husus ise saldırıların farklı rivayetlerle değerlendirilmiş olmasıdır.

Beyhâkî'nin (öl. 458/1066)⁷ eseri sayısal bilgiler hakkında istifade ettiğimiz kaynaklar arasındadır. Çalışmamıza suikaste teşebbüs eden şahısların akıbetleri hakkında verdiği bilgiler sayesinde zenginlik kazandırmıştır. Amr b. Âs'ın Necâşî'ye Hz. Peygamberi öldürme teklifi hakkında tafsilatlı bilgiler içerir. Bu noktada Habeşistan'a hicret edenler ve orada Hz. Peygambere saldırı tertiplerine karşı sergiledikleri mukavemet Beyhâkî'den edindiğimiz bilgiler sayesinde netlik kazanmıştır. Ayrıca eser Dü'sûr b. Hâris ile Ğavres b. Hâris arasındaki farkı izah etmemiz açısından oldukça verimli olmuştur.

Kastallânî'nin (öl. 923/1517) ⁸ “*Mevâhib-i Ledünniyye*” adlı eseri ile saldırı hazırlığında bulunan müşrikler hakkında bilgiler edindik. Saldırıyı gerçekleştiren ve azmettirenler hakkında sebep sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirmede bulunduk. Saldırıların seyri ile ortaya çıkan farklılıkları izah ettik. Yazar aynı zamanda bir hadis ailmidir. Bu sayede konumuz dahilinde olan olayları Hz. Peygamber'in hadisleri ile delillendirdik.

Yahudiler hakkında istifade ettiğimiz çağdaş İslam tarihi eserlerinden bazıları Nadir Özkuyumcu'nun “*Asr-ı Saadette Yahudilerle İlişkiler*”⁹ ve Nuh Arslantaş'ın “*Hz.*

⁶ Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986).

⁷ Ebu Bekir Ahmed b. el-Hüseyin el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şeria'*, thk. Abdül mu'tî Kal'acî (Beyrut ve Kahire: Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye ve Dâru'r-Reyyânî't-Turâs, 1988).

⁸ Ahmed b. Muhammed Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, çev. Bâkî (İstanbul: Divan Yayınları, 2008).

⁹ Nadir Özkuyumcu, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Yahudilerle İlişkiler)*, ed. Vecdi Akyüz (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007).

Peygamber'in Çağdaşı Yahudiler'in İnanç-İbadet ve Dini Hayatları" ¹⁰ adlı çalışmaları olmuştur. Bu eserler sayesinde Yahudilerin pratik hayatlarından yola çıkarak Hz. Peygambere karşı tertip edilen saldırılarda Müslüman-Yahudi çatışmasına giden süreci belirgin hale getirmeye çalıştık. Sorunların dini nedenlerinin ötesinde siyasi yönlerini somutlaştırdık. Dinler arası farklılıklarla birlikte iktidar, sadakat, güvenlik gibi kavramlardan ileri gelen sorunları izah ettik. Çalışmamıza katkı sağlayan diyer bir yönü ise kullanılan metaryallerin tasnif edilerek eserlere işlenmesi olmuştur.

Mehmet Ali Kapar'ın "*Asrı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler*" ¹¹ adlı makalesi müşriklerin Hz. Peygamber'e karşı tutumlarını değerlendirmemiz açısından destekleyici olmuştur. Müşrik kavramının ne anlama geldiğini izah ettik, Hz. Peygamber ve ailesine saldırılara giden süreçte toplumsal ve siyasi ilişkilerin anlaşılması, Hz. Peygamber'in tebliğ stratejilerinin müşrik toplumunda etkileri gibi birçok farklı konuyu ele aldık.

Hz. Peygamber'e ganimet mallarının taksiminde de saldırılar olmuştur. Kur'an, sünnet ve tarihi rivayetlerin bir arada kullanıldığı Mehmet Nadir Özdemir'in "*Ganimet*"¹² adlı eserinden Bedir gazvesine iştirak eden Müslümanların niyetleri hakkında bilgilendirmede bulunduk. Bununla birlikte Medine'ye tertip edilen saldırılarda Müşriklerin içinde bulundukları buhrandan kurtulma gerekçelerine, Uhud gazvesinin kaybedilme sebepleri ile Huneyn ganimetlerinin taksiminde girişilen saldırılar hakkında edindiğimiz bilgilere çalışmamızda yer verdik.

¹⁰ Nuh Arslantaş, "Hz. Peygamber'in Çağdaşı Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (05 Mart 2014), 55-92.

¹¹ Mehmet Ali Kapar, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler)*, ed. Vecdi Akyüz (Ensar Neşriyat, 2007).

¹² Mehmet Nadir Özdemir, *Ganimet Hz. Peygamber Dönemi Uygulamaları* (Siyer Yayınları, 2024).

2. MÜŞRİKLERİN SALDIRILARI

Hız. Peygamber'in doğduğu, Medine'ye hicretine kadar hayatının bir bölümünü geçirdiği Mekke halkı çoğunlukla putlara tapınmak suretiyle Allah'a ortak koştan ve onunla birlikte ilahlar edinen müşriklerden oluşmaktadır.¹³ Henüz putlar hakkında ayetlerin inmemiş olması nedeniyle Hız. Peygamber'in nübüvvetinin ilk üç yılı müşrikler tarafından sükûnetle karşılanmıştır.¹⁴ Mekke'de farklı inanışlara temayül eden şahısların varlığı bilindik bir durumdur. İlk inen ayetleri Varaka b. Nevfel ve arkadaşları tarafından savunulan Haniflerin ve münzevi bazı şahısların birtakım söylemlerine benzeten müşrikler, Hız. Peygamber'in tebliğini de bu türden bir hâdisce olarak telakki etmişlerdir.¹⁵ Ne var ki putları eleştiren ayetler inzal olmaya başlayınca Hız. Peygamber'e karşı öfkelerini ilan etmişlerdir.¹⁶ Bu vesileyle onlar ilah edindikleri putlardan ötürü eleştirilmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de gökleri ve yeri kimin yarattığı sorulduğunda Allah diyerek karşılık verdikleri halde taptıkları putlar atfedilerek Allah bir zarar vermek istediğinde onun zararını ortadan kaldırabilecek ve ya bir rahmet arzu ettiğinde onun rahmetini engelleyebilecek selahiyette olmadıkları gözler önüne serilmiştir.¹⁷

2.1 Hız. Peygamber'e Yapılan Saldırıları

Hız. Peygamber ile birlikte Müslümanlar Medineli Müslümanların daveti üzerine hicret etmiş, ne var ki müşriklerin saldırısı gerek meydan savaşları ve suikast planları ile gerekse Medineli Yahudi ve münafıklar ile ittifak kurmak suretiyle Medine'de de devam etmiştir. Bu karşılıklı münasebet hicretin 9. yılına kadar devam etmiştir.

¹³ Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), 10/448.

¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/199; Ahmed b. Yahya b. Câbir el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Muhammed Hamidullah (Mısır: Dâru'l-Ma'ârif, 1959), 1/116; İbrahim Sarıçam, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 90.

¹⁵ Wadah Khanfar, *İlk Bahar Hız. Peygamber (sav)'in Hayatına Dair Stratejik ve Siyasi Bir Okuma*, çev. Hasan Hacak - Mehmet Yuşa Solak (Vadi Yayınları, 2021), 167.

¹⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 10/449.

¹⁷ Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017), ez-Zümer 39/38.

2.1.1 Müşrikleri Hz. Peygamber'e Karşı Düşmanlığa Sevk Eden Etkenler

Müşriklerin İslam dinine bu denli karşı çıkmaları onların kendi inançlarını mutlak doğru olarak kabul etmelerinden ileri gelmektedir.¹⁸ Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de *"Onlara 'Allah'ın indirdiğine ve Resule gelin' denildiği zaman, 'babalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter' derler. Ataları hiçbir şey bilmiyor ve doğru yol üzerinde bulunmuyor iseler de mi?"*¹⁹

*"Kendilerine doğru yolu gösteren bir rehber geldiği zaman insanları iman etmekten alıkoyan tek sebep 'Allah bir insanı mı peygamber gönderdi? demeleri olmuştur."*²⁰ Onlara göre bunu ancak bir melek yapabilirdi.²¹ *"Dediler ki: 'Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, çarşıda, pazarda dolaşır.'" Ona bir melek indirilseydi de bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!' dediler."*²²

Onlara göre şayet bir insan peygamber olabiliyor ise bu durumda en layık kişi soylu, zengin, hatırı sayılır bir kişi olmalıydı. Erkek evlat bariz bir üstünlük vesilesi idi. Hz. Peygamber'in kızları hayattaydı. Oldukça fakir, yetim ve öksüz olan Hz. Muhammed onlara göre ideal bir peygamber profili değildi.²³ Nitekim şehrin iki hatırı sayılır kişilerinden birine Kur'an'ın indirilmeyişi ötürü hayıflandıkları²⁴ ayet de bunu destekler niteliktedir. Mekke'nin zenginleri arasında olan Velid b. Muğîre bu husustaki düşüncesini açıkça dile getirmiştir *"Kureyş'in büyüğü ve efendisi olan ben yahut Taif'de Sakîf kabilesinin ileri gelenlerinden Urve dururken Kur'an Muhammed'e mi inecek?"*²⁵

¹⁸ Ahmet Önköl vd., *Hz. Peygamber'in İzinde* (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 57.

¹⁹ el-Mâide 5/104.

²⁰ el-İsrâ 17/94.

²¹ Önköl vd., *Hz. Peygamber'in İzinde*, 58.

²² el-Furkân 25/7.

²³ Kapar, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler)*, 2/121.

²⁴ ez-Zuhruf 43/31.

²⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/207; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/89.

2.1.1.1 Dini nedenler

Hız. Peygamber tebliğ vazifesine başlayınca müşrikler Nadr b. Hâris b. Alkame ve Ukbe b. Muayt'ı Medine'ye Yahudi âlimlerinden Peygamber hakkında soru sormak amacıyla göndermişlerdir. Yahudi âlimleri Mekke'den gelen bu elçilere Ashab-ı Kehf, Zülkarneyn ve Rûh hakkında Hız. Peygamber'e birtakım sorular sormalarını istemişlerdir. Mekke'ye geldiklerinde Hız. Peygamber'e Yahudi âlimlerinden öğrendikleri soruları yönelten elçilere Hız. Peygamber, vahyin gecikmesinden ötürü on beş gün kadar cevap verememiştir. Bu süre zarfında Hız. Peygamber, müşrikler tarafından ağır eleştirilere maruz kalmıştır.²⁶

2.1.1.2 Sosyal nedenler

Müşrik Araplarda kabile hayatı komşuluk ilişkilerinden ziyade siyasi ve politik bir düzeyde cereyan ediyordu. Yani her kabile aynı zamanda bir devlet görünümündeydi. Ayrıca hiçbir devletin boyunduruğu altına girmeyişleri, onların kendilerine özgü bir yönetim biçimi geliştirmelerini sağlamıştır. Hız. Peygamber'in risaletinden bu kadar rahatsız olmalarının başlıca nedenleri arasında, geliştirdikleri bu yönetim şeklinin bozulması ve peygamber sıfatıyla bir yönetici lideri istememeleridir.²⁷

Toplum içerisinde bir tür kast sistemi hâkimdi. Halk zenginler, Mevali ve köleler olmak üzere çeşitli sınıflara ayrılmaktaydı. Kureyş soylularının çekindiği hususlardan biri de Hız. Peygamber'le gelen bu yeni durumun bölgede hâkim olan kabilecilik ruhu yerine, sınıf ayrımının ortadan kalktığı, sosyal adalete dayalı bir düzene evrilmesi olmuştur.²⁸

2.1.1.3 Ekonomik nedenler

Müşriklerin Hız. Peygamber ile gelen bu yeni dine karşı çıkmalarının diğer bir nedeni ise ticari ve ekonomik kaygılarından kaynaklanmaktadır. Mekke, İslamiyet öncesinde de hem dini hem de ticari bir merkez konumundaydı. İnsanlar kabileler hâlinde

²⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 1/195.

²⁷ Mehmet Ali Kapar, "Uluslararası İlişkiler Bağlamında Hız. Muhammed'in Gayrimüslim Unsurlarla Olan İlişkilerindeki Örnekliği", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (2019), 62.

²⁸ eş-Şuarâ 26/214.

Mekke'ye gelir, burada inançlarına göre ibadetlerde bulunurlar, putlara hediyeler takdim ederlerdi. Ayrıca kurulan büyük panayırarda alışveriş yapmak suretiyle ekonomik canlılığı tesis ederlerdi. Mekke müşrikleri, bu ticari canlılıkta büyük bir öneme sahip olan putların ortadan kalkmasıyla ekonomik bir çöküş yaşayacakları kanısında olmuşlardır.²⁹ Öte yandan Kureyş kabilesi, Hubel, İsâf ve Naile gibi bilinen putlara tapmaktaydı. Hâlbuki Kureyş Mekke'de üç yüz altmış civarında putun bulunmasına ses çıkarmamıştır. Şüphesiz putlar vasıtasıyla ekonomik üstünlükle beraber merkezîyetçi yönetim anlayışını bölge ahalisine kabul ettirmişlerdir. Böyle bir durumda Hz. Peygamber'in putlara hiciv eden söylemleri asla kabul edilemezdi.³⁰ Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra bile müşrikler tarafından saldırıların devam etmesi, onun risaletinin bir an önce durdurulması içindir.

2.1.2 Hicretten Sonra İlk Saldırı

Müşriklerin Medine'de Hz. Peygamber'e karşı ilk faaliyetleri Abdullah b. Übey b. Selûl isminde Medineli bir Münafık ile mektuplaşmak suretiyle gerçekleşmiştir. Müşrikler Abdullah b. Übey b. Selûl'den Medine'ye sığınan Hz. Peygamber ile savaşmalarını ve Medine'den onu çıkarmalarını istemişlerdir.³¹ Daha önce bu hadiseden haberdar olan Hz. Peygamber, ibn Selûl ve beraberindekilerin yanına giderek *"Kureyş'in tehdidi sizi çok fazla etkilemiş; ancak Kureyş'in size vereceği zarar, sizin kendinize vermeyi düşündüğünüz zarardan daha fazla değildir. Kendi ailenizden oğullarınız ve kardeşleriniz ile mi harb etmek niyetindesiniz?"*³² demiştir. Bu vesile ile müşriklerin ibn Selûl vasıtasıyla Medine'de Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı bir iç karışıklık çıkarma planları bertaraf edilmiştir.

Bu hâdiseden bir müddet sonra Mekkeli müşrikler tarafından Medine'de bulunan Müslümanlara karşı tehdit dolu bir mektup gönderilmiştir. Mektupta: *"Elimizden kurtulup Yesrib'e sığınmış olmanıza aldanmayın sakın! Üzerinize yürüyeceğiz ve kendi ocağınızda sizin kökünüzü kazıyacağız."* Hz. Peygamber bu tehditler karşısında bir

²⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 1/208; Kapar, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler)*, 2/122; Dilek Çelenk, *Hz. Peygamber'in Mekke Devrinde Karşılaştığı Sıkıntılar* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2017), 55.

³⁰ Khanfar, *İlk Bahar Hz. Peygamber (sav)'in Hayatına Dair Stratejik ve Siyasi Bir Okuma*, 171.

³¹ Safiyyü'r-Rahmân el-Mübârekfûrî, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, çev. Halil İbrahim Kutlay (Risale, 2019), 195.

³² Safiyyü'r-Rahmân el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm* (Dimaşk: Dâru'l-Feyha, 1976), 211.

hayli etkilenmiş olacak ki geceleri suikast tehdidine karşı uyuyamamış, sabahlara kadar Ensar ve Muhacir onun çadırının başında nöbet tutmaya başlamıştır. Sadece Hz. Peygamber değil Ensar da çevre Arap kabilelerinden Hz. Peygamber ve Müslümanları korudukları için ağır tehditler almışlardır. Bundan sebep silahlı bir vaziyette nöbet tutulmuştur. ³³ Nihayet “... Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir.”³⁴ ayeti nazil olduktan sonra Hz. Peygamber teskin olmuştur.

2.1.3 Bedir Gazvesi Öncesinde Kureyş ile Ebû Cehil’in Asıl Gayesi

Ebû Süfyan liderliğinde Mekke’den Suriye’ye gitmek üzere büyük bir kervan tertip edilmiş, Şam’ın Gazze pazarında ticaret yaptıktan sonra geri dönmek üzere yola çıkmıştır. Hz. Peygamber ve beraberindeki bir gurup Müslüman 2/624 yılı Cemâziye’l-evvel yahut Cemâziye’l-âhir ayında Suriye’ye giden bu kervanı ele geçirmek için bir sefer düzenlese de Uşeyre olarak bilinen bölgeye kadar takip etmelerine rağmen kervana yetişememişlerdir. Bu kervanı değerli kılan sebeplerin başında müşriklerden hemen hemen herkesin sermayesini barındırıyor olmasıydı. Öte yandan sermayenin çoğunluğu Ümeyyeoğulları’na aitti. Bu nedenle onlar, Mekke müşriklerini Hz. Peygamber ve müslümanlara karşı sefere çıkması için teşvik etmişlerdir. ³⁵

Mekkeli müşrikler, Müslümanların Mekke’de hac ibadetlerini yerine getirmelerine mani oluyorlardı. Müslümanlar tarafından ticaret kervanlarına bir saldırı olma ihtimali bu açıdan göz ardı edilemezdi. Nitekim Ümeyye b. Halef’in himayesinde Kabe’yi tavaf eden Sa’d b. Muaz’ı Ebû Cehil tavaftan alıkoymak istemiş, Sa’d ise “*Beni tavaftan men ettiğin taktirde Vallahi ben sana daha ağırını yapar, Şam güzergahında seyreden ticaret kervanlarının önünü keserim*” ³⁶ demiştir. Zaten Müslümanlar son bir yılda Mekke kervanlarına karşı birkaç defa saldırı girişiminde bulunmuşlardı. Hz. Peygamber’in maksadı Kureyş’i korkutmak, onların gururunu kırmak ve tüm Arap

³³ el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku’l-mahtûm*, 212-213; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayınevi, 1980), 1/217-219; Burhan Mustafa Büyükarıslan, *Hz. Peygamber’in İstihbari Faaliyetleri* (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2021), 44.

³⁴ el-Mâide 5/67.

³⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/36-37; İbn Hişâm, *es-Sîretü’l-nebeviye*, 1/610; el-Belâzûrî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 1/291.

³⁶ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/35.

topraklarında itibarlarını zedelemektir. Ayrıca kervandan elde edilecek olan gelir kuvvetle muhtemel Müslümanlara karşı teçizat elde etmek amacıyla kullanılacaktır.³⁷

Medine'nin yakınlarından geçmesi gereken kervanın Müslümanlar tarafından saldırıya uğramasından çekinen Ebû Süfyân, kervanı az kullanılan sahil istikametine sevk etti ve hemen ardından bir haberci ile Mekke'den yardım istedi.³⁸ Onun yardım çağrısıyla Hz. Peygamber ve Müslümanları tamamen ortadan kaldırmak amacıyla harekete geçen müşrik ordusunun³⁹ Ebû Süfyân'ın çağrısıyla mı, yoksa Batn-ı Nahle Seriyyesi'nde öldürülen müşrik Amr b. Hadramî'nin intikamını almak için mi oluşturulduğu hususu gizemini muhafaza etmektedir.⁴⁰ *“Nasıl ki Rabbin seni hak uğruna (savaşmak üzere) evinden çıkarmıştı. Müminlerden bir gurup ise bu konuda kesinlikle isteksizdi.” “Gerçek apaçık ortaya çıktıktan sonra sanki göz göre göre ölüme sürülüyorlarmış gibi seninle o konuda tartışıyorlardı.”*⁴¹

Hz. Peygamber *“İşte Kureyş kervanı geliyor. Bu kervanda Kureyşlilerin malları vardır. Yola çıkın ve kervanın yolunu kesin. Belki kervandaki malları Cenâbı Allah size ganimet olarak verir.”*⁴² buyruğu ile ganimet elde etme telaşı, sefere iştiraki artırmıştır. Yani hâlihazırda bekleyen müşrik ordusuna karşı bir sefer söz konusu değildir.⁴³ Bununla birlikte Ebû Süfyân tarafından Mekke'ye gönderilen haberci, müşrikleri galeyana getirmekte mahir davranmıştır. Müşriklerin gelen bu yalan haber üzerine *“Muhammed ve arkadaşları İbn Hadramî'nin kafilesine yapılanları bize de yapacaklarını zann ediyorlar. Vallâhi onların düştükleri duruma düşmeyeceğiz.”*⁴⁴ sözleri, Kureyş'in kervanlarına Müslümanlar tarafından yapılan saldırılar yüzünden bir hayli tedirgin olduklarını göstermektedir. Ordunun hazırlanışında da bunun payı büyüktür.

³⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/27-28; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/257.

³⁸ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/28.

³⁹ Abdurrahim Arslan, “Kabile Asabiyeti Açısından Bedir Gazvesi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, (2023), 2821.

⁴⁰ Elşad Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları* (İsam / İslam Araştırmaları Merkezi, 2018), 99.

⁴¹ el-Enfâl 8/6-7.

⁴² Muhammed Ebu Zehra, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Mehmet Keskin (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997), 3/14.

⁴³ Özdemir, *Ganimet Hz. Peygamber Dönemi Uygulamaları*, 52.

⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/156.

2.1.3.1 Âtike ve Cüheym b. Salt'ın rüyalarına Ebû Cehil'in tepkisi

Müşrik ordusunun Bedir gazvesine intikali aşamasında Hz. Peygamber'in şahsına ve aile efradına karşı saldırıların bir örneği de Hz. Peygamber'in halası Âtike bnt. Abdulmuttalib'in gördüğü bir rüya ve akabinde gelişen olaylarda karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki Âtike, Ebû Süfyân tarafından Mekke'ye gönderilen haberci henüz şehre girmeden üç gün önce bir rüya görmüş, kardeşine geceleyin gördüğü rüyadan ötürü bir hayli sarsıldığından, kavminin başına herhangi bir musibetin isabet etmesinden korktuğunu söylemiştir. Hz. Abbas ne gördüğünü sorduğunda: *“deveye binmiş bir adam gelerek Ebtah'da (Muhassab ile Mekke arasında) durduktan bir müddet sonra haykırarak: 'Ey vefasız topluluk! Üç gün içinde savaş meydanına! Öldürüleceğiniz yere koşun!' diyerek üç defa bağırdı. Onu fark eden cemaat çevresinde toplandılar. Sonra o adam Mescid-i Haram'a girdi. Halk da onu takip etmeye başladı. Halk çevresini sarmış bir vaziyette iken devesi Kâbe'nin arkasında durdu ve yine aynı şekilde yüksek sesle: 'Ey hayırsız topluluk! Üç gün içinde savaş meydanına! Öldürüleceğiniz yere koşun!' diyerek üç defa bağırdı. Sonra, devesi Ebû Kubeys dağının başında durarak, aynı vaziyette yüksek sesle: 'Ey vefasız topluluk! Üç gün içinde savaş meydanına! Öldürüleceğiniz yere koşun!' diyerek üç kere bağırdı. Ardından bir kaya parçasını yuvarladı. Kaya aşağıya indi ve dağın dibinde parçalandı. Mekke evleri arasında o kaya parçalarının isabet etmediği hiçbir ev kalmadı.”* dedi. Hz. Abbas, bu gördüğü rüyanın ehemmiyetini kendisine anlattıktan sonra Hz. Âtike'ye bu rüyadan kimseye bahsetmemesi ikazında bulunmuştur. Ne var ki bu rüya kısa zamanda Mekke'de duyulmuş, Kureyş'in lideri Ebû Cehil'in de kulağına gitmiştir. Hz. Abbas'ın Kâbe'yi tavaf ettiği sırada Ebû Cehil yanına gelip Hz. Âtike'nin gördüğü rüyayı kastederek onu alaylı bir vaziyette peygamberlikle itham etmiş, *“Siz erkeklerinizin peygamberliklerine kanaat etmediniz de kadınlarınız da mı peygamberliğe kalkıştı? Güya Âtike, birinin 'üç güne kadar vurulup düşeceğiniz yerlere yetişiniz!' dediğini rüyasında gördüğünü söylüyormuş! Bu üç gün içinde sizi bekleyeceğiz.”* demiş, ardından üç gün içinde herhangi bir şey olmadığı taktirde Araplar arasında Âtike'den daha yalancı bir kadın olmadığını ilan edeceğini söyleyerek Hz. Peygamber'in yakınlarını tehdit etmiştir.⁴⁵ demiştir.

⁴⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/29.

Bu hadisenin bir örneği de Cüheyym b. Salt adında Muttaliboğulları'ndan birinin rüyasının neticesinde karşımıza çıkmaktadır. Kureyş ordusu Cuhfe olarak bilinen bölgeye vardığı zaman Cüheyym b. Salt rüyasında Atın üzerinde yanlarında devesi ile birlikte bir adamın geldiğini, Ona *“Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Ebu'l Hakem b. Hişâm, Ümeyye b. Halef ve falan ve falan katlolundu”* dediğini, Bedir gününde Kureyş'in eşrafından öldürülen birtakım adamları da saydıktan sonra yanında bulunan devesinin göğsünü yararak müşrik ordusunun içine gönderdiğini, o devenin kanının bulaşmadığı hiçbir çadırın kalmadığını görmüştür. Bu haber Ebû Cehil'e ulaştığında *“Bu da yine Benû Muttalib'den diğer bir nebidir, eğer biz karşılaşırsak kimin katledileceğini görürler.”* diyerek tepkisini belirtmiştir.⁴⁶

Hiz. Âtike'nin ve Cüheyym b. Salt'ın rüyalarına Ebû Cehil'in nefret dolu tepkisi dikkat çekicidir. Onun, Hiz. Peygamber'in nübüvvetiyle birlikte ilan ettiği ilahi mesajları küçük düşürücü sözleri ve Allah'ın peygamberini yalanlayan tavrı sarf ettiği cümlelerde aşikâr olmuştur.

2.1.3.2 Ebû Süfyân'ın geri çekilme teklifine Kureyş'in cevabı

Kureyş kervanını Müslümanların saldırısından kurtaran Ebû Süfyân, Bedir istikametinde seyir hâlinde olan Kureyş ordusuna bir mektup göndererek artık savaşmak için herhangi bir sebebin kalmadığını, kervanın ve beraberinde olanların kurtuluşa erdiğini anlatmıştır.⁴⁷ Ebû Süfyân'ın mektubuna Kureyş; *“Allah'a yemin olsun ki artık savaştan başka çare yok! Muhammed ve topluluğunu öyle bir hâle getireceğiz ki bundan sonra mallarımıza ve ticaretimize sataşamayacaklar.”*⁴⁸

Anlaşıyor ki Kureyş'in hedefi Hiz. Peygamber'i ve onun başlatmış olduğu hareketi ortadan kaldırmaktı. Nitekim sefer hazırlıklarını da bu doğrultuda yapmışlar; zamanın modern silahlarıyla ve orduyu motive eden cariyelerle sefere çıkmışlardır. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de *“Şımarıp böbürlenmek, insanlara gösteriş yapmak ve (halkı) Allah yolundan alıkoymak için yurtlarından çıkanlar (Mekke müşrikleri) gibi olmayın. Allah*

⁴⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/166.

⁴⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/43; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/270; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/276.

⁴⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/126.

onların yaptıklarını kuşatıcıdır.”⁴⁹ ayeti, Kureyş ordusunun içinde bulunduğu durumu göstermektedir.

2.1.4 Emevi Münâfereti ile Gelişen Süreçte Ebû Süfyân’ın Düşmanlığı

Asıl adı Sahr olan Ebû Süfyân b. Harb, Kureyş kabilesinin Ümeyyeoğulları soyuna mensuptur. Hicretten 57 yıl önce (M 565) senesinde Mekke’de dünyaya gelmiş, H.34 (M 653) senesinde 88 yaşında vefat etmiştir. Hanzala ve Süfyan isminde çocuklarına nispeten Ebû Süfyân ve Ebû Hanzala lakaplarıyla tanınmış, Mekke’nin fethedildiği gün müslüman olmuştur.⁵⁰ Kureyş kabilesinin önderlerinden olan Ebû Süfyân, İslamiyetle müşerref olmadan önce Hz. Peygamber’in ve Müslümanların karşısında yerini almış,⁵¹ Ebû Cehil’den sonra da Kureyş’in liderliğini üstlenmiştir. Ebû Süfyân’ın Hz. Peygamber’e karşı hicretten sonra giriştiği faaliyetlere geçmeden önce Kureyş kabilesinin en köklü iki kolu olan Emevi Haşimi mücadelesini izah etmemiz yerinde olacaktır.

Mekke’deki riyaset alametlerinden Kıyâde (kumandanlık), Rifâde (hacılara yemek ikramında bulunma) ve Sikâye (hacılara su dağıtma) görevleri, Kusay’ın Abdümenâf adındaki oğluna tahsis edilmişti.⁵² Abdümenâf’ın Hâşim ve Abdüşems isminde ikiz oğlu yapışık olarak dünyaya gelmiş, ayrılma esnasında da kan akmıştır. Bu durum iki kardeş arasında büyük çekişmelerin olacağı şeklinde yorumlanmıştır. Abdümenâf’ın ölümünün ardından riyaset görevleri Kıyâde Abdüşems’e, Rifâde ve Sikâye ise Hâşim’e verilmek suretiyle iki kardeş arasında taksim edilmiştir.⁵³

Hâşim ticaret kervanlarıyla yaz aylarında Suriye topraklarına; kış aylarında ise Yemen topraklarına seyahat etmiş, bu sayede büyük bir tüccar olmuştur. Onun Mekke’ye gelen yerli ve yabancı hacılara ikramlarda bulunması itibar kazanmasını sağlamıştır.⁵⁴

⁴⁹ el-Enfâl 8/47.

⁵⁰ İbn Sa’d, *et-tabakât*, 2/135; İzzüddin Ali b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe fî mârifeti’s-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavvid - Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Darul Kütübil İlmîyye, 1994), 2/392.

⁵¹ Ebû’l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızıoğlu Sibt İbnü’l-Cevzî, *Mir’âtü’z-zamân fî târihi’l-âyân*, ed. Muhammed Berekat - Ammar Rayhavi (Şam: Dârü’r-Risâleti’l Âlemiyye, 2013), 5/508; Kapar, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler)*, 2/122.

⁵² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 2/13; Ünal Kılıç, “Ebû Süfyan b. Harb’in Hayatı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 462.

⁵³ et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 1/504.

⁵⁴ İbrahim Sarıçam, *Emevi-Haşimi İlişkileri / İslam Öncesinden Abbasilere Kadar* (Diyanet Vakfı Yayınları, 2022), 84.

Bu yolcuları esnasında Medine’de Hazrecoğulları’ndan Selma isminde bir kadınla evlenmiş, bu kadından Hz. Peygamber’in dedesi olan Abdulmuttalib dünyaya gelmiştir. Hâşim, Filistin’e yaptığı bir seferde Gazze’de vefat etmiştir.⁵⁵ Onun diğer kardeşi Abdüşems ise Habeşistan topraklarına seferler düzenlemiştir. Ne var ki genç yaşta vefat edince oğlu Ümeyye, babasından kalan Kıyâde görevini devralmış, yine Habeşistan’a yaptığı seferlerin neticesinde zengin olmuştur.⁵⁶

Abdümenâfoğulları Haşim ve Abdüşems arasındaki rekabet karşılıklı çekişme şeklinde cereyan etmiştir. Haşim ile yeğeni Ümeyye ve Abdulmuttalib ile Harb arasında geçen münasebetlere ise “*adavet, haset, şeref cihetinde hakeme müracaat etmek anlamında ‘Münâfere’*” tabiri kullanılmıştır.⁵⁷ Bu durum Abdulmuttalib’in ölümünün ardından İslamiyetin gelişine kadar herhangi bir çatışmaya dönüşmemiştir.⁵⁸

Amcası Hâşim’in halkın nazarında saygın bir konumda olmasını hazmedemeyen Ümeyye, hacılara ikramda bulunmak için Rifâde görevine talip olmuş, ne var ki servetinin eksileceği endişesi ile bu vazifeden vazgeçmiştir. Onun bu hareketi, hakkında dedikodularının çıkmasına ve alay konusu olmasına sebep olmuştur.⁵⁹ Üzerindeki küçük düşürücü izleri ortadan kaldırmak için harekete geçen Ümeyye, zenginliğine ve akrabalarına güvenerek amcası Hâşim’i münâfereye davet etmiştir. Haşim başlangıçta yaşını ileri sürerek münâfereyi istemediyse de çevreden gelen baskılara dayanamamış, kazananın 50 deveyi halka ikram edilmek üzere kesmesi, kaybedenin ise 10 yıl boyunca Mekke’yi terk etmesi şartıyla münâfereyi kabul etmiştir. Münâfere için Huzâa kabilesinden bir kâhinin hakemliğine müracaat edilmişti.⁶⁰ Kâhin “*Yemin olsun parlayan aya, zuhur etmiş yıldız, yağmur yağdıran buluta, havadaki kuşa yüksekte ve alçakta yolcunun işaretiyle yol bulan şahıslara, Haşim hünerleri ile Ümeyye’yi geçti, ilkinde de sonuncuda da. Ebû Hemheme de bundan haberdardır.*”⁶¹ Bu sözleri ile hükmünü Haşim lehine kullanmıştır. Anlaşma

⁵⁵ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 33.

⁵⁶ İrfan Aycan, *Saltanat Giden Yolda Mu’âviye b. Ebî Süfyan* (Ankara: Otto Yayınları, 2020), 27.

⁵⁷ Muhammed b. Habîb İbn Habîb, *el-Münemmak-u fî ahbâr-i Kureyş*, thk. Hurşid Ahmed Faruk (Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, ts.), 103.

⁵⁸ Kapar, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler)*, 2/121.

⁵⁹ el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşraf*, 1/61; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 1/504; İbn Habîb, *el-Münemmak-u fî ahbâr-i Kureyş*, 98.

⁶⁰ İbn Habîb, *el-Münemmak-u fî ahbâr-i Kureyş*, 99.

⁶¹ el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşraf*, 1/61.

gereği Hâşim en gözde develerinden 50 adet kurban ederek halka ikramda bulunmuş; Ümeyye ise 10 yıl kalmak üzere Şam'a gitmiştir. Emevî Hâşimî mücadelesinde ilk düşmanlık bu şekilde başlamıştır.⁶²

Hâşim b. Abdümenâf'ın Gazze topraklarında ölümünün ardından Rifâde ve Sikâye görevlerini kardeşi Muttalib b. Abdümenâf devralmış, Şeybe'yi Medine'den alarak Mekke'ye getirmiştir. Mekke halkı Muttalib'in devesinin hevdecinde gelen Şeybe'yi Muttalib'in kölesi zannetmiş, bu hadiseden itibaren Şeybe, Abdulmuttalib lakabı ile anılır olmuştur.⁶³ Muttalib'in yine ticaret maksadıyla gittiği Yemen'in Redmân şehrinde ölümü üzerine⁶⁴ babasından kalan vazifeleri devralan Abdulmuttalib kısa zamanda ahalinin gözdesi olmuştur. Şüphesiz bu şöhretinde zemzem kuyusunu bulması da son derece önemlidir.

Abdulmuttalib zamanında Emevî Hâşimî ilişkileri başlangıçta iyi bir düzeydedir. Ne var ki Necrân Yahudilerinden Abdulmuttalib'e yakınlığıyla bilinen Üzeyne isminde birinin Harb'in talimatıyla katledilmesiyle bu dostluk bozulmuştur.⁶⁵ Bu hadise ile ilgili farklı bir rivayette; hakemlik yapması için Necâşi'ye gidildiğinde o, ülkesinde seyahat eden iki büyük tüccarın arasına girmek istememiş olacak ki bu teklifi kabul etmemiştir. Necâşi'nin isteği üzerine Hz. Ömer'in dedelerinden Adîoğulları'na mensup Nüfeyl b. Abduluzza'yı aralarında hakem tayin etmişler⁶⁶, o da Harb b. Ümeyye'yi suçlu bulmuştur.⁶⁷ Bu duruma sinirlenen Harb, Abdüşemsoğulları ve Nevfeloğulları'yla birleşerek Adîoğullarını Mekke'den çıkarmaya yeltendi ise de Hâşimoğulları, Muttaliboğulları, Sehmoğulları ve Zühreoğullarının kendisine karşı ittifak yaptığını görünce bu kararından vazgeçmiştir. Abdulmuttalib'in Harb b. Ümeyye ile dostluk namına bir ilişkisi kalmamıştır. Onun bu hadiseden sonra Abdullah b. Cüd'ân ile yakınlaştığı görülmektedir. Ayrıca o, Harb'den kan parası olan

⁶² et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 1/504.

⁶³ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-esrâf*, 1/64.

⁶⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 1/270.

⁶⁵ Aycan, *Saltanatı Giden Yolda Mu'âviye b. Ebî Sufyân*, 28.

⁶⁶ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 1/504.

⁶⁷ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 1/504; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fî târihi'l-âyân*, 3/20; İbn Habîb, *el-Münemmak-u fî ahhâr-i Kureyş*, 91.

100 deveyi almış, gasp ettiği ticaret mallarını ve bu mallardan harcadığı miktarı Üzeyne'nin yakınlarına iade etmiştir.⁶⁸

Harb b. Ümeyye'nin bu denli müsamahakâr davranmasının bir sebebi Hâşimîlerin safında yer alan Kureyş kabilesine mensup olan aşiretlerin çoğunlukta olmasıdır. Diğer bir sebebi ise varlığını her daim hissettiren Hazrecoğullarıdır. Nitekim Abdulmuttalib, dayıları Medineli Hazrecoğulları'yla ilişkiyi kesmemiştir. Onlar Hâşimoğulları ne zaman dara düşse Medine'den bir müfreze birliğini Mekke'ye göndermişlerdir. Bunun en bariz örneğini Hâşimoğullarının amcazadesi Navfeloğulları'yla avlular meselesi yüzünden yaşadıkları sıkıntıdan görebilmekteyiz.⁶⁹ Yine Abdulmuttalib'in zemzem kuyusunu çıkardıktan sonra Kureyş'in bazı ileri gelen aşiretleri ile zıtlaşması da buna örnek teşkil etmektedir. Her iki durumda da Hazrecoğulları Medine'den Hâşimoğullarına yardım maksadıyla süvari müfreze birliği göndermişlerdir.⁷⁰

2.1.4.1 Bedir gazvesinin intikamı

Hiz. Peygamber Medineye hicret edeli aradan on sekiz ay geçmiş olmasına rağmen müşriklerin saldırıları son bulmamıştır. ⁷¹ Medine'deki münafıkların liderine ve Müslümanlara tehdit dolu mektuplar göndemelerine rağmen istedikleri karşılığı bulamayan müşrikler fiili saldırıya geçmişlerdir. Böyle bir ortamda Hiz. Peygamber Ebû Süfyân liderliğinde oluşturulan Mekke müşriklerine ait ticaret kervanına saldırmak için harekete geçmiştir. Kervanın kurtulmuş olmasına rağmen Müslümanların kervana saldıracağı heberi Mekkeye ulaşınca müşrikler büyük bir orduyla karşılık vermişler,⁷² 2/624 yılı Ramazan ayında Bedir kuyularının başında gerçekleren savaşta Müslümanlar kesin bir zafer elde etmişlerdir.⁷³

Bedir gazvesi Kureyş'in ileri gelenlerinin ölümüyle sonuçlanmış, Kureyş'in soylu ailelerinden gelen intikam sesleri Ebû Süfyân'ın Müslümanlara karşı radikal kararlar almasını gerekli kılmıştır.⁷⁴ Nitekim bu gazvenin intikamı alınmadan gözyaşı dökmek

⁶⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/87.

⁶⁹ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/69.

⁷⁰ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 33.

⁷¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/152.

⁷² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/153.

⁷³ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/131.

⁷⁴ Khanfar, *İlk Bahar Hiz. Peygamber (sav)'in Hayatına Dair Stratejik ve Siyasi Bir Okuma*, 284.

yasaklanmıştı. Ebû Süfyân'ın karısı Hind bnt. Utbe, babası Utbe b. Rebîa başta olmak üzere yakınlarından birçoğunu bu gazvede kaybetmenin vermiş olduğu üzüntüyle intikamı körükleyenler arasında başı çekiyordu. Ebû Süfyân Muhammed ve ashabından intikam alınıncaya kadar eşlerine yaklaşmamaya, yıkanmamaya ve koku sürünmemeye yemin etmiştir.⁷⁵

Hiz. Peygamber ve ashabına karşı yapılacak sefer için Suriye'den Ebû Süfyan liderliğinde bin deve yükü ile gelen, Bedir gazvesine sebep ticaret kervanından elde edilen kâr harcanacaktı. Müslümanların ekonomik açıdan güçlenmesini istemeyen bir gurup müşrik, esirlerin yakınları tarafından diyetlerinin ödenmesine karşı çıksa da bu durumun önüne geçememiştir.⁷⁶

Sefer hazırlıklarını tamamlayan Ebû Süfyân liderliğindeki müşrik ordusu hicretin 2. yılı, Zilhicce ayında yola çıkmıştır.⁷⁷ Ebû Süfyân, Medine'ye vardığında Nadîroğulları reisi Huyey b. Ahtab'dan Hiz. Peygamber ve müslümanlar hakkında bilgi almak maksadıyla kapısını çalmış; ne var ki Huyey b. Ahtab, Müslümanlardan çekindiği için Ebû Süfyân'ı misafir etmemiştir. Bu sefer de Sellâm b. Mişkem'den yardım isteyen Ebû Süfyân, Sellâm'dan istediği bilgileri almayı başarmıştır. Sabaha karşı harekete geçen müşrikler, Medine'ye 5 km mesafede bulunan Urayd olarak bilinen bölgede işçisiyle ekin ekmekte olan ⁷⁸ Ma'bed b. Amr ⁷⁹ isminde Ensar'dan bir sahabeyi işçisiyle birlikte katlettiler. Ardından iki evi ve hurma ağaçlarından birkaçını ateşe verip yeminlerini yerine getirdiklerini gerekçe göstererek⁸⁰ geri dönmek üzere yola çıktılar.

Hadisenin duyulması üzerine Hiz. Peygamber Müslümanları savaşa davet etmiş, yerine vekil olarak Ebû Lübâbe'yi bıraktıktan sonra Zilhiccenin 5. günü 200 kişilik bir ordu ile Ebû Süfyân'ın peşine düşmüştür. Ne var ki Karkaratü'l-Küdr olarak bilinen bölgeye kadar ilerlemesine rağmen Ebû Süfyân ve beraberindekilere yetişememiştir. Müşrikler, Müslümanlar tarafından yakalanma endişesi yüzünden yanlarında azık

⁷⁵ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/144.

⁷⁶ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/123; İbn Hişâm, *es-Sîretü 'n-nebeviye*, 2/303.

⁷⁷ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/310.

⁷⁸ Ebu Zehra, *Son Peygamber Hiz. Muhammed*, 3/91.

⁷⁹ Ebu'l-Hasen Ali b. Ebi'l-Kerim Muhammed b. Muhammed Abulkerim b. Abdulvahid eş-Şeybânî el-Cezerî İzzeddin İbn Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, thk. Amr Abdüsselâm Tedmîrî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1997), 2/32.

⁸⁰ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/144.

olarak getirdikleri kavrulmuş undan yapılmış olan “sevîk” adını verdikleri torbalar dolusu yiyeceği daha süratli hareket etmek maksadıyla yolda bırakmışlardır. İslam mücahitlerinin eline geçen sevik yüklü torbalar müslümanlar tarafından tüketilmiştir. Bu gazveye “Sevîk Gazvesi” denilmiştir.⁸¹

2.1.4.2 Uhud gazvesinin ardından Ebû Süfyân’ın mesajı

Bedir gazvesi, Kureyş için tam anlamıyla bir hezimetle sonuçlanmış; yitirilen malların ve canların yanında Arap coğrafyasında Kureyş’in prestij kaybetmesine sahne olmuştur. Müslümanlara karşı kinleri ve nefretleri daha da perçinlenen müşrikler, bu buhrandan kurtulmanın yolunu Medine’ye saldırmakta görmüşlerdir.⁸² Bu doğrultuda yakınlarını bu gazvede kaybeden Safvân b. Ümeyye, Cübeyr b. Mut’im, Esved b. Muttalib, Huceyir b. Ebû İhâb, Huveytîb b. Abdüluzza, İkrime b. Ebû Cehil, Abdullah b. Ebû Rebîa, gibi Kureyş’in soyluları, Ebû Süfyân’a gelerek gazveye sebep olan kervanın tüm gelirlerini yeni bir savaş hazırlığında kullanmayı teklif etmişlerdir. Oğlu Hanzala ve kayınpederi Utbe b. Rebîa’yı Bedir gazvesinde kaybetmenin üzüntüsü içinde olan Ebû Süfyân, Mekke eşrafından gelen bu teklifi kabul etmiştir. Ayrıca Mekke ile Suriye arasında ticareti tesis eden kervan yolunun Müslümanların saldırısından kurtulması da bölgede hâkimiyeti ele geçirecek olan bir zaferde gizliydi.⁸³

Bedir gazvesinde olduğu gibi acele hareket etmekten çekinen Kureyş, bu defa temkinli hareket ederek sadece kendi birlikleri ile yetinmemiş, çevre kabilelere de elçiler göndererek paralı asker toplamıştır. Neticede iki bini ücretli olmak üzere toplamda üç bin kişiden oluşan bir kuvvetle Medine’ye hareket etmişlerdir. Ayrıca Müslümanlara karşı daha istekli mukavemet göstermek amacıyla yanlarında kadınları da götürmüşlerdir.⁸⁴

Müslümanlarla müttefik olan Huzâa kabilesinden Amr b. Salim isminde biri dört adamıyla Medine’ye gelerek Kureyş’in yaptığı hazırlık hakkında Hz. Peygamber’e

⁸¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 2/249; el-Vâkîdî, *el-Meğâzî*, 1/39; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/25; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 2/512.

⁸² Özdemir, *Ganimet Hz. Peygamber Dönemi Uygulamaları*, 77.

⁸³ el-Vâkîdî, *el-Meğâzî*, 1/199-200; Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 168-169.

⁸⁴ el-Vâkîdî, *el-Meğâzî*, 1/202-203.

bilgi vermiştir. ⁸⁵ Asabıyla yaptığı istişareler neticesinde Kureyş ordusuna karşı meydan savaşıyla mukabelede bulunma kararı alınmış, ardından 1000 kişiden müteşekkil İslam ordusu tertip edilmişti. Ne var ki münafıkların lideri Abdullah b. Übey b. Selûl savaş meydanına intikal etmekte olan Müslümanlardan yaklaşık 300 kişiden oluşan taraftarını çekmeyi başarmıştır. Bu durumda 3000 kişilik Kureyş ordusuna karşı 700 kişiden oluşan Müslümanlar hazır kıta bulunmaktaydı. Medine’ye 5,5 km uzaklıkta, Uhud Dağı eteklerinde bulunan vadide hicretin 3. senesi Şevval ayında cumartesi günü iki ordu karşı karşıya gelmiştir. Hz. Peygamber’in Ayneyn tepesine yerleştirdiği Abdullah b. Cübeyr komutasında bulunan 50 kişilik ordunun mevzisini terk etmesi gazvenin seyrini değiştirmiş, neticede gazve Müslümanların mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. ⁸⁶

Uhud gazvesi’nin ardından Kureyş ordusu, kesin bir zafer elde edemedi Mekke’ye geri dönmek üzere yola çıkmıştı. Ebû Süfyan ve beraberindeki müşrikler Revhâ olarak bilinen yerde Müslümanlar üzerine geri dönüp ikinci bir saldırı yapma planları kurarken Hz. Peygamber’in yanından ayrılan Ma’bed b. Ebî Ma’bed el-Huzâi’ye rastlamışlar, ⁸⁷ ondan Hz. Peygamber ve Müslümanların durumu hakkında bilgi almışlardır. Ma’bed “*Muhammed, ashabıyla birlikte çıkmış öğle bir cemaatle sizi arıyor ki, şimdiye kadar onun mislini hiç görmedim. Size karşı kızgınlık ateşiyle yanıyorlar. Öğle bir şekilde ki onunla birlikte sizin gününüzde ondan geriye kalan kimseler toplanmış ve yaptıklarına pişman olmuşlar*” demiştir. ⁸⁸

Ebû Süfyan ile beraberindekilerin Mekke’ye dönmelerine sebep olanlardan biri de Safvân b. Ümeyye’nin, Ma’bed’in ardından “*Arkadaşlar yapmayın! Müslümanlar üzüntülüdürler, Muhammed’in savaşa gelmeyen Hazreclileri de etrafında toplamasından korkuyorum. Üstünlük sizde iken dönün. Kuşkusuz döndüğünüzde hezimete uğramayacağınızdan emin değilim.*” ⁸⁹ sözleri olmuştur. Hz. Peygamber Safvân hakkında: “*Safvân ferasetli olmadığı hâlde onlara doğru yolu göstermiştir.*” buyurmuş, ardından; “*Muhammed’in nefsi Allah’ın elinde olana yemin ederim ki,*

⁸⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/203-204.

⁸⁶ Özdemir, *Ganimet Hz. Peygamber Dönemi Uygulamaları*, 77.

⁸⁷ Abdurrahman b. Muhammed b. Mahmud İbn Haldun, *Dîvânü’l-mübtedâ ve’l-haber fî târihi’l-Arabî ve’l-Berber ve men âsâruhüm min zevi’s-şe’ni’l-ekber*, thk. Halil Şehadet (Beyrut: Dârü’l-Fikr, 1988), 2/437.

⁸⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 4/54.

⁸⁹ el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku’l-mahtûm*, 1/260.

taşlar onlar için işaretlenmişti. Eğer dönselerdi dünkü (Bedir'deki) gibi giderlerdi."⁹⁰ buyurmuştur.

Ma'bed b. Ebî Ma'bed el-Huzâi ile Safvân b. Ümeyye'nin sözleri müşrikleri bir hayli korkutmuş, Mekke'ye dönülmesi yönünde sesler yükselmişti. Ebû Süfyân, Müslümanlardan çekindiğini gizlemek ⁹¹ ve onlara gözdağı vermek amacıyla Medine'ye giden Abdülkaysoğulları'na ait bir kervanı durdurmuş, Ukaz panayırında develerine kuru üzüm yüklemek şartıyla Hz. Peygamber'e "*onun ve ashabının köklerini kazımaya karar verdikleri*"⁹² haberini ulaştırmalarını istemiştir.

Öte yandan Hz. Peygamber'e müşrik ordusunun savaşmak üzere tekrar geri döneceği haberi ulaşmıştı.⁹³ Müslümanlar bu gelişme üzerine düşmana karşı herhangi bir zaaf hissettirmemek için beraberindeki bir gurup sahabe ile Şevval ayının 8. Günü 625 tarihinde teyakkuza geçerek derhal müşriklerin peşine düşmüş, Hamrâu'l-Esed'e kadar ilerlemişti. Ebû süfyân'ın Abdülkaysoğulları ile gönderdiği haber müslümanlara iletilindiğinde Hz. Peygamber "*Bize Allah kâfidir, ne güzel vekildir o.*"⁹⁴ buyurmuştur. Bu hususla ilgili Kur'an'ı Kerim'de "*Sizin karşınızda insanlar bir ordu seferber etmişler, 'korkun onlardan' dediklerinde 'Allah bize yeter, o ne güzel vekildir!' dediler.*" "*Bundan dolayı Allah'tan bir nimet ve lütufla kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan geri döndüler ve Allah'ın rızasına uydular. Allah, büyük lütf sahibidir.*" "*O şeytan sizi ancak kendi dostlarından korkutuyor. Onlardan korkmayın, eğer mü'min iseniz, benden korkun*"⁹⁵ ayeti kerimeleri, müminlerin bu tehdit karşısında sabırlı ve sebatkâr duruşlarını göstermektedir.

Müşrik ordusu her ne kadar Medine'ye yürüme niyetinden vazgeçse de Ebû Süfyân'ın gönderdiği haberdan asıl niyetinin Hz. Peygamber ve çevresindekileri ortadan

⁹⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/339.

⁹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/59; Adnan Demircan - Adem Apak, *Hz. Peygamber Döneminde Müşriklerle İlişkiler* (Kuramer / Kur'an Araştırmaları Merkezi, 2021), 279.

⁹² el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/339-340.

⁹³ Ahmed b. Ali b. Abdülkadir Ebu'l-Abbas el-Hüseynî el-Ubeydî Takıyüddîn el-Makrizî, *İmtâü'l-esmâ bimâ li'n-nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*, thk. Muhammed Abdülhamid en-Nümeysî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 17178.

⁹⁴ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/340.

⁹⁵ Âl-i İmrân 3/173-174-175.

kaldırmak olduğu açıktır. Nitekim Uhud gazvesi'nde müşrikler galip gelmelerine rağmen istedikleri sonuca ulaşamamışlardır.

2.1.4.3 Ebû Süfyân'ın suikast teşebbüsleri

Kureyş'in lideri sıfatıyla birçok defa Hz. Peygamber'in karşısına çıkan Ebû Süfyân, Uhud gazvesi'nin ardından suikastçı göndermek suretiyle de Hz. Peygamber'e saldırıda bulunmuş, Kureyş'in Arap coğrafyasında sarsılan itibarını geri kazanma yolunu Hz. Peygamber'in öldürülmesinde görmüştür.⁹⁶

2.1.4.3.1 Recî' gününde suikast izleri

Mekke ile Medine arasında ikamet etmekte olan Adal ve Kâre kabilelerine mensup birtakım kişiler Hz. Peygamber'in yanına gelerek ondan İslam dinini kendilerine anlatacak öğretmen talep etmişlerdir.⁹⁷ Hz. Peygamber de Asım b. Sabit, Mersed b. Ebî Mersed, Halid b. Bükeyr, Hubeyb b. Adiyy, Abdullah b. Târık, Zeyd b. Desinne ve Muattib b. Ubeyd'den oluşan yedi⁹⁸ veya altı⁹⁹ kişiyi Recî' suyunun başına göndermiştir. Müslümanlarla savaş hâlinde olan Huzeyl kabilesinin Lihyanoğulları'ndan yüz kişilik okçu birliği İslam dinini öğretmek amacıyla gelen sahabelerin peşine düşmüş; ardından saklandıkları mağarada çevrelerini sararak teslim olmaları karşılığında onları Mekkeli müşriklere satacaklarını, öldürmeyeceklerini vadetmişlerdir. Mersed b. Ebî Mersed, Asım b. Sabit ve Halid b. Bükeyr teslim olmayı reddettikleri için düşman okçuları tarafından şehit edilmişlerdir. Teslim olanlardan Abdullah b. Târık Mekke yakınlarındaki Zahran'da ellerindeki bağı çözmeyi başarmış, düşmanla mücadele etmesine rağmen taşlanarak şehit edilmiştir.¹⁰⁰ Hubeyb b. Adiyy

⁹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/242-243; el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/32-33; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/503.

⁹⁷ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/77; Şemseddin Muhammed b. Ahmed Zehebî, *Târihu'l-islâm ve vefâyâtü'l-meşâhiri ve'l-e'lâm*, thk. Amr Abdüsselâm ed-Tedmirî (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1993), 2/232.

⁹⁸ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/354.

⁹⁹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/327; Zehebî, *Târihu'l-islâm ve vefâyâtü'l-meşâhiri ve'l-e'lâm*, 2/233.

¹⁰⁰ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/327.

ile Zeyd b. Desinne ise Mekkeli müşriklere satıldıktan bir müddet sonra asılarak şehit edilmişlerdir.¹⁰¹

4/626 Safer ayında¹⁰² yaşanan bu hadise ile Ebû Süfyân arasındaki ilişki Adal ve Kâre kabilelerinden bazı kişilerin Hz. Peygamber’i ziyaretinde gizlidir. Zira bu iki kabile Ebû Süfyân’la dosttu. Onun “*Bir kişi bulun ki varsın Muhammed’i öldürsün. Böylece aramızdaki dostluk sağlamlasın.*” teklifinin ardından içlerinden birtakım kişiler seçilerek Hz. Peygamber’i öldürmek üzere onun yanına gönderilmiştir.¹⁰³

Yukarıda tafsilatıyla Ebû Süfyân’ın Abdülkaysoğulları aracılığıyla Hz. Peygamber’e gönderdiği tehdit dolu mesajından bahsetmiştik. Gerek Hz. Peygamber, gerekse sahabe; müşriklerden gelebilecek olası bir saldırı tehlikesine karşı teyakkuz hâlindeydi. Taberî (öl. 310/923)’nin eserinde yer alan bu rivayeti değerlendirdiğimizde Hz. Peygamber’i öldürmek kastıyla gelen bu şahıslar kuvvetle muhtemel onun sahabe tarafından dikkatli korunduğunu görünce suikastı orada gerçekleştirmek yerine onu korunaklı mekânından dışarıya çıkarmak suretiyle gerçekleştirmeyi hedeflemiş olmalıydılar. Nitekim işler istedikleri gibi gitmeyince Müslümanlarla husumetli Lihyanoğulları’nı, sahabe Reci’ suyunun başına vardığında onları öldürmek üzere davet etmişlerdir.¹⁰⁴

Taberî (öl. 310/923)’de yer alan rivayetle muasır kaynaklarda yer alan rivayetler paralellik arz etmemektedir. Şöyle ki; Adal ve Kâre kabilelerinin Lihyanoğulları ile teması, farklı anlatımlarla karşımıza çıkmaktadır zira Lihyanoğulları’nın Adel ve Kaare kabileleri ile daha önceden bir görüşme gerçekleştirerek onlardan Medine’ye gitmelerini, Hz. Peygamber’den İslam’ı anlatacak öğretmen talep etmelerini istemişlerdir. Onların asıl hedefi ele geçirecekleri müslüman esirlerini yüksek menfaat karşılığında intikam peşinde koşan Mekkeli müşriklere satmaktır.¹⁰⁵ Ayrıca

¹⁰¹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/357; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/180; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/56; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 3/30; el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa*, 3/327.

¹⁰² el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/354; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 2/77.

¹⁰³ et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 2/76-77.

¹⁰⁴ Zehebi, *Târihi’l-islâm ve vefâyâtü’l-meşâhiri ve’l-e’lâm*, 2/233.

¹⁰⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/354-362.

araştırmamızla doğrudan bağlantılı olan Ebû Süfyân'ın bu kabileler vasıtasıyla suikast tertibi Taberî dışında klasik İslam tarihi müellifleri tarafından rivayet edilmemiştir.

2.1.4.3.2 Faili meçhul suikast girişimi

Reci' hadisesinin yaşandığı tarihlerde Ebû Süfyân çevresindeki birtakım kişilere; Hz. Peygamber'i öldürecek birini aradığını, ancak bu şekilde Kureys'in ondan intikamını alabileceğini söylemiştir. Bunu duyan Arap bedevilerinden biri Ebû Süfyân'ın evine gelerek *“Ücretimi dolgun verdiğin taktirde gider Muhammed'i öldürürüm. Yolları iyi biliyorum. Kartalın kanadına benzeyen hançerime de güveniyorum”*¹⁰⁶ demiştir. Ebû Süfyân, bedviden bu bilgiyi kimseyle paylaşmamasını istemiş, ardında da bedevinin istediği ücreti kabul edip onu Medine'ye göndermiştir. Ancak Medine'ye ulaşp Hz. Peygamber'in yakınına kadar yaklaşabilen suikastçı, sahabenin feraseti sayesinde fark edilerek derhal derdest edilmiştir. Ebû Süfyân tarafından Hz. Peygamber'i öldürmek kastıyla gönderilen suikastçı, canının bağışlanması koşuluyla olup bitenleri anlatmış, ardından da Müslüman olmuştur.¹⁰⁷

2.1.4.4 Ahzâb günü

Müşriklerin Hz. Peygamber ile intişar eden İslamiyet'i yok etme planları Bedir gazvesinde kendileri adına tam bir hezimetle neticelenmişti. Bununla birlikte Uhud Harbi'nde Müslümanlara karşı üstünlük sağlamalarına rağmen somut bir galibiyet elde edemedilerdir. Aynı zamanda Uhud Harbi müşriklere Müslümanların hiç de kolay alt edilebilecek bir düşman olmadığını da göstermiştir. Hz. Peygamber'in varlığını hazmedemeyen kabileler ona karşı bir takım münferit saldırılarda bulunmuşlarsa da bu saldırılar onlar için olumsuz neticeler doğurmuştur. Bu doğrultuda teke tek mücadele etmek yerine topyekûn bir saldırı, Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı hesabı olan kabilelere cazip gelmiştir. Bu amaçla ilk somut adımı kadim yurtları olan Medine'den Hayber ve çevresine Hz. Peygamber tarafından sürgün edilen Yahudi Kaynukaoğulları ve Nadîroğulları atmış, Medine çevresindeki kabileleri Müslümanlar aleyhine hareketlendirdikten sonra Huyey b. Ahtab, Kinâne b. Ebu'l-Hukayk, Sellâm b. Ebu'l-Hukayk, Ebû Âmir el-Fâsık liderliğinde on kişiden oluşan bir heyet Kureys'i

¹⁰⁶ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/333.

¹⁰⁷ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/334.

de savaşa davet etmek üzere Mekke'ye gelmiştir. ¹⁰⁸ Nitekim “Allah kitap ehlinde olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi...”¹⁰⁹ ayeti, müslümanlara karşı oluşturulan bu ittifakı tertip edenlerin Yahudiler olduğunu teyit etmektedir.

Kureyş'in ileri gelenleri Yahudi heyetine “Ey Yahudiler topluluğu! Ehl-i Kitab olan sizlersiniz ve Muhammed ile ihtilâf ettiğimiz şeyi bilirsiniz. Acaba hak olan onun dini mi, yoksa bizim dinimiz mi? Dediler ki: kesinlikle sizin dininiz onun dininden hayırlıdır ve siz ondan hakka daha yakınsınız.” ¹¹⁰ Bu hususla ilgili Kuran-ı Kerim’de “Kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanları görmüyor musun? Onlar ‘Cibt’e ve ‘Tâgût’a inanıyorlar. İnkâr edenler için de ‘bunlar iman edenlerden daha doğru yoldadır’ diyorlar.” “Onlar Allah’ın lanet ettiği kimselerdir. Allah kime lanet ederse artık ona asla bir yardımcı bulamazsın.”¹¹¹ buyurulmuştur.

Yahudi heyetinin teklifi Kureyş'in lideri Ebû Süfyân’a cazip gelmiştir. Nitekim Ebû Süfyân, Kureyş'in Bedrül-Mev'id gazvesi'nde oldukça sarsılan prestijini Arap camiasına tekrar kabul ettirebilmek için müslümanlar üzerine bir sefer hazırlığına başlamıştı.¹¹² Onu bu savaşa teşvik eden diğer bir sebep de Yahudilerin savaşın maddi külfetini üstlenmiş olmalarıydı.¹¹³ Yahudilerden gelen teklif üzerine anlaşmaya iştirak eden her kabilede 50 kişi Kâbe'nin örtüsünün arasında göğüslerini Kâbe'ye yapıştırmak suretiyle Hz. Peygamber öldürülünceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklarına, birbirlerine destek olacaklarına dair ahidleşmişlerdir. ¹¹⁴ Yahudilerin ve Kureyş'in gayretleri ile Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı kurulan Ahzâb ordusuna Kureyş'in yanına Ehâbişler, Gatafanlılar, Eşcâoğulları, Mürreoğulları Süleymoğulları, Fezâreoğulları, ve Sakîfoğulları katılmıştı. Ebû Süfyân'ın komutası altındaki ordu toplamda 10 bin kişiye ulaşmış bulunmaktaydı.¹¹⁵ Dâru'n-Nedve'den

¹⁰⁸ Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları*, 160-161.

¹⁰⁹ el-Ahzâb 33/26.

¹¹⁰ Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fî târihi'l-âyân*, 3/334.

¹¹¹ en-Nisâ 4/51-52.

¹¹² Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları*, 162.

¹¹³ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/442-443.

¹¹⁴ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/441-442.

¹¹⁵ el-Makrizî, *İmtâü'l-esmâ bimâ li'n-nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*, 1/224; Demircan - Apak, *Hz. Peygamber Döneminde Müşriklerle İlişkiler*, 282-283.

Osman b. Talhâ'nın taşıdığı sancakla hareket eden ordunun Medine'de 20 bin kişiye ulaştığına dair bilgiler mevcuttur.¹¹⁶

Ahzâb ordusunun Mekke'den hareket ettiği haberini Huzâa kabilesinden bir haberci dört gün içinde Medine'ye gelerek Hz. Peygamber'e bildirmiştir.¹¹⁷ Hz. Peygamber'in ashabıyla yaptığı istişarelerinde Selmânı Fârisî "*Ey Allah'ın Resûlü! Geldiğim topraklarda düşman süvarilerine maruz kaldığımızda etrafımıza hendekler kazardık*"¹¹⁸ demiş, onun bu teklifi Hz. Peygamber ve sahabenin hoşuna gitmiştir.

Arapların hiç de alışık olmadığı bir savunma taktiği olan hendek, Selmânı Fârisî'nin fikri neticesinde mi kazılmıştır, yoksa Hz. Peygamber'e Allah tarafından mı bildirilmiştir? Bu soruya klasik dönem İslam tarihi kaynaklarının ekserisi Selmânı Fârisî cevabını vermiştir. Ne var ki Vâkıdî (öl. 207-823) Meğâzî'sinde, Selmânı Fârisî'nin teklifine değindiği gibi ¹¹⁹ Ebû Süfyân Hz. Peygamber'e yazdığı mektubunda bu savunma taktiğini ona kimin öğrettiğini sormuş, Hz. Peygamber de "*Cenabı Allah bunu bana senin ve ashabının öfkesini artırmak için ilham etti.*"¹²⁰ buyurmuştur. Anlaşılan o ki Ebû Süfyân, atalarından miras kalan kumandanlık vasfına sahip olmasına rağmen daha önce karşılaşmadığı bu savunma taktiği karşısında bir hayli etkilenmiştir. Ebû Süfyân, Azhâb Ordusunun içine düştüğü bu çıkmazdan kurtulmasının tek çaresini ani bir saldırı ile muhasarayı kırıp Medine'ye saldırı olarak görmekteydi.¹²¹

2.1.5 Amr b. Âs'ın Necâşî'ye Hz. Peygamber'i Öldürme Teklifi

Kureyş kabilesinin Sehm koluna mensup olan Amr b. Âs, 573 veya 574 tarihlerinde Mekke'de dünyaya gelmiştir. Babası Âs b. Vâil, annesi ise Aneze kabilesinden en-Nabiga'dır. ¹²² Ebû Muhammed ve Ebû Abdillâh künyeleri ile tanınmaktadır. Mekke'nin ileri gelen tüccarlarından olan babası Âs b. Vâil sayesinde o da İslamiyet'le tanışmaya kadar ticaretle iştigal olmuş, Yemen, Şam, Habeşistan, Mısır gibi önemli

¹¹⁶ Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fi târihi'l-âyân*, 3/335.

¹¹⁷ el-Makrizî, *İmtâü'l-esmâ bimâ li'n-nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*, 1/225.

¹¹⁸ İbn Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, 2/178; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/95.

¹¹⁹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/445.

¹²⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/493.

¹²¹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/489.

¹²² Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvid (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 4/165.

merkezlerde ticarete bulunmuştur. Bu seyahatlerinde beldenin ileri gelenleri ve yöneticileriyle tanışma fırsatı bulmuştur. Mekke’de Müşriklerin ağır işkencesine katlanamayan İslam’ın ilk Müslümanları Habeşistan’a hicret ettiğinde müşrikler Necâşî ile dostluğuna güvendikleri için olsa gerek Abdullah b. Rebîa ile birlikte onu da Habeşistan Necâşî’sine, hicret eden Müslümanları geri istemek üzere göndermişlerdir.¹²³ Necâşî’nin huzuruna çıkan elçiler Mekke’de bazı insanların kimsenin bilmediği bir din icat ettiklerini, ardından Habeşistan’a kaçtıklarını belirterek onların kendilerine iadesini talep etmişlerdir. Ne var ki Necâşî elçilerin bu teklifini kabul etmemiştir.¹²⁴

Amr b. Âs, hicretin 8. senesi Safer ayında Müslüman olmuştur.¹²⁵ Bedir gazvesi’ne Ebû Süfyan’la birlikte ticaret kervanının başında bulunması hasebiyle katılamamış, ancak Uhud ve Hendek Sgazvelerinde müşriklerin karar merciinden biri olmuştur. Nitekim onun Müslümanlara karşı son mücadelesi de Hendek gazvesi’dir.

Hicretin 5. senesinde Amr b. Âs, çevresindeki bir grup Kureyşli ile birlikte yerleşmek gayesi ile Habeşistan’a gitmeye karar vermiştir. Onu bu karara iten sebep İslamiyet’in hızla inkişafı neticesinde Mekke’nin Müslümanlar tarafından fethedileceği gerçeği olmuştur.¹²⁶ Kıymetli hediyelerle Necâşî’nin huzuruna çıktığı esnada Hz. Peygamber de Habeşistan’daki muhacirlerin Medine’ye dönmeleri için Ebû Ümeyye ed-Damrî’yi elçi olarak Necâşî’ye göndermişti.¹²⁷ Amr b. Âs Hz. Peygamber’in elçisini Necâşî’nin huzurunda görünce *“Ey sayın hükümdar! Muhammed’i öldürmek gerek! Onun Resûllûğuna niçin saygı duyarsın?”* dedi. Necâşî de *“Yâ Amr! Bunun gibi söz söyleme. O Hak Teâlâ Hazretleri’nin Resulü, elçisidir. Onun gibi Musa ve İsa (a.s) lar da peygamber idiler. Onların dini hak dindir. Onların dinlerinin hak olduğunu ben kabul etmişimdir. Eğer sen benim dostluğumu kabul ediyorsan onun dinini sen de kabul et”*¹²⁸ dedi. Amr b. Âs’ın Hz. Peygamber hakkında serf ettiği sözler Necâşî’yi bir hayli kızdırmış, ardından Amr’a vurmuştur.¹²⁹ Öyle anlaşıyor ki Amr b. Âs, Necâşî’nin

¹²³ Sıbt İbnü’l-Cevzî, *Mir’âtü’z-zamân fî târihi’l-âyân*, 3/112; Abdullah Çimen, “Amr b. Âs’a Yöneltilen Eleştirilerin İncelenmesi”, *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2017), 246-247.

¹²⁴ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa*, 2/175.

¹²⁵ İbn Haldun, *Dîvânü’l-mübtedâ*, 2/455.

¹²⁶ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa*, 4/452.

¹²⁷ Mehmet Ali Kapar, “İlk İslam Diplomatı Amr b. Ümeyye ed-Damrî”, *İstem* 30 (2017), 278.

¹²⁸ Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî, *el-Bed’ ve’t-târih* (port Said Mısır: Meketebetü’s-Segâfeti’d-Dîniyye, ts.), 5/106.

¹²⁹ Sıbt İbnü’l-Cevzî, *Mir’âtü’z-zamân fî târihi’l-âyân*, 4/35.

Müslüman olduğundan habersiz bir şekilde Hz. Peygamber'i öldürme teklifinde bulunmuştur.¹³⁰

Dikkat edilmesi gereken diğer bir konu ise Amr b. Âs'ın Müslüman olmasında dönüm noktası olan hadisedir. Zira onun, Necâşi'nin telkinleriyle Müslüman olduğu fakat yakınındakilerden sakladığına dair rivayetler bulunmakla birlikte ¹³¹ Habeşistan seyahati esnasında Cafer b. Ebû Tâlib'in yanına gelerek Müslüman olduğuna dair de bilgiler bulunmaktadır.¹³²

2.1.6 Hz. Peygamber'e Suikasta Teşebbüs eden Diğer Müşrikler

Hız. Peygamberin Medine'ye hicretinin ardından müşriklerin saldırıları devam etmiştir. Bu saldırılar genellikle suikast tertipleri şeklinde cereyan etmiştir. Mekke eşrafında birtakım kişilerin kışkırtması şeklinde harekete geçenler olduğu gibi savaşlarda yakınlarını kaybedenlerin intikam hırsıyla Hz. Peygamberi öldürmeye yeltendikleri de görülmektedir.

2.1.6.1 Umeyr b. Vehb

Umeyr b. Vehb, Kureyş kabilesinin önemli alt kollarından biri olan Cumâhoğulları'na mensuptur. Ebû Ümeyye lakabıyla tanınan Umeyr b. Vehb'in annesi Hâşimoğulları'ndan Ümmü Sükayle bt. Hâşimdir. Babası Vehb ise Cumâhoğulları'nın eşrafındandır.¹³³ Mekke'nin şerhilerinden olan Umeyr b. Vehb, Hz. Peygamber Mekke'de iken ona eziyet edenlerden biriydi. ¹³⁴ Bedir gazvesinden döndükleri günlerde Umeyr b. Vehb ile Safvân b. Ümeyye Kâbe'nin yakınında Bedir kuyusuna atılanlar hakkında konuşmaktaydılar. Umeyr b. Vehb, oğlunun esir alınmasından ötürü üzgün bir hâlde *"Vallahi şayet borcum ve ailemin geçim derdi olmasaydı Medine'ye gider ve onu katlederdim. Bedirdekatedilenlerden önce oğlumu*

¹³⁰ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 4/452.

¹³¹ et-Taberî, *Târihu'l-ümme ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2 & 145; Kapar, "İlk İslam Diplomatı Amr b. Ümeyye ed-Damrî", 278.

¹³² el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, 4/539.

¹³³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/199.

¹³⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/316; et-Taberî, *Târihu'l-ümme ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/293; el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/149; İbn Esîr, *el-Kâmil fî't-târih*, 2/135; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/313.

esir aldılar.”¹³⁵ demiş, Safvân b. Ümeyye de: “*Senin borcun bana ait ben onu öderim. Senin ailen benim ailemle kaldığı müddetçe onlara bakarım. Onları hiçbir sıkıntıya sokmam.*”¹³⁶ diyerek Umeyr b. Vehb’i Hz. Peygamber’i öldürmesi için teşvik etmiştir.

Gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra yola çıkan Umeyr b. Vehb, sahabe Bedir gazvesi hakkında sohbet etmekte iken Medine’de mescidin kapısı önünde zehirlediği kılıcıyla hazırlandığı bir anda Hz. Ömer tarafından fark edilmiştir. Hz. Ömer: “*Bu Allah’ın düşmanı Umeyr b. Vehb köpeğidir. Bedir gazvesinde aramıza fitne soktu, müşrikler için bizim hakkımızda tahmin yürüttü.*”¹³⁷ demiştir. Hz. Ömer’in bu sözünde kastı gözleri gayet iyi gören Umeyr b. Vehb’in Bedir gazvesinde müslümanların sayılarını Kureyş’e haber vermesinden ötürüdür.¹³⁸ Daha sonra Umeyr b. Vehb’in Medine’ye geldiği Hz. Ömer tarafından Hz. Peygamber’e bildirilmiş, o da Umeyr’in huzuruna getirilmesini emretmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Ömer’in onu kılıcının kayışı ile boynundan sarılmış bir hâlde huzuruna getirdiğini görünce Hz. Ömer’den onu serbest bırakmasını istemiş, ardından Umeyr b. Vehb Hz. Peygamber’e cahiliye selamı olan “*Bol nimetli iyi sabahlar...*”¹³⁹ veya “*Sabahınız hayrola!*” şeklinde selam vermiştir. Hz. Peygamber ise “*Ey Umeyr! Allah bize seninkinden daha hayıllı bir selam ile selamlaşmayı, cennete girenlerin selamıyla selamlaşmayı ikram etmiştir.*”¹⁴⁰ buyurmuştur. Hz. Peygamber, Umeyr b. Vehb’e neden Medine’ye geldiğini sorduğunda o, esir alınan oğlunu kurtarmak için geldiğini söylemiş; fakat Hz. Peygamber Safvân b. Ümeyye ile aralarında geçen konuşmanın ardından kendisini öldürmek için Medine’ye geldiğini tafsilatıyla aktarınca Umeyr b. Vehb dehşete kapılmıştır.¹⁴¹ Zira Safvân ile aralarında geçen konuşmadan Hz. Peygamber’in haberdar olması imkânsızdı. Umeyr b. Vehb, bunu kendisine kimin haber verdiğini sorduğunda Hz. Peygamber “*Bunu bana Cebrail bildirdi.*” demiştir. Hakikatin farkına varan Umeyr b. Vehb, Hz. Peygamber’in huzurunda Müslüman olmuş; Mekke’ye gidip geçmişte müslümanlara zulmettiği gibi şimdi de müşriklere gerekirse baskı

¹³⁵ Ebu’l-Fazl Celâleddin Abdurrahmen Ebî Bekr es-Süyûfî, *el-Hasâisü’l-kübrâ* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1985), 1/353.

¹³⁶ el-Mâverdî, *İ’lâmü’n-nübüvve*, 1/121.

¹³⁷ Ebü’r-Rebî’ Süleymân b. Mûsâ b. Sâlim el-Kelâî, *el-İktifâ’ bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve’s-selâseti’l-hulefâ’*, thk. Muhammed Kemalettin - İzettin Ali (Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, 1996), 2/41.

¹³⁸ el-Vâkîdî, *el-Meğâzî*, 1/63; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 4/199.

¹³⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/212.

¹⁴⁰ el-Vâkîdî, *el-Meğâzî*, 1/126; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 2/293.

¹⁴¹ el-Mâverdî, *İ’lâmü’n-nübüvve*, 1/121.

yoluyla İslam'ı anlatması için Hz. Peygamber'den izin istemiştir.¹⁴² Umeyr b. Vehb Müslüman olunca Hz. Ömer “*Vallahi domuz bana bundan daha sevimli geliyordu, şimdi ise bazı evlatlarımdan daha sevimli geliyor.*”¹⁴³ demiştir. Hz. Peygamber Hz. Ömer'den ona İslam'ı ve Kur'ânı öğrettikten sonra serbest bırakmasını emretmiştir.

Safvân b. Ümeyye fitnesiyle besleyerek Hz. Peygamber'i öldürmek üzere gönderdiği Umeyr b. Vehb'den gelecek haberi beklerken onun Müslüman olarak döndüğünü görünce onunla asla konuşmayacağına ve bütün ilişkilerini keseceğine dair yemin etmiştir. Umeyr b. Vehb ise Mekke'de müşrikleri İslam'a davet etmiş, onun sayesinde birçok kişi Müslüman olmuştur.¹⁴⁴

2.1.6.2 Dü'sûr b. Hâris

Gatafan kabilesinin Muhâriboğulları koluna mensup olan Dü'sûr b. Hâris,¹⁴⁵ aynı zamanda kabilenin lideri konumundadır. Siyahi bir ten rengine sahip olan Dü'sûr b. Hâris, halkın nazarında cesaretiyle ün salmıştır.¹⁴⁶ 3/625 yılında Sa'lebeoğulları ile Muhâriboğulları Necid bölgesinde bulunan Zû Emer'de bir araya gelerek Medine'ye saldırma kararı almışlar, bu saldırı girişimi Dü'sûr b. Hâris tarafından organize edilmiştir. Saldırı haberini alan Hz. Peygamber, ashabıyla yaptığı istişareler neticesine Gatafan Seferi'ne karar vermiş, Rabûlevvel ayının 12. günü 450 sahabe ile birlikte yola çıkmıştır.¹⁴⁷

Müslümanların karşısına çıkma cesareti gösteremeyen Gatafanlılar, aileleri ile birlikte dağların zirvelerine doğru çekilip, uzaktan Müslümaları takip etmeye başlamışlardı.¹⁴⁸ Hz. Peygamber karşısında herhangi bir düşman kuvveti bulamayınca Zû Emer bölgesine karargâh kurmuştu. Nitekim bu bölgede müslümanlar şiddetli bir yağmura maruz kalmışlardı. Hz. Peygamber ihtiyacını gidermek maksadıyla karargâhtan ayrılarak tek başına Zû Emer vadisini geçmişti.¹⁴⁹ Islanan elbiselerini kurutmak

¹⁴² İbn Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, 2/136-137.

¹⁴³ el-Mâverdî, *İ'lâmü'n-nübüvve*, 1/121.

¹⁴⁴ es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 1/353.

¹⁴⁵ Ebu'l-Ferec Nürüddîn Alî b. Burhâniddîn İbrâhîm b. Ahmed el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fi sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1980), 2/481.

¹⁴⁶ el-Askalânî, *el-İsâbe fi'temyîzi's-sahâbe*, 2/324.

¹⁴⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/26; es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 1/355.

¹⁴⁸ el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fi sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 2/481.

¹⁴⁹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerâ'a*, 3/186.

maksadıyla üzerinden çıkaran Allah Resulü, bir ağacın üzerine astıktan sonra ağacın dibine uzanmıştı. Uzaktan Hz. Peygamber'i takip etmekte olan Dü'sûr ile beraberindekiler, onun müslüman birliğinden bir hayli uzaklaştığını görünce bekledikleri fırsatın ayaklarına geldiği vehmine kapılarak liderleri olan Dü'sûr b. Hâris'i Hz. Peygamber'e saldırması için ikna etmişlerdi. Dü'sûr, kılıçların içinde en keskin olanı seçtikten sonra ¹⁵⁰ Hz. Peygamber'in yanına kadar gelip başucunda durarak *"Ey Muhammed! Bugün seni benden kim kurtaracak?"* dedi. Hz. Peygamber *"Allah"* buyurdu. Hemen ardından yanlarında bulunan Hz. Cebrâil, Dü'sûr b. Hâris'i iterek yere düşürdü. Düşmenin etkisi ile Dü'sûr'un elindeki kılıç yere düşmüş, Hz. Peygamber düşen kılıcı aldıktan sonra Dü'sûr'un başucuna dikilip; *"Peki bugün seni benden kim kurtaracak?"* dediğinde Dü'sûr *"hiç kimse."* karşılığını vermiştir. Yaşanan bu hadise Dü'sûr b. Hâris'i oldukça etkilemiş olacak ki orada müslüman olmuş, ¹⁵¹ ardından Hz. Peygamber'e *"Allah'a yemin ederim ki sen benden daha hayırlısın."* demiş, Dü'sûr'un bu sözüne mukabil Hz. Peygamber *"Ben bu söze senden daha çok layığım."* buyurmuştur. Dü'sûr b. Hâris kavminin yanına geldiğinde yanındakiler elinde fırsat olduğu hâlde Hz. Peygamber'i neden öldürmediğini sormuşlar; o ise yanında beyaz, uzun boylu birinin göğsüne vurmak suretiyle kendisini yere düşürdüğünden, onun bir melek olduğunu anladıktan sonra İslamiyet'i seçtiğinden bahsetmiştir. ¹⁵² Yaşanan bu hadise üzerine; *"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size el uzatmaya (tecavüze) kalkışmıştı da Allah (buna engel olmuş) onların ellerini sizden çekmişti. Allah'a karşı gelmekten sakının. Müminler yalnız Allah'a tevekkül etsinler."* ¹⁵³ ayeti nazil olmuştur. Dü'sûr b. Haris, Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'in ashâbı arasında yer almıştır. ¹⁵⁴

Hz. Peygamber'in Gatafân Gazvesi'nde başına gelen bu hadise ile Zâtü'r-Rikâ Gazvesi'nde yaşanan hadise arasında vuku bulan benzerlikler İslam tarihi müelliflerini ihtilafa düşürmüştür. Şöyle ki bu iki hadisenin benzer tarafları olmakla birlikte farklı zamanlarda cereyan ettiğini ifade eden müelliflerin yanında ¹⁵⁵ Vâkıdî (öl. 207-823), gibi meşhur siyer âlimi Zâtü'r-Rikâ Gazvesi'nde Ğavres b. Haris tarafından teşebbüs

¹⁵⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/195.

¹⁵¹ el-Mâverdî, *İ'lâmü'n-nübüvve*, 1/100.

¹⁵² el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa'*, 3/186; es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 1/355.

¹⁵³ el-Mâide 5/11.

¹⁵⁴ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe fî mârifeti's-sahâbe*, 2/7.

¹⁵⁵ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa'*, 3/186; es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 1/355; Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/180; el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 2/574.

edilen saldırıya eserinde yer vermemiştir. Beyhâkî (öl. 458/1066) ve Süyûtî (849-1445/911-1505) eserlerinde, Zâtü'r-Rikâ Gazvesi esnasında Ğavres b. Haris tarafından teşebbüs edilen saldırıya yer vermediği için Vâkıdî (öl. 207-823)'yi eleştirmişlerdir.¹⁵⁶ İbn Kesîr (öl. 774/1373), Dü'sûr b. Haris'in Ğavres olabileceği ihtimali üzerinde durur.¹⁵⁷ İbn Sa'd (öl. 230/845) ise iki gazvede de vuku bulan bu hadiseleri tafsilatıyla aktarmıştır.¹⁵⁸ Buna mukabil İbnü'l-Esîr (öl. 637/1239) "*Üsdü'l-Ğâbe*" adlı eserinde, Gatafân Seferi sırasında yaşanan bu hadise dışında Dü'sûr b. Hâris'in Müslüman oluşuyla ilgili herhangi bir bilginin olmadığından bahseder. Aynı zamanda Ğavres b. Haris'in Zâtü'r-Rikâ Gazvesinde Hz. Peygamber'e suikast teşebbüsünün meşhur olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁹ Bu konuda en açıklayıcı bilgiyi Kastallânî (öl. 923/1517) vurgulamıştır. Şöyle ki "*Bu hikâye daha önce Zû emer Gazvesinde zikredilmiş olan hikâyeden başkadır. Orada da bunun benzeri bir hadise olmuştur. Hak Teâlâ Hazretlerinin Resûlünden bu türlü mucizeli davranışın bin kere zuhura gelmesi imkânsız değildir. Nerede kaldı ki iki kere meydana gelmiş olsun.*"¹⁶⁰

2.1.6.3 Himâs b. Kays b. Hâlid ed-Dîlî

Hudeybiye antlaşmasının Kureyş kabilesi ve onun müttefikleri tarafından ihlal edilmesi üzerine Mekke'nin fethi için ortada hiçbir engel kalmamıştı. Bu doğrultuda Hz. Peygamber ile birlikte 10 veya 12 bin civarında sahabe hicretin 8. yılı Ramazan ayında (Aralık 629-Ocak 630) yıla çıkmıştır. Hz. Peygamber komutası altında bulunan sahabeye kendileri ile çarpışmadıkça kan dökmeleri talimatında bulunmuştur. Ne var ki İkrime b. Ebû Cehil, Safvân b. Ümeyye ve Süheyl b. Amr; Bekir, Ehâbîş ve Hüzeyloğulları ile anlaşarak müslümanlara karşı silahlı mücadele etmeye karar vermişlerdir.¹⁶¹

Hz. Peygamber'e karşı silahlı mücadeleye karar verenler arasında Bekiroğulları kabilesine mensup Himâs b. Kays b. Hâlid ed-Dîlî adında bir müşrik de bulunmaktaydı.¹⁶² Onun Hz. Peygamber'e suikast hazırlığında olduğu karısı ile

¹⁵⁶ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şeria*, 3/186; es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 1/355.

¹⁵⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/2.

¹⁵⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/34.

¹⁵⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî mârifeti's-sahâbe*, 2/8.

¹⁶⁰ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/180.

¹⁶¹ el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, 1/380.

¹⁶² el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/821.

arasında geçen konuşmadan anlaşılmaktadır. Şöyle ki karısı ona; *“Niçin silahlarını hazırlıyorsun?”* diye sormuş, Himâs da *“Muhammed ve ashabı için”* cevabını vermiştir. Karısı: *“Allah’a yemin olsun ki Muhammed ve ashabına hiçbir şey galip gelemeyecektir”*¹⁶³ deyince Himâs: *“Allah’a yemin ederim ki onlardan bir kısmını sana hizmetçi getireceğim. Yenilgiyi kabul ettikleri takdirde onlarla bir sorunum yok. Eğer kabul etmezlerse bu elimdeki iki boynuzlu, hakiki bir silahtır.”* demiştir.¹⁶⁴

Halid b. Velid komutasında müslümanlar Mekke’ye Lîl mevkiinden girmek üzereyken aralarında Himâs b. Kays’ın da bulunduğu müşrik ordusu müttefikleri ile birlikte saldırıya geçti. Çarpışma müşriklerin mağlubiyeti ile sonuçlanmış Kureyş kabilesinden 24 kişi Hüzeyloğulları’ndan 14 kişi müslümanlar tarafından öldürülmüştü. Müslümanlardan ise 2 kişi şehit olmuştur. Müşriklerin elebaşlarından Safvân b. Ümeyye, Süheyl b. Amr ve İkrime b. Ebû Cehil canlarını zor kurtarmışlardır.¹⁶⁵

Kaçanlar arasında Himâs b. Kays da vardı. Eve girence karısına kapıyı kapatmasını söylemiş karısı alaylı bir tavırla; *“Bana getireceğine dair söz verdiğin hizmetçi nerde? Ben hâlâ onu beklemekteyim”* deyince *“Hâlid Mekke’de dolaşarak Safa’da Muhammed’in yanına vardı. Zübeyr’e gelince o, Muhammed’in sancağını zafer mescidinin yanındaki Hacun’a dikinceye kadar ilerledi ve orada onun için bir kubbe inşa edildi. Muhammed yanına gelinceye kadar durmadı.”* demiştir.¹⁶⁶

2.1.6.4 Fedâle b. Umeyr b. Mülevvah el-Leysî

Mekke’nin fethedildiği cuma günü Hz. Peygamber kuzeni Ümmü Hâni’nin evinde gusül abdesti aldıktan sonra 8 rekât fetih namazı kılmış, ardından Mescid-i Harâm’a gelip Kâbe’yi tavaf etmeye başlamıştı.¹⁶⁷ Fedâle b. Umeyr b. Mülevvah el-Leysî adında bir müşrik Hz. Peygamber’i öldürmek kastıyla yanına yaklaştı. Fedâle’nin niyetini anlayan Hz. Peygamber ona *“Sen Fedâle misin?”* diye sorunca Fedâle: *“Evet*

¹⁶³ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 5/65.

¹⁶⁴ et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 2/159; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 4/389; el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku’l-mahtûm*, 1/380.

¹⁶⁵ Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber’in Savaşları*, 253.

¹⁶⁶ el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku’l-mahtûm*, 1/382.

¹⁶⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 4/42; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/134.

Fedâle'yim yâ Resûlallah” karşılığını verdi. Hz. Peygamber: “*Senin içinden geçirdiğin neydi?*” dediğinde Fedâle “*Hiçbir şey! Allah'ı zikretmekle meşguldüm.*” dedi. Onun bu cevabı karşısında Hz. Peygamber güldü ve ardından: “*Allah'tan af ve yargılanmak dile.*” buyurdu. Elini Fedâle'nin göğsüne koyduğunda Fedâle “*Vallahi göğsümden elini çektiği zaman, Allah'ın yarattığı her şeyden daha hayırlı geldi*” demiştir.¹⁶⁸

2.1.6.5 Şeybe b. Osman

Kureyş'in Abdüddâroğulları'na mensup olan Şeybe b. Osman,¹⁶⁹ Mekke'de dünyaya gelmiştir. Babası Kureyş eşrâfından Uhud gazvesinde Hz. Ali tarafından öldürülen Osman b. Ebû Talha'dır. Annesi ise Mus'ab b. Umeyr'in kız kardeşi olan Ümmü Cemîl Hind bnt. Umeyr'dir.¹⁷⁰ Şeybe b. Osman Müellefe-i Kulûb'dan olmasına rağmen Allah resûlü kendisine hicâbe vazifesini vermiştir. Bu nedenle Hacebî veya Hâcibü'l-Kâ'be gibi lakaplarla tanınmıştır.¹⁷¹

Mekke fethedildikten 17 gün sonra Hz. Peygamber'e Abdullah b. Ebû Hadred el-Esemî vasıtasıyla Evtas bölgesinde Hevâzin'lilerin 20 bin kişilik bir orduyla müslümanların üzerine yürüdüğü haberi ulaştı.¹⁷² Şeybe b. Osman ile Safvân b. Ümeyye de bu savaşa katılmak için anlaştılar. Onların niyeti bir fırsatını bulduklarında Hz. Peygamber'i öldürüp babalarının intikamını almaktı.¹⁷³ Nitekim Bedir gazvesinde Safvân'ın babası Ümeyye b. Halef, Uhud gazvesinde de Şeybe'nin babası Osman b. Ebû Talha müslümanlar tarafından öldürülmüştü.

Huneyn günü Hevâzin ordusunun ani taarruzunda müslümanlar geri çekilince Hz. Peygamber ile bir gurup sahabe yalnız kalmıştı. Hz. Peygamber'in bineğinden indiği esnada Şeybe, Hz. Peygamber'e sağ tarafından yaklaşarak onu öldürmeyi denemiş; fakat amcası Abbas b. Abdulmuttalib'i görünce cesaret edememiştir. Hz. Peygamber'e sol tarafından yaklaşmayı denemiş; fakat orada da Hz. Peygamber'in amcaoğlu Ebû

¹⁶⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 5/80; Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. İbn Hazm, *Cevâmiu's-sîre*, thk. İhsan Abbas (Dâru'l-Meârif, 1990), 1/234.

¹⁶⁹ el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 5/172.

¹⁷⁰ es-Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, 3/95.

¹⁷¹ Salih Karacabey, “Şeybe b. Osman” (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2010), 39/48.

¹⁷² el-Vâkıdî, *el-Megâzî*, 3/893.

¹⁷³ el-Mâverî, *İ'lâmü'n-nübüvve*, 100.

Süfyân b. Hâris ile karşılaşmıştır. Son olarak Hz. Peygamber'in arkasından saldırmak suretiyle Allah Resûlünü öldürmeye yeltenmiştir. Ona biraz yaklaştığı esnada Hz. Peygamber'le aralarına birdenbire ateşten bir duvar ortaya çıkmış, ateşin kendisine zarar verebileceğinden endişe ederek gözlerini kapatıp geri çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁷⁴ Şeybe b. Osman o vakit Hz. Peygamber'in Allah tarafından korunduğunu anlamıştır. Hz. Peygamber ona dönüp gülerek *"Ey Şeybe! Anası ağlayasica! Yanıma gel!"* buyurmuştur. Şeybe Hz. Peygamber'in yanına geldiği zaman Hz. Peygamber elini göğsünün üzerine koyarak *"Allah'ım! Bundan şeytanı kov."* diyerek dua etmiştir. Gazvenin sonunda Hevâzin ordusu geri çekilince Şeybe b. Osman Hz. Peygamber'in huzuruna varmıştı. Hz. Peygamber *"Allah'a hamdolsun ki, o, senin hakkında senin dilediğin şeyden daha hayırlısını diledi."* buyurmuş, ardından Şeybe'nin niyetinden geçenleri kendisine anlatmıştır. *"Sana herkes tabi olsa bile ben tabi olmam."* diyen Şeybe b. Osman, Huneyn günü başına gelen bu hadiseden sonra *"Babam mezardan çıksa onunla dövüşürdüm."*¹⁷⁵ diyecek kadar kalbi Hz. Peygamber sevgisiyle dolmuştur.

2.1.6.6 Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays

553 yılında dünyaya gelen âmir b. Tufeyl, Necid bölgesinde Âmir b. Sa'saa kabilesinin alt kollarından biri olan Ca'fer b. Kilâb boyuna mensuptur. Amcası Ebû Berâ Hz. Peygamber'den kabilesine İslam dininin inceliklerini öğretmesi maksadıyla öğretmen talep etmiş, bu itibarla bölgeye gönderilen 40 mücahit, 4/626 yılında Bi'rimaûne' bölgesinde Âmir b. Tufeyl'in düzenlediği bir saldırı sonucu şehit edilmiştir.¹⁷⁶

Amcasının ölümü üzerine kabilenin başına geçen Âmir b. Tufeyl, 9/630 yılında Hz. Peygamber'i öldürmek kastıyla kabile reislerinden Erbed b. Kays b. Ceze ve Cabbar b. Selma b. Mâlik olduğu hâlde Medine'ye geldiler. Bu kişiler kabilelerinde uyanık ve fitneci kimlikleri ile tanınmaktaydılar.¹⁷⁷ Taberî (öl. 310/923) Erbed b. Kays'ı, Budayl b. Kays olarak ifade etmiştir. Bu kişinin öldürmekten çekinmeyen bir karaktere sahip

¹⁷⁴ el-Kelâî, *el-İktifâ' bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ'*, 2/200; es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 1/452.

¹⁷⁵ el-Mâverdî, *İ'lâmü'n-nübüvve*, 121.

¹⁷⁶ Ahmet Önkâl, "Âmir b. Tufeyl" (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991), 3/68.

¹⁷⁷ el-Halebî, *es-Siretü'l-Halebiyye fî sireti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 3/246; el-Kelâî, *el-İktifâ' bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ'*, 2/267.

olduğundan bahseder. Ayrıca Medine'ye gelen heyetin üç kişi değil iki kişi olduğunu ifade eder.¹⁷⁸ Hâlid b. Ca'fer adında dördüncü bir kişinin olduğu yönünde rivayetler de mevcuttur.¹⁷⁹

Kabilesinden birtakım kimseler Âmir b. Tufeyl'e çevresindeki herkesin İslamîyeti seçtiğini, artık kendisinin de müslüman olması gerektiğini söylediğinde Âmir: *"Vallahi Araplar beni yakalayınca kadar durmayacağıma ahdettim. (Hz. Peygamber'i kastederek) ben mi Kureyşli bir gencin peşinden gideceğim"*¹⁸⁰ diyerek niyetini ifşa etmiştir.

Bi'rîmaûne faciası başta Hz. Peygamber olmak üzere tüm müslümanları derinden sarsmıştı. Hâl böyle iken Âmir b. Tufeyl ve beraberindekiler Medine'ye kolay kolay girip Hz. Peygamber'e yaklaşamazlardı. Kanaatimize göre bunun tek yolu müslüman olmak gayesi ile Hz. Peygamber'in yanına sokulmaktı. Nitekim öğle de yapmışlar, Hz. Peygamber'in çevresinde sürekli teyakkuz hâlinde olan sahabeyi bu sayede aşmayı başarmışlardır. Tasarladıkları plana göre Âmir Hz. Peygamber'e yaklaştıklarında onun dikkatini kendi üstüne çekecek, Erbed ise Hz. Peygamber'i öldürecek. Planları gereği Âmir Hz. Peygamber'e İslami ilimlerden ve Kur'an'dan birtakım sorular sormaya başladı.¹⁸¹ Bu arada Erbed'e saldırıya geçmesi için işaret etmekteydi. Ne var ki Erbed bir türlü saldırıya geçemiyordu. Bir ara dışarı çıktıklarında Âmir Erbed'e Hz. Peygamber'e neden saldırmadığını sordu. Erbed: *"Ben ne zaman kılıcımı Muhammed'e çalmak istedim, seni onun üstüne düşer hâlde gördüm. Saldırıysaydım seni öldürecektim"*¹⁸² Âmir b. Tufeyl Erbed'den bir sonuç alamayacağını anlamış olacak ki bu sefer kendisi saldırıya geçmeye karar vermiş, Hz. Peygamber'e yalnız görüşme teklifinde bulunmuştur. Hz. Peygamber *"Hayır, Vallahi Allah'ın bir olduğuna iman etmedikçe seninle yalnız konuşmam. Allah'ın hiçbir ortağının olmadığına iman edinceye kadar bunu yapmam."*¹⁸³ buyurmuştur. Hz. Peygamber'in tuzağına düşmeyeceğini anlayan Âmir *"İşte, Vallahi burayı sana karşı atlılarla ve*

¹⁷⁸ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/202-203.

¹⁷⁹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerâ'a*, 5/407; el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, 1/450.

¹⁸⁰ el-Kelâî, *el-İktifâ' bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ'*, 2/267; İzzüddin Alî b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, thk. Amr Abdüsselâm Tedmîrî (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1997), 2/167.

¹⁸¹ el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, 1/450.

¹⁸² et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/203.

¹⁸³ el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 3/246.

piyadelerle dolduracağım”¹⁸⁴ demiş, Cebrâil (a.s.) gelip İbn Tufeyl ile İbn Kays’ın asıl niyetlerini Hz. Peygamber’e söyleyince Allah Resûlü “*Ey Allah’ım beni Âmir b. Tufeyl’den koru!*”¹⁸⁵ diyerek dua etmiştir.

Yaşanan bu hâdiseye karşı sahabenin tepkisi kaynaklarda zikredilmemiştir. Buna mukabil Hz. Peygamber’in bedduası beldelerine gitmek üzere yola koyulan Âmir b. Tufeyl ile Erbed b. Kays’ı yakalamıştır. Şöyle ki Âmir b. Tufeyl Selûloğulları’ndan bir kadının evinde boğazından bir hastalığa yakalanmıştır.¹⁸⁶ Ömrünün son anlarında; “*Ey Âmiroğlu! Selûloğulları’ndan bir kadının evinde Bekr’e (genç deveye) isabet eden ğudde gibi amansız bir hastalıkla mı öleceksin?*” İbn Hişâm (öl. 218/833) Âmir b. Tufeyl’in bu sözünde “*Cesaretiyle ün salmış kimselerin öldürülmek suretiyle olması gerektiğinden bahsetmektedir. Her ne kadar hanesine sığındığı kadında olmasa da Selûloğulları gibi çevresinde olumsuz iz bırakmış bir kabilenin sığıntısı olarak ölmeyi kendisine utanç telakki etmiştir*”¹⁸⁷ tespitinde bulunmuştur.

Medine’ye giden guruptaki üçüncü kişinin izine Âmir b. Tufeyl gömülürken rastlanmaktadır. Diğer iki kişi Âmir’i gömdükten sonra dağınık hâlde memleketlerine gitmek üzere yola çıktılar. Erbed b. Kays Âmiroğullarının yurduna uğradığında ona Hz. Peygamber’in akıbetini soranlar oldu Erbed “*Vallahi hiçbir şey yapamadım. Bizi bir şeye ibadet etmeye çağırdı. Şimdi onun benim yanımda olmasını ve ona ok atıp onu katletmeyi çok isterdim.*”¹⁸⁸ demiştir. Birkaç gün sonra ailesinin yanına gitmek üzere yola çıkan Erbed b. Kays, yolda yıldırım çarpması sonucu bindiği deve ile birlikte ölmüştür.¹⁸⁹ Kur’an-ı Kerim’de “... O, yıldırımlar gönderir de onunla dilediğini çarpar. Onlar ise Allah hakkında mücadele ediyorlar. Hâlbuki o, azabı çok şiddetli olandır.”¹⁹⁰ ayeti nazil olmuştur.

¹⁸⁴ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-ş-şeria*, 1/128.

¹⁸⁵ et-Taberî, *Târihu’l-ümme ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 2/202.

¹⁸⁶ el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşraf*, 1/122.

¹⁸⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 5/261.

¹⁸⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 5/70.

¹⁸⁹ es-Süheyli, *er-Ravzü’l-ünûf*, 4/347.

¹⁹⁰ er-Ra’d 13/13.

Erbed b. Kays'ın anne bir kardeşi Lebîd b. Rebîa, hicretin 9/630 yılında müslüman olmuştur. Müellefe-i Kulûb arasında zikredilen bu sahabe Arap topraklarında şairliği ile ün salmış bir yetenektir.¹⁹¹

2.1.6.7 Nudayr b. Hâris

Kureyş kabilesinin Abdüddâroğullarına mensup olan Nudayr b. Hâris Mekke'de dünyaya gelmiştir. Hz. Peygamber'e düşmanlık edenlerden olan kardeşi Nadr b. Hâris'in ölümü üzerine kabilenin başına geçen Nudayr'ın, ilk müslümanlar arasında yer aldığı, Habeşistan'a hicret ettiği, ardından Mekke'nin fethine kadar dinden çıktığı ile ilgili birtakım rivayetler bulunmakla birlikte ¹⁹² kuvvetle muhtemel ilk Müslümanlardan ve Habeşistan'a hicret eden kişi onun oğlu Firâs'tır.¹⁹³ İslam ordusu Huneyn Gazvesinin ardından Ci'râne'ye geldiğinde Nudayr, Hz. Peygamber'in huzurunda diz çöküp müslüman olmuş, bu tarihten sonra çok sayıda savaşa katılmış ve 15/636 yılında gerçekleştirilen Yermük Savaşı'nda şehit olmuştur.¹⁹⁴

Nudayr b. Hâris Mekke'nin fethedildiği gün inanmadığı hâlde müslüman olduğunu söyleyerek Hz. Peygamber'i öldürmek için fırsat kollamaya başlamıştır.¹⁹⁵ Huneyn günü İslam ordusu Hevâzin'lilere karşı gazvenin ilk anlarında bir direniş gösteremeyince Hz. Peygamber ile birlikte bir gurup sahabe savunmasız kalmıştı. Nudayr o esnada Hz. Peygamber'i katırının üstünde görmüş, ardından saldırmaya karar vermiştir. Tam saldırmak üzereyken; *"Buraya gel!"* diye bir ses duymuş, Hz. Peygamber'in Allah tarafından korunduğunun bu sayede farkına varmıştır.¹⁹⁶ İslam ordusu Ci'râne'ye vardığında Hz. Peygamber *"Sen Nudayr mısın?"* buyurdu. Nudayr *"buyrun"* deyince Hz. Peygamber *"Seni Huneyn günü bir şey yapmak istedin, fakat Allah'ın yapmak istediğin şeyle senin arana gerildi. Sana Allah'ın yaptırmadığı şeyden daha hayırlısına seni ulaştırsam olur mu?"* buyurdu. Ardından *"İçinde*

¹⁹¹ Süleyman Tülücü, "Lebîd b. Rebîa" (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2003), 27/121-122.

¹⁹² el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, 6/430.

¹⁹³ Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfi İbn Asâkir, *Tarihi Dımaşk* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998), 62/103.

¹⁹⁴ Abdullah Şahyar, "Nudayr b. Hâris" (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2007), 33/224.

¹⁹⁵ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şeria*, 5/281; Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fî târihi'l-âyân*, 5/158.

¹⁹⁶ el-Mâverdi, *İ'lâmü'n-nübüvve*, 1/121.

*bulunduğun şeyin boşluğunu göreceğin zaman daha gelmedi mi?” dedi.*¹⁹⁷ Hz. Peygamber’in bu ikazı üzerine Nudayr b. Hâris Müslüman olmuştur.

2.1.6.8 Ümmü Kırfe

Cahiliye döneminin önemli kabileleri arsında zikredilen Fezâreoğulları, Vâdilkurâ bölgesinde hüküm sürmekteydi.¹⁹⁸ Bu kabileden Rebîa b. Bedr’in kızı ve Mâlik b. Huzeyfe’nin karısı olan Ümmü Kırfe, on iki erkek evlada sahipti. Asıl adı Fâtıma bnt. Rebîa b. Bedr¹⁹⁹ olan Ümmü Kırfe’nin oğullarından liderlik makamına yükselenler olmakla birlikte dokuz tanesi peygamber olduğunu iddia eden Tuleyhâ’nın yanında mücadele ederken can vermiştir.²⁰⁰ Ümmü Kırfe etrafındaki ahaliyi Hz. Peygamber’e karşı kıskırtmakla kalmamış, Allah Resûlüne karşı çirkin ithamlarda da bulunmuştur.²⁰¹ Hz. Peygamber’i öldürmek maksadıyla otuz kişiyi görevlendirmiş olmasına rağmen müslümanlar tarafından bu birliğin hepsi katledilmiştir.²⁰² İslami değerlere hakaret etmekten geri durmayan Ümmü Kırfe’nin, müslümanların Gâbe seferini tertip etme nedenleri arasında kıskırtıcı faaliyetleri etkili olmuştur.²⁰³

Ümmü Kırfe ile birlikte Fezâreoğulları arasında Hz. Peygamber ve müslümanlara karşı topyekûn bir düşmanlık söz konusuydu. Nitekim Suriye seferinde bulunan Zeyd b. Hârise komutasındaki müslüman birliğine ani bir baskın düzenleyen Fezâreoğulları, birçok müslümanı şehit etmiş, bu baskında Zeyd b. Hârise canını zor kurtarmıştır. Yaşanan bu gelişmeler üzerine Hz. Peygamber 6/628 yılı Ramazan ayında Zeyd b. Harise komutasındaki birliği Fezâreoğulları üzerine göndermiştir.²⁰⁴ Ani bir baskınla kısa sürede savaşı muzaffer olarak neticelendiren müslümanlar bu sayede Fezâreoğulları’ndan gelebilecek tehlikenin de önünü almış oldu. Ümmü Kırfe ise Kays b. Musahhar tarafından öldürülmüştür. Kızı Cârîye bnt. Mâlik ise Medine’ye

¹⁹⁷ İbn Kesir, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 4/365; el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyizi’s-sahâbe*, 3/558.

¹⁹⁸ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/5.

¹⁹⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/90.

²⁰⁰ es-Süheylî, *er-Ravzü’l-ünûf*, 4/409.

²⁰¹ Aşır Örenç, “Hz. Peygamber’e Karşı Müşrik, Münafik ve Ehl-i Kitap Tarafından Fiilî Olarak Yapılan Saygısızlıklar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2013/28 (01 Mayıs 2013), 154.

²⁰² el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku’l-mahtûm*, 2/293.

²⁰³ Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber’in Savaşları*, 474-475.

²⁰⁴ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/5.

getirilerek Hz. Peygamber tarafından İbn Ebû Vehb adında bir sahabe ile evlendirilmiştir.²⁰⁵

Mehmet Ali Kapar Ümmü Kırfe'nin akıbeti hususunda farklı bir görüş beyan etmektedir. Ona göre Hz. Peygamber'in savaş hukukunda kadın, öldürülmesi yasak olan sınıfa dâhildir. Bu minvalde Ümmü Kırfe öldürülmemiş, kızı ile birlikte Medine'ye getirilmiştir.²⁰⁶ Şunu da belirtmekte fayda var ki Ümmü Kırfe'nin iki deveye ayaklarından bağlanarak parçalamak suretiyle öldürüldüğü yönünde rivayetler de mevcuttur.²⁰⁷

2.1.7 Kısra Pervîz b. Hürmüz'ün Hz. Peygamber'i Yakalatma Emri

Bedir, Uhud ve hendek gazveleri, müslümanları kendilerini kabul ettirme noktasında müşriklere karşı önemli bir konuma getirmiştir. Kureyş ile yapılan Hudeybiye antlaşması, müslümanların rahata ermesini sağlamıştır. Böyle bir ortamda 6/628 yılında Hz. Peygamber önde gelen devlet hükümdarlarına İslama davet mektupları göndermiştir. Şunu da belirtelim ki Belâzurî (öl. 279/892) İslama davet mektuplarının 7/629 yılında gönderildiği kanaatindedir. Bunlardan biri de Abdullah b. Huzâfe ile Sâsânî Kısra'sı Pervîz b. Hürmüz'e gönderdiği mektuptur.²⁰⁸

Hz. Peygamber'in elçisi Abdullah b. Huzâfe Medâin şehrinde İslama davet mektubunu Pervîz'e iletmiştir. Ne var ki mektupta kendi isminden önce Hz. Peygamber'in isminin yazılı olduğunu gören Pervîz, bu duruma oldukça sinirlenmiş; *“O benim mülkümde yaşayan bir köledir”* diyerek mektubu yırtıp Abdullah b. Huzâfe'nin yüzüne attıktan sonra elçiyi sınır dışı etmiştir.²⁰⁹ Onun bu saygısızlığı Hz. Peygamber'e iletildiğinde *“Allah onun mülkünü parçalasın.”* dediği ifade edilmektedir. Pervîz Yemen'de bulunan valisi Bâzân'a iki elçi ile bir mektup göndererek *“Bu kişi Arap arasında Hicaz'da belirmiştir, bana mektup göndermiş. Hemen ona birkaç adam yolla varsınlar, onu tutsak edip bağlasınlar, bana getirsinler. Ben onun işini bitireyim! Eğer*

²⁰⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/564; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 6/29; el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 3/182-183.

²⁰⁶ Mehmet Ali Kapar, “Fezâre (Benî Fezâre)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995), 12/538-539.

²⁰⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/564.

²⁰⁸ el-Belâzurî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/215.

²⁰⁹ es-Süheyli, *er-Ravzü'l-ünûf*, 1/54.

onların sözü ile gelmezse sen onların üzerine asker çek. Var onun başını kes, bana gönder. Halkı da onun belasından kurtar. O toprakları da fillerin ayakları altında ez. Viran eyle! Kavmini de esir al. Mallarını yağmala.”²¹⁰

Bâzân, temkinli davranarak Pervîz’den gelen mektubu elçilerle birlikte Medine’ye göndermiş, Müslümanların Medine’de başarısını bir türlü hazmedemeyen münafıklar tehdit yüklü bu mektuba oldukça memnun olmuşlardır. Hz. Peygamber Yemen’den gelen elçilere iyi muamelede bulunarak onlara hediyeler takdim etmiş; ardından kısa süre içinde Sâsânî tahtının değişime uğrayacağını, Yemen Valisi Bâzân’ın Müslüman olması hâlinde Yemen’de vali olarak kalmaya devam edeceğini elçilere bildirmiştir. Tam da elçilerin Medine’de olduğu sıralarda Hüsrev Pervîzi öz oğlu öldürüp tahta oturmuştu.²¹¹ Bu haberi elçiler Yemen’e vardıklarında Vali Bâzân’a ulaştırdıklarında vali haberin doğru olup olmadığını teyit etmek maksadıyla bir müddet beklemeyi tercih etmiştir. Nitekim haberin doğru olduğu anlaşılınca Yemen Valisi Bâzân Müslüman olmuş, Sâsânî hâkimiyetinden kurtulduktan sonra Hz. Peygamber tarafından San’a şehrine vali olarak atanmıştır.²¹²

2.1.8 Hz. Peygamber’in Mektubunu Su Kovalarına Yama Yapanlar

9/630 yılı Rebûlevvel ayında Hz. Peygamber Kilâb kabilesinin alt kollarından olan Kuratâoğullarına Abdullah b. Avsece el-Becelî aracılığıyla Kırmızı deri üzerine yazılmış islam dinine davet mektubu göndermişti. El-Becelî kabileyi İslam’a davet ettiğinde Allah Resûlünün elçisine oldukça yakışksız muamelede bulunulmuş, bununla da kalmayıp İslam dinine tabi olmayı reddetmişlerdir. Kabilenin lideri olan Ri’ye es-Sühaymî’nin izni ile Hz. Peygamber’in mektubunun üzerindeki yazıları önce yıkayarak silmişler, ardından da su taşımakta kullandıkları kovalarındaki delikleri mektubun parçaları ile yama yapmak suretiyle kapatmışlardır.²¹³ Onların bu tavrı Hz. Peygamber’e haber verildiğinde “*bunların hâli nedir? Allah onların akıllarını mı almış? Alsın!*” buyurarak tepkisini dile getirmiştir.²¹⁴

²¹⁰ et-Taberî, *Târihu ’l-ümem ve ’r-rusûl ve ’l-mülûk*, 2/133.

²¹¹ el-Mâverîdî, *’l-lâmu ’n-nübüvve*, 1/233.

²¹² İsmail Hakkı Göksoy, “Hz. Peygamber’in Hükümdarlara Gönderdiği Davet Mektupları ve Önemi”, *II. Kutlu Doğum Sempozyumu, Tebliğler*, 20 Nisan 1999, Isparta, (2000), 127-128.

²¹³ el-Vâkıdî, *el-Megâzî*, 3/982.

²¹⁴ el-Vâkıdî, *el-Megâzî*, 3/982-983; el-Halebî, *es-Sîretü ’l-Halebiyye fî sîreti ’l-Emîni ’l-Me’mûn*, 3/222.

Kuratâoğulları'nın Hz. Peygamber'e karşı sergiledikleri bu saygısızlık karşılıksız kalmamış Hz. Peygamber müslümanların arasında kahramanlığıyla ün salmış olan Dahhâk b. Süfyân el Kilâbî komutasındaki İslam ordusunu Kuratâoğulları'nın üzerine göndermiştir. İki gurup Kilâboğullarının topraklarında karşı karşıya gelmiş, Dahhâk b. Süfyân'ın İslam'a davet çağrısına Ri'ye es-Sühaymî olumsuz karşılık vermiştir. Bu gelişme üzerine gerçekleşen savaş müslümanların galibiyeti ile sonuçlanmış,²¹⁵ Ri'ye es-Sühaymî'ye ait olan bütün mal varlığı ve aile efradı ganimet olarak ele geçirilmiştir. Bir müddet sonra Ri'ye es-Sühaymî Medine'ye gelerek müslüman olsa da mallarını geri alamamış, ailesiyle yurduna geri dönmüştür.²¹⁶

2.1.9 Kinâne'li Enes b. Züneym

Dîlî lakabıyla tanınan Enes b. Züneym, Kureyş kabilesi ile ittifak halinde olan Kinâneoğulları'ndandır. Edinilen bilgiler ışığında Mekke'nin fethi ile İslam dinine tabi olan tulekâ arasında ismi geçmektedir.²¹⁷ Hudeybiye müsâlahası, Enes b. Züneym'in Hz. Peygamber'e karşı dile getirdiği hiciv dolu şiirleri sonucu bozulmuştur. Şöyle ki Hz. Peygamber ile ittifak hâlinde olan Huzâa kabilesine mensup bir genç, henüz müslüman olmayan Enes'in Hz. Peygamber aleyhinde söylediği şiirlerine daha fazla tahammül edemeyerek başına bir darbe vurmuştur. Kureyş ile ittifak hâlinde olan Kinâneoğulları kendilerine tabi olan Enes'e yapılan bu hakarete misliyle karşılık vermişler, bu çekişmenin sonucunda müsâlahâ bozulmuştur.²¹⁸

Enes b. Züneym şiirinde Hz. Peygamber'e karşı oldukça ağır cümleler sarf etmiş, bu nedenle Hz. Peygamber onun öldürülmesini emretmiştir. Nitekim Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber'in affına mazhar olanlar arasında olmak istediğini söyleyerek Hz. Peygamber'den özür dilemiş, ardından da müslüman olmuştur.²¹⁹

Belâzürî (öl. 279/892) eserinde hadiseyi yukarıda zikredilen bilgilerle aynı doğrultuda aktarmış olmasına rağmen²²⁰ Vâkıdî (öl. 207-823) dışında neredeyse hiçbir eserde bu konuyla alakalı bilgilerin bulunmayışı oldukça manidardır. Ne var ki İslam tarihinde

²¹⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/162; el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, 1/415.

²¹⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/242-243; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe fî mârifeti's-sahâbe*, 2/188-189.

²¹⁷ M. Yaşar Kandemir, "Enes b. Züneym" (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995), 11/236.

²¹⁸ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/783.

²¹⁹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/789.

²²⁰ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 5/378.

önemli bir aşama teşkil eden Hudeybiye musâlahası'nın bozulması hadisesi, klasik dönem İslam tarihi kaynaklarında farklı anlatımlarla karşımıza çıkmaktadır. Enes b. Züneym ile Amr b. Sâlim el-Huzâi arasında geçen bir tartışmadan ötürü Enes b. Züneym Hz. Peygamber hakkında çirkin sözler sarf etmiştir.²²¹

2.1.10 Hz. Peygamber'i Hicv Eden Şarkıcı Kadınlar

Mekke müslümanlar tarafından fethedildiğinde Hz. Peygamber altı erkek ve dört kadın dışında kimsenin öldürülmemesini ashabına emretmiştir. Öldürülmesini emrettiği kişiler Kâbe'nin örtüsü altına gizlenmiş olsalar dahi affedilmemesini istemiştir.²²² Bu dört kadın arasında Uhud günü Hz. Hamza'nın şehit olmasına vesile olan, ardından da ciğerini çıkarıp çiğneyen Hind b. Utbe ile birlikte²²³ konumuz dâhilinde Hz. Peygamber'e hiciv şiirleri ile hakaret eden Sâre, Fertâne ve Erneb (Karîbe veya Kuraybe) adında üç şarkıcı da bulunmaktaydı.²²⁴

2.1.10.1 Amr b. Hâşim b. Muttalib'in cariyesi Sâre

Amr b. Hâşim b. Muttalib'in cariyesi olan Sâre, geçimini ölümlerin ardından onlara ağıtlar yakarak temin etmekteydi. Ayrıca şarkı söylemekte de mahirdi. Mekke'den Medine'ye gelerek Hz. Peygamber'in huzuruna çıkmış, ona oldukça fakir olduğundan ve geçim sıkıntısı çektiğinden dert yanmıştı. Hz. Peygamber onun sıkıntısını gidermek maksadıyla yardımında bulunmuş, Sâre de Hz. Peygamber'in bu teveccühü karşısında müslüman olmuştur.²²⁵

Mekke'nin fethi öncesinde Hz. Peygamber'in ashabından olan Hâtıb b. Ebû Beltâ el Lahmî tarafından Kureyş'i haberdar etmek maksadıyla bir mektup yazılmış, mektupta Hz. Peygamber'in Mekke üzerine sefere çıkacağı ihbar edilmişti. Bu mektubu taşıyan kişinin Müzeyne kabilesine mensup olan Kenûd isminde bir kadın olduğunu ifade eden kaynaklar bulunmakla birlikte muteber olan görüş Amr b. Hâşim b. Muttalib'in cariyesi olan Sâre'dir. Hz. Peygamber Mekke'nin kan dökülmeksizin fethedilmesini

²²¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/424.

²²² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 5/69.

²²³ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/70.

²²⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 5/70.

²²⁵ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/354.

arzulamaktaydı. Bu doğrultuda Kureyş'e ulaştırmak üzere yola çıkan Sâre'nin taşıdığı mektubu Cebrâil'in haber vermesi sonucunda sahabeden Hz. Ali, Zübeyr b. Avvâm ve Ebû Mersed el-Ganevî'yi mektubu Medine'ye getirmeleri için görevlendirmiştir. Mektubu topuz yaptığı saçına saklayan Sâre, görevli sahabenin baskısına dayanamayarak mektubu sakladığı yerden çıkarmıştır. Sâre yaşanan bu gelişme üzerine irtidât ederek Mekke'ye ulaşmış, Hz. Peygamber aleyhinde hiciv dolu şiirlerine ve şarkılarına devam etmiştir. Mekke'nin fethinin ardından Hz. Ali veya ismi bilinmeyen biri tarafından Sâre'nin öldürüldüğü ile ilgili bilgiler bulunsa da²²⁶ Hz. Peygamber'den affını istemiş, o da Sâre'yi affetmiştir. Hz. Ömer'in hilafeti zamanında Ebtah bölgesinde bir adam atına çiğnetmek suretiyle Sâre'yi öldürmüştür.²²⁷

2.1.10.2 Abdullah b. Hatal'ın iki şarkıcı cariyesi

Mekke'nin fethi ile birlikte Hz. Peygamber'in öldürülmesini emrettiği kişiler arasında olan Abdullah b. Hatal, Kureyş kabilesinin Teymoğulları'na mensuptur. İbn Hatal müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından zekât memuru olarak görevlendirilmişti. Ne var ki onunla beraber görevlendirilen Ensar'dan bir sahabenin müslüman olan kölesini yolculuk esnasında kendisine yemek hazırlamadığı için öldürmüş, ardından da irtidat etmiştir.

Abdullah b. Hatal'ın iki şarkıcı cariyesi vardı. Bu kadınlar Mekke'de şarkı söylerken Hz. Peygamber'e hiciv ederlerdi. Hz. Peygamber, Abdullah b. Hatal ile birlikte şarkı söyleyen cariyeleri Fertâne ve Erneb (Karîbe veya Kuraybe)'in de katledilmelerini emretmiştir. Fertâne kılık değiştirerek Hz. Peygamber'in huzuruna çıkmış, ondan affını istemiştir. Hz. Peygamber onu affettikten sonra müslüman olmuş, Hz. Osman zamanına kadar yaşamıştır. Kimliği belirsiz bir kişi tarafından kaburgası kırılmış, bu kırık onun ölümüne sebep olmuştur. Hz. Osman onun kaburgasını kıran kişiyi 6000'i diyeti, 2000'i de suçundan ötürü 8000 dirhem cezaya mahkûm etmiştir.²²⁸ Erneb ise Fetih sonrasında idam edilmiştir.²²⁹ Taberî (öl. 310/923), Erneb veya Kuraybe'nin ismini Mariya olarak zikretmekle beraber Mekke'nin fethi akabinde öldürüldüğünü

²²⁶ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/361.

²²⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 5/72.

²²⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/361.

²²⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 5/70.

ifade etmiştir. Ayrıca Karîne diye zikrettiği Fertâne'nin Mekke'den kaçtığından, Hz. Osman zamanında öldürüldüğünden bahseder.²³⁰

2.2 Hz. Peygamber'in Ailesine Yapılan Saldırıları

Müşrikler Hz. Peygambere olan nefretleri yüzünde onun ailesine de saldırmaktan geri durmamışlardır. Bunda şüphesiz Müslümanlarla giriştikleri mücadelelerde verdikleri ağır kayıpların etkisi vardır. Ancak cahiliye örfünün vazgeçilmezleri arasında zikredilen kadın ve çocuk dokunulmazlığı teamülleri de ayaklar altına alınmıştır.

2.2.1 Huveyris b. Nukayz

Mekke'nin fethi ile birlikte Hz. Peygamber'in öldürülmesini emrettiği kişiler arasında Huveyris b. Nukayz adında bir müşrik de bulunmaktaydı.²³¹ Bu adam Hz. Peygamber'e her fırsatta ağır ithamlarda bulunuyor, onu hicv eden şiirler okuyor, onun geçtiği yerlerde bekleyerek Hz. Peygamber'e taş atıyor, yoluna toprak döküyordu.²³² Sadece Hz. Peygamber'e değil diğer müslümanlara da eziyet etmekten çekinmeyen bu azılı müşriği Hz. Ali fetih günü evinden kaçarken yakalayarak öldürmüştür.²³³ Taberî (öl. 310/923) bu kişinin ismini Hüveylid b. Vehb olarak zikretmiş olmasına rağmen Mekke'nin fethi akabinde öldürüldüğü hususunda ortak kanaat belirtmiştir.²³⁴

Bilindiği üzere Medine farklı etnik gruplardan müteşekkildi. Böyle bir ortamda Medineli müslümanlar muhacire gerektiğinde sahip çıkabilecek miydi? Bu soru zamanın seyri içinde cevabını bulabilecekti. Hz. Peygamber bu nedenle ilk etapta aile efradını Medine'ye getirmek istemiş, Ensar'dan ailesi için konut yapılması yönündeki tekliflere müsaade etmemiştir.

Hz. Peygamber aradan yedi ay geçtikten sonra Zeyd b. Hârise ve Ebû Râfi'yi Mekke'deki ailesini Medine'ye getirmeleri için vazifelendirmiştir. Mekke'ye ulaşan sahabe orada Talhâ b. Ubeydullah ile karşılaşmışlar, üçü birlikte ivedilikle hareket

²³⁰ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/161.

²³¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fî mârifeti's-sahâbe*, 2/491.

²³² et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/160.

²³³ el-Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/825.

²³⁴ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/160.

ederek Hz. Peygamber'in vazifesini yerine getirmek için harekete geçmişlerdir. Zeyd. b. Hârise; Hz. Peygamber'in kızlarından Ümmü Gülsüm ve Fâtıma ile Hz. Peygamber'in hanımı Sevde ile kendi hanımı Ümmü Eymen ile çocuğu Üsame'yi yanına alarak dönüş yolculuğuna hazırlanmıştır. Talhâ b. Ubeydullah ise Hz. Peygamber'in diğer hanımı Hz. Âişe ile birlikte diğer müslüman hanımları yanına almış, iki gurup bir araya geldikten sonra Medine'nin yolunu tutmuşlardır. Kafiye Medine istikametinde seyir hâlinde iken Huveyris b. Nukayz ile karşılaşmıştır. Huveyris Hz. Fâtıma ve Hz. Ümmü Gülsüm'ün bindiği deveye yaklaşıp dürtmek suretiyle deveyi ürkütmüş, böylece onların düşmesine sebep olmuştur.²³⁵ Allah Resûlünün acılar içinde yere düşen kızları düşmana çektikleri acıyı hissettiremeden hızlıca yerden kalkarak deveye tekrar binmişler ve Medine'ye ulaşmayı başarmışlardır.²³⁶

2.2.2 Hebbâr b. el-Esved

Hem baba hem de anne tarafından Kureyş kabilesine mensup olan Hebbâr b. el-Esved b. el-Muttalib, Hz. Peygamber'e Mekke yıllarında ağır eziyet edenler arasında yer almaktadır. Hebbâr, Hz. Peygamber'e olan nefretini şu cümlelerle dile getirmiştir *"Resûlullah (s.a.v.) ortaya çıkıp insanları Allah'a davet ettiğinde ona düşmanlık yapan ve eziyet eden kimseler arasındaydım. Kureyş, Hz. Muhammed'e düşmanlık etmek ve onunla mücadele etmek için her çıkışında onlarla beraberdim. Böyle davranıyordum, zira Muhammed beni yalnız bırakmıştı. Şöyle ki, Bedir Günü kardeşlerim Zem'a, Akîl ile kardeşim el-Hâris'in oğlu öldürüldü. O sırada 'şayet Kureyş'in tamamı Müslüman olsa yine de İslam'a girmem' diyordum."*²³⁷

Ebu'l-Âs, Bedir gazvesinden bir ay sonra Hz. Peygamber'in kızı olan eşi Hz. Zeynep'i Kinâne'li Adî b. Rebîa ile birlikte Medine'ye göndermiştir.²³⁸ Zî Tuvâ bölgesinde Hebbâr b. el-Esved, Huveyris b. Nukayz²³⁹ ile birlikte Hz. Zeynep'e saldırmış,²⁴⁰ devesinin hevdecinde bulunan Hz. Zeynep, devenin ürkmesi sonucu düşerek bir

²³⁵ es-Süheyli, *er-Ravzü'l-ünûf*, 4/167.

²³⁶ Hilal Çelikkol Kara, *Hiz. Fatıma: Peygamberimizin Gül Goncası* (İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları, 2015), 30-32.

²³⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/358.

²³⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/397.

²³⁹ es-Süheyli, *er-Ravzü'l-ünûf*, 4/169.

²⁴⁰ el-Kelâî, *el-İktifâ' bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ'*, 2/37.

kayaya çarpmıştır. Hebbâr bununla da yetinmeyerek mızrağı ile Hz. Zeynep'e vurmuş, Onun ve beraberindekilerin saldırısı hamile olan Hz. Zeynep'in çocuğunu düşürmesine neden olmuştur. Ebû Süfyân'ın arabuluculuğu neticesinde²⁴¹ Hz. Zeynep yaralı hâlde Abümenâfoğulları'ndan birinin evine kaldırılmıştır. ²⁴² Hebbâr b. El-Esved'in bu saldırıyı deveye mızrağı ile vurması sonucu Hz. Zeynep'in düşerek çocuğunu düşürdüğü şeklinde ifade eden kaynaklar bulunmakla birlikte ²⁴³ Hz. Zeynep'in devesini onu düşürünceye kadar koşturduğu, böylece Hz. Zeynep'in kaburgalarından bazılarının kırıldığı yönünde ifadeler de mevcuttur. Neticede Hz. Zeynep'in devesinden düşerken geçirdiği kanamanın etkisi geçmemiş, bu darbe onu 8/630 yılında hayattan koparmıştır. ²⁴⁴

Hebbâr b. el-Esved tarafından Hz. Zeynep'e reva görülen bu işkenceyi Hz. Peygamber unutmamış, Hebbâr'ın ismi anıldıkça hiddetlenmiştir. Şöyle ki sahabeyi bir sefere göndereceği zaman; *“Hebbâr'ı gördüğünüz yerde iki demet odun arasına koyun ve yakın”* emrini vermiş, yakarak cezalandırmanın Allah'a ait olduğunu bildiği için *“Yakmakla ancak ateşin Rabbi olan Allah cezalandırır. O hâlde onu yakalarsanız ellerini ve ayaklarını kesin sonra da onu öldürün”* buyurmuştur. ²⁴⁵

Hebbâr b. el-Esved, Hz. Peygamber tarafından Mekke'nin fethi akabinde öldürülmesi emredilen kişiler arasındaydı. ²⁴⁶ Nitekim bir yolunu bularak müslümanlara gözükmeden Mekke'den kaçmayı başarmıştır. ²⁴⁷ Huneyn gazvesinin ardından islam ordusu Ci'râne'ye geçtiği sırada müslüman olmak arzusuyla Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak; *“Ey Muhammed! Sana sövene sövüldü, eza edene eza edildi! Sen sana sövmeye ve ezaya karşı mütevazi oldun ve onları hor ve zelil olarak terk ettin. Allah bana ise basiret verdi. Beni islam ile hidayetlendirdi”* sözleri karşısında Hz. Peygamber tevazu içinde *“Doğrusu ben seni affettim. Zira İslam daha önce olanları siler.”* ²⁴⁸ buyurmuştur.

²⁴¹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/166.

²⁴² el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/397-398.

²⁴³ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/857; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/39.

²⁴⁴ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/400.

²⁴⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/208; el-Kelâî, *el-İktifâ' bimâ tedammenehü min meğâzî resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ*, 2/38.

²⁴⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fî mârifeti's-sahâbe*, 2/491; el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, 1/389.

²⁴⁷ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/357; el-Mübârekfûrî, *er-Rahîku'l-mahtûm*, 1/389.

²⁴⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/398.

3. YAHUDİLERİN SALDIRILARI

Hız. Peygamberin Medine'ye hicretinden rahatsız olan zümreden biri de şehrin yerlilerinden olan Yahudilerdir. Medine'de gerek siyasi gerekse ekonomik açıdan kendilerine rahat bir ortam tahsis eden Yahudiler, hicretle Medine'de ortaya çıkan yapılanmaya karşı çıkmışlardır. Son peygamberi kendi içlerinden bekleyişleri onların Hız. Peygambere karşı harekete geçmeleri için yeterli olmuştur.

3.1 Yesrib Yahudilerinin Araplarla Münasebetleri

Tarihin en kadim milletlerinden olan Yahudilerin Arap yarımadasına tam olarak hangi tarihlerde geldikleri bilinmemektedir.²⁴⁹ Çeşitli istilalar sebebiyle farklı bölgelere dağılmışlar, Medine civarına Benî İkrime, Benî Muhammer, Benî Zeura, Benî Sa'lebe, benî Zeyd, Benî Kaynuka, Benî Kurayza, Beni Nadîr, Benî Behdel ve Kasis kabileleri yerleşmiştir.²⁵⁰

Yesrib Yahudileri zamanla Cürhüm ve Amalikalıları yurtlarından çıkarmayı başarmış ve şehrin kontrolünü ele geçirmişler,²⁵¹ uzun süre varlıklarını bu bölgede sürdürmüşlerdir.²⁵² Bunun nedeni Yahudi âlimlerinin bu bölgede gelecek olan peygamber hakkında bilgi vermeleridir.²⁵³

Arap yarımadasına yerleşen Yahudiler, iskân ettikleri bölgelerde ziraatı geliştirmişler, kervan ticareti yapmışlardır.²⁵⁴ İslam dinin henüz zuhur etmediği sırada siyasi üstünlüğü Araplara kaptıran Yahudiler, Medine ve çevre bölgelerin ekonomisinde hâkim durumdaydı.²⁵⁵ Yahudiler arasında kuyumculuk, demircilik, dokumacılık, silah imalatı gibi meslekler ileri düzeydeydi.²⁵⁶ Medine'de Yahudi kabileleri arasında

²⁴⁹ Özkuyumcu, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Yahudilerle İlişkiler)*, 2/179.

²⁵⁰ Ali Cevad, *el-Mufasssal fî târih 'l-Arab kable 'l-İslâm* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'I- Melâyin, 1980), 7/10-11.

²⁵¹ Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Davud Belâzurî, *Fütûhu 'l-büldân* (Beyrut: Dâru ve Mektebetü'l-hilâl, 1988), 1/24-25.

²⁵² Belâzurî, *Fütûhu 'l-büldân*, 1/19-20.

²⁵³ Sıddık Ünalın, "Risalet Öncesinde Arap Yarımadasındaki Dinler ve Bir Peygamber Beklentisi", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2001), 87-102.

²⁵⁴ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/594.

²⁵⁵ Ahmed Emin, *Fecrü 'l-İslâm*, çev. Ahmet Serdaroğlu (Ankara: Kılıç Kitap Evi, 1976), 24; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/615-616.

²⁵⁶ Şevki Dayf, *el-Asru 'l-Câhili* (Kahire: Derul-Mearif, 1960), 98; W. Montgomery Watt, *Muhammad at-Medina* (Oxford: Great Britain, 1956), 193.

Kaynukaoğulları “kuyumculuk”, Nadîroğulları “yeşil ve çiçekli bitki”, Kureyzağulları da “deri” işlerinde mahirdi.²⁵⁷ Bunun yanında faizle borç dağıtırlar, borcunu ödeyemeyenlerden alacaklarını haczederlerdi.²⁵⁸ Bu sayede bölgede refah içinde bir hayat sürerlerdi. Yahudiler arasında para karşılığında falcılık ve kâhinlik de yaygındı.²⁵⁹

Hiz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde şehrin yarısına yakını Yahudilerden müteşekkildi.²⁶⁰ Yahudiler, Hiz. Peygamber'in şehre girişini merak içinde takip etmişlerdir.²⁶¹ Nitekim Hiz. Peygamber'in eşlerinden Hiz. Safiye'nin babası, Nadîroğulları Yahudilerinin reisi Huyey b. Ahtab ile onun kardeşi Ebû Yâsir b. Ahtab birlikte Hiz. Peygamberi gözetlemeye gitmişlerdir. Ebû Yâsir'in Huyey'e, onun beklenen peygamber olup olmadığını sorması üzerine Huyey onun beklenen peygamber olduğunu söylemiş ve inancından taviz vermeyeceğini, ona düşmanlık edeceğini vurgulamıştır.²⁶² Bunun bir benzeri de Selmân-ı Fârisî'den nakledilir. Selmân-ı Fârisî, Hiz. Peygamber'in şehre geldiğini Yahudi olan efendisine bildiren bir çocuğa Hiz. Peygamber hakkında birtakım sorular sormuş; bu duruma hiddetlenen efendisi Hiz. Selmân'ın yüzüne vurmuştur.²⁶³

3.2 Yahudileri Düşmanlığa Sevk Eden Etkenler

Medine Yahudileri kendilerinden olmayan bir peygamberin varlığını kabul etmek istememişlerdir.²⁶⁴ Onlara göre kendi soyları dışında hiçbir kavme peygamber gönderilmemişti.²⁶⁵ Kur'ân-ı Kerimde bu hususta; “... *De ki: Ey Yahudiler! Eğer siz yalnız kendinizi Allah'ın dostu zannediyorsanız, diğerleri Allah'ın dostu değilse ve siz doğru söyleyenlerseniz ölümü temenni edin. Allah'tan sizi öldürmesini isteyin.*”²⁶⁶ “Bir

²⁵⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/615-616.

²⁵⁸ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/616; Bernard Lewis, *el-Arab fi't-Tarih* (Beyrut, 1954), 52.

²⁵⁹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/594-595.

²⁶⁰ Muhammed b. Abdulbâkî ez-Zürkânî, *Şerhu mevâhibi'l-ledüniyye li'l-imâmi'l-Kastallâni* (Mısır, 1292), 1/465; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/614.

²⁶¹ Özkuyumcu, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Yahudilerle İlişkiler)*, 2/2/189.

²⁶² es-Süheyli, *er-Ravzû'l-ünûf*, 4/310-311.

²⁶³ İbn İshak, *es-Siratü'n-nebeviyye*, 66-70; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/75-79; el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 485-489.

²⁶⁴ Arslantaş, “Hiz. Peygamber'in Çağdaşı Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler”.

²⁶⁵ M. Hulusi Bolay, “Asr-ı Saadette Yahudiler 2”, *İslam Medeniyeti Dergisi* 1/4 (15 Kasım 1967), 21; Sıddık Ünal, “Hiz. Muhammed'in Arabistan Yarımadasındaki Yahudilerle İlişkileri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2015), 63.

²⁶⁶ el-Cuma 62/2-9.

de Yehud ve Nesârâ ‘biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz’ dediler. De ki: öyle de niçin size günahlarınızla azap ediyor? Doğrusu siz onun yarattıklarından bir beşersiniz. Dilediğine mağfiret ediyor, dilediğine azap. Göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü bütün Allah'ındır, nihayet dönüş de onadır.”²⁶⁷

Hiz. Peygamber Medine'ye hicretinin ilk yıllarında Evs ve Hazrec kabileleri hemen ardından da Ensar ile Muhacir arasında kardeşliği tesis etmiş bulunmaktaydı. Özellikle Evs ve Hazrec kabileleri arasında süregelen mücadelelerden beslenen Yahudiler bu durumdan oldukça rahatsız olmuşlardı. ²⁶⁸ Müslümanların Bedir gazvesinden galibiyetle ayrılmalari islam dinin izzetini ve şerefini perçinlemişti. Bu durum Yahudilerin çıkarlarına ters düşmüştür. Nitekim hicretten kısa bir müddet sonra Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı bozacaklar, ardında da kinlerini ve nefretlerini açıkça dillendireceklerdir.²⁶⁹

3.2.1 Yahudilerde Peygamber Beklentisi

Medineli Yahudiler kendi soylarından olmayan hiçbir peygamberin varlığını kabul etmemişlerdir. ²⁷⁰ Hiz. Peygamber Medeniye hicret ettikten sonra Yahudi gruplara kendisinin Hiz. İbrahim soyundan geldiğini söylemesine rağmen onlar sükûneti tercih etmişler, “*Biraz daha bekleyelim.*” diyerek karşılık vermişlerdir.²⁷¹ Onların bu tutumu son peygamberin kendi içlerinden geleceğine inanmalarından kaynaklanıyordu. ²⁷² Hâlbuki Kur'an-kerimde “*Bir de Yehud ve Nasârâ; Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz dediler. De ki: öyle de niçin size günahlarınızla azap ediyor? Doğrusu siz onun yarattıklarından bir beşersiniz. Dilediğine mağfiret ediyor, dilediğine azap. Göklerin, yerin ve bütün aralarındakilerin mülkü Allah'ındır. Dönüş ancak onadır.*”²⁷³

²⁶⁷ el-Mâide 5/18.

²⁶⁸ Ünalın, “Hz. Muhammed'in Arabistan Yarımadasındaki Yahudilerle İlişkileri”, 64.

²⁶⁹ Ali Muhammed Sallâbi, *Siyer-i nebî* (İstanbul: Ravza Yayınları, 2017), 2/76.

²⁷⁰ Ünalın, “Hz. Muhammed'in Arabistan Yarımadasındaki Yahudilerle İlişkileri”, 63; Arslantaş, “Hz. Peygamber'in Çağdaşı Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler”.

²⁷¹ Bolay, “Asr-ı Saadette Yahudiler 2”, 20.

²⁷² Arslantaş, “Hz. Peygamber'in Çağdaşı Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler”.

²⁷³ el-Mâide 5/18.

Yahudiler arasında bir peygamber beklentisi hâkimdi. Onun dünyaya gelişinin yakın olduğunun farkındaydılar.²⁷⁴ Yahudilerden bir grup Mekke’de bulunduğu sırada Hz. Peygamber’in dünyaya geldiğini anlamışlar, Benî Kureyza’dan birtakım kimselere yakında bir çocuğun doğup doğmadığını sormuşlardır.²⁷⁵ Yahudilerin araştırması neticesinde Abdulmuttalib’in bir torununun olduğu haberini almışlar, İçlerinden biri Mekke’nin yerlileri arasında Hz. Âmine’nin evine gitmiş ve Hz. Muhammed’in sırtındaki mührü görmüştür. Bu hadisenin ardından “*Peygamberlik İsrâiloğulları’ndan gitti.*” demiş, yanında bulundurduğu kitabı açıp “*Bu kitapta onun savaşı yazılıdır. Nübüvvet ile Arabın şanı yüceldi. Ey Kureyş topluluğu sevinmez misin?*” deyip sözlerini bitirmiştir. Medine’de de buna benzer bir hadise cereyan etmiş, bir Yahudilere “*Bu gece dünyaya teşrif eden Ahmed’in şerefine onun yıldızı doğdu*”²⁷⁶ müjdesini vermiştir.

3.2.2 Kur’an-ı Kerîm’in Yahudiler Hakkındaki Tutumu

Kur’an Yahudilerin, “*ahiret hayatı mukabilinde dünya hayatını satın aldıklarından,*”²⁷⁷ “*kendi inançlarında yasak olduğu hâlde faize meylettiklerinden*” “*Allah’ın ayetlerini az bir pahaya sattıklarından,*”²⁷⁸ “*kendilerine indirilen kitabı tahrif ettiklerinden,*”²⁷⁹ “*cumartesi günü yasağına muhalefet ettiklerinden,*”²⁸⁰ “*kendilerine ilim geldikten sonra ayrılığa düştüklerinden,*”²⁸¹ “*içlerinden bazıları hariç verdikleri sözde durmadıklarından ötürü lanetlenmiş olduklarından*”²⁸² “*ve bu lanetlenmenin Hz. Davud ile Hz. İsa tarafından bile yapıldığından*”²⁸³ bahsetmektedir. Kendi din adamlarının haksız yere insanların mallarını biriktirdiğini ve Allah yolunda sarf etmediğini ilan etmiştir.²⁸⁴ “*Peygamberlerini yalancılıkla itham edip onları*

²⁷⁴ İbn İshak, *es-Sıratü’n-nebeviyye*, 64; Muhammed b. Ahmed es-Serahsî, *Şerhu kitâbi’s-siyeri’l-kebîr*, thk. Salahuddin el-Müneccid (Kahire: Câmiâtü’d-Devli’l-Arabiyye, 1971), 1/262.

²⁷⁵ Özkuyumcu, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Yahudilerle İlişkiler)*, 2/184.

²⁷⁶ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/162-163; ez-Zürkânî, *Şerhu mevâhibi’l-ledüniyye li’l-imâmi’l-Kastallâni*, 1/470.

²⁷⁷ el-Bakara 2/86.

²⁷⁸ el-Bakara 2/90.

²⁷⁹ el-Bakara 2/101-211; en-Nisâ 4/46.

²⁸⁰ el-Bakara 2/55-56.

²⁸¹ el-Câsiye 45/16-17.

²⁸² el-Mâide 5/13.

²⁸³ el-Mâide 5/78.

²⁸⁴ et-tevbe 9/34.

öldürdüklerini,”²⁸⁵ “insanlara karşı düşmanların en şiddetlisi olduklarını”²⁸⁶ ve “onların asla dost edinilmeyeceğini”²⁸⁷ vurgulamıştır.

Ayeti kerîmelerden anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber’in Yahudiler karşısında tavrı netleşmiş olmaktadır. Yahudiler nazarında Kur’an’ın bu tavrı şiddetle karşılık bulmuştur. Hz. Peygamber’le veya bir Müslüman’la karşılaştıklarında “es-Sâmü aleyküm” “Ölüm üzerine olsun.”²⁸⁸ diyerek selam vermeye başlamışlardır. Hz. Peygamber’in 23 senelik nübüvvetinde üzerinde durduğu en temel prensiplerinden biri şüphesiz iyimserlik olmuştur.²⁸⁹ Onların bu sözlerine karşılık olarak Allah Resûlü “*Ve aleyküm! Sizin de üzerinize olsun!*” şeklinde mukabelede bulunmuştur. Bu durum Müslümanların Hudeybiye’den dönüşlerinde Yahudiler tarafından Hz. Peygamber’e büyü yapılmasıyla had safhaya çıkmıştır.²⁹⁰

3.3 Hz. Peygamber’e Yapılan Saldırıları

Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinin ardından Yahudilerle olan ilişkisi her geçen gün daha da olumsuz bir süreçte devam etmiştir. Gerek Allah Resûlü’nün gerekse sahabenin bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak adına yürüttükleri çaba sonuçsuz kalmış, Yahudiler Hz. Peygamber’i öldürmek için birtakım faaliyetlerde bulunmuşlardır.

3.3.1 Amr b. Cihâş b. Kâ’b

Medine Yahudilerinin en köklülerinden olan Nadîroğulları, Hz. Peygamber’in Medine’ye hicreti ile hızla inkişaf eden İslamiyet’i bir türlü sindirememişlerdir. Kaynuka Yahudilerine Müslümanlar tarafından kesilen ceza ortadayken Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarını ilan etmekte çekingen davranmışlardır. Nitekim Uhud gazvesinin neticesi onlara bekledikleri fırsatı vermiş, Müslümanların bu gazvede kesin bir zafer elde edemeyişi Nadîroğulları’nın kinlerini açığa vurmalarını sağlamıştır. Hz. Peygamber onların ileride Müslümanlar için olası

²⁸⁵ el-Bakara 2/61-87; el-Mâide 5/70.

²⁸⁶ el-Mâide 5/82.

²⁸⁷ el-Mâide 5/51; Âl-i İmrân 3/28.

²⁸⁸ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 5/540.

²⁸⁹ Khanfar, *İlk Bahar Hz. Peygamber (sav)’in Hayatına Dair Stratejik ve Siyasi Bir Okuma*, 48.

²⁹⁰ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/196-197-198-199; es-Süheylî, *er-Ravzü’l-ünûf*, 4/398-399.

bir tehlike oluşturacağını tahmin ederek Nadîroğulları'nın faaliyetlerini yakından takip etmeye başlamıştır.²⁹¹

Hız. Peygamber'in talimatıyla Âmir b. Sa'saa adında bir kabileye İslam dininin inceliklerini öğretmek amacıyla bir grup sahabe gönderilmişti. Bi'rîmaûne denen yerde Âmir b. Tufeyl ve beraberindekiler bu İslam mücahitlerini katletmişler, içlerinden sadece Hız. Peygamber'e yakınlığıyla bilinen Amr b. Ümeyye ed-Damrî adında bir sahabeyi serbest bırakmışlardı.²⁹² Amr Medine'ye dönerken Âmiroğulları'ndan iki kişiyle karşılaştı. Bu kişiler Hız. Peygamber'in huzurunda biat etmişlerdi. Amr b. Ümeyye'nin bundan haberi yoktu. Nitekim bu kabile daha önce Müslümanlara karşı düşmanlığıyla biliniyordu.²⁹³ Üstelik Bi'rîmaûne'de Müslüman mücahitlere saldıran Âmir b. Tufeyl'in kabilesiydi.²⁹⁴ Dinlendikleri esnada Amr onları öldürdü ve Medine'ye vasıl olup Hız. Peygamber'e durumu anlattı.

Medine Sözleşmesi'ne göre Medine sınırları içerisinde yaşayan bir kimse hangi dinden olursa olsun Medine dışından bir kimsenin ölümüne sebep olursa diyet hep birlikte ödenecekti.²⁹⁵ Dolayısıyla Âmiroğulları'na ödenecek olan diyetin bu “*emân anlaşmasına*”²⁹⁶ destek verenlerce ödenmesi gerekiyordu. Birtakım kaynaklarda “*Ahd-i cıvâr (komşuluk ahdi)*” olarak isimlendirilen bu antlaşmaya destek verenlerden biri de Nadîroğullarıdır.²⁹⁷ Açık bir şekilde antlaşmanın ilgili maddesi ortada iken ve destek verenler de belli iken oryantalist birtakım kaynaklarda geçtiği gibi zorunlu bir vergilendirme söz konusu değildir.²⁹⁸

Hız. Peygamber'in Nadîroğulları'ndan yardım istemesinin diğer bir nedeni ise Nadîroğulları ile Âmiroğulları arasında öteden beri süre gelen ittifak ve dostluktur.²⁹⁹ Hız. Peygamber cumartesi günü Ebû Bekir, Ömer, Ali, Talhâ b. Ubeydullah, Üseyd b. Hudyr ve Sa'd b. Ubâde ile birlikte yola çıktı. Kuba Mescidi'nde namazları kıldıktan sonra Nadîroğulları'nın yurduna ulaştı. Onlar toplantı yerlerinde bulunuyorlardı. Hız.

²⁹¹ Ebu Zehra, *Son Peygamber Hız. Muhammed*, 3/176.

²⁹² Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/174.

²⁹³ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/174.

²⁹⁴ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/8.

²⁹⁵ Ebu Zehra, *Son Peygamber Hız. Muhammed*, 3/176.

²⁹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/143.

²⁹⁷ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/175.

²⁹⁸ Leone Caetani, *İslam Tarihi*, çev. Hüseyin Cahit Yalçın (Ankara Okulu Yayınları, 2021), 2/344.

²⁹⁹ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/175.

Peygamber diyet hususunda Nadîroğulları'ndan yardım talep ettiğinde onlar *“İstediğin kadar sana yardım ederiz ey Ebu'l-Kâsım! Sen bize pek gelmez, bizi pek ziyaret etmezdin. Otur; sana yemek yedirelim”*³⁰⁰ dediler. Hz. Peygamber onların bu teklifini kabul etmiş olacak ki Yahudilerden birinin evinin duvarına yaslanmış ashabıyla beklemekteydi. Bu esnada Yahudi liderlerinden Huyey b. Ahtab etrafına Yahudilerden bir gurup toplandığı hâlde onlarla Hz. Peygamber'i öldürmek için bekledikleri fırsatı yakaladıklarından, İslam topluluğunun Hz. Peygamber'in ölümü ile darmadağın olacağından, bu sayede kendilerinin eskiden olduğu gibi tekrar Medine'de hâkim konuma geleceğinden bahsediyordu. Onlara Hz. Peygamber'in dinlendiği evin damından bir kaya yuvarlamak suretiyle öldürebileceklerini anlattı. Huyey b. Ahtab'ı dinleyenlerden Amr b. Cihâş b. Kâ'b adında bir Yahudi *“Bunun için ben varım”*³⁰¹ diyerek evin damına çıktı. Tam kayayı yuvarlayacağı esnada Hz. Peygamber'e bu haber bildirilmiş, ashabına *“Ben yanınıza gelinceye kadar buradan ayrılmayın.”* diyerek Medine'ye döndü.³⁰²

Sahabe bir müddet bekledikten sonra Hz. Peygamber'in arkasından Medine'ye dönmüştür. Nadîroğulları'nın bu suikast teşebbüslerinin neticesinde müslümanlar onlara karşı savaş ilan etmişler, kalelerinde bir müddet savunmada kalmışlardır. Hurma bahçelerinin kesilip çevresinin de yakılmasının ardından sürgüne razı olmuşlardır.³⁰³

3.3.2 Zeynep bnt. Hâris

Hz. Peygamber ile birlikte Müslümanlar 7/628 yılında Hayber'e sefere çıkmış, sağlam kalelerin ardında yuvalanan Yahudiler bozguna uğratılmıştır. İki taraf içinde oldukça çetin geçen çarpışmalar neticesinde Yahudi elebaşları can vermiştir. Aralarında Hayber Yahudilerinin lideri olan ve aynı zamanda bu savaşı organize eden Sellâm b. Mişkem, yine savaşçılığı ile ün salmış olan Hâris ve kardeşi Yesâr ile Hâris'in oğlu Zübeyr de savaşta can veren yahudiler arasındaydı. Zeynep ise Sellâm b. Mişkem'in

³⁰⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/83.

³⁰¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/143-144.

³⁰² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/60.

³⁰³ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/176.

karısı ve Hârsi'in de kızıydı. Müslümanlar tarafından katledilen ailesinin intikamını almak için Hz. Peygamber'in canına kast etmiştir.³⁰⁴

Müslümanların karşısına yaklaşık 10 bin kişilik bir orduyla çıkan Yahudiler onlara karşı herhangi bir üstünlük elde edememişlerdi. Bu durum onları farklı arayışlara sevk etmiştir. Şöyle ki içlerinden bazıları Hz. Peygamber'i zehirleme hususunda ortak hareket etmekteydi.³⁰⁵ Kuvvetle muhtemel Zeynep bnt. Hâris toplum içindeki saygın konumunu ve en yakınlarını bu savaşta kaybedişini gerekçe göstererek süikasti üstlenmiştir.

Vakit kaybetmeksizin harekete geçen Zeynep bnt. Hâris ilk olarak Müslümanlara Hz. Peygamber'in keçi etinin hangi kısımlarını daha çok sevdiğini sorduğunda onun ön kol ile omuz kısımlarından daha çok hoşlandığı bilgisini almıştır. Sonra Yahudi bilginlerine giderek kuvvetli bir zehir hakkında bilgiler almış, “*lâbutî*” adıyla bilinen zehri kesilen keçiye tatbik etmiştir. Keçinin her tarafına bu zehri uygulamış olmakla birlikte ön kol ve omuz kısımlarına zehri daha fazla uygulamıştır.³⁰⁶

Zeynep bnt. Hâris Müslümanlardan Hz. Peygamber'in sadaka kabul etmediğini fakat hediyeği geri çevirmediğini öğrenmişti. Bu doğrultuda hareket ederek Hz. Peygamber'in çadırının önünde onun gelmesini beklemiş, Allah Resûlünü görünce ona hediye mahiyetinde bir yemek takdim etmek istediğini söylemiştir. Hz. Peygamber çevresindekileri getirilen yemeğe davet etmiş, sofrada toplanan Müslümanlardan ete ilk uzanan Hz. Peygamber ile Bîşr b. Berâ isminde bir sahabe olmuştur. Nitekim her ikisi de aldıkları lokmayı yutmuşlardır.³⁰⁷ Ardından Hz. Peygamber ette zehir olduğunu yememelerini sahabeye söylemiştir. Diğer bir ifade de Hz. Peygamber “*bu kemik bana zehirli olduğunu söylüyor*” diyerek eti yutmamıştır.³⁰⁸ Bîşr etin zehirli olduğunu ağzına alır almaz anladığını; fakat Hz. Peygambere karşı herhangi bir

³⁰⁴ Burhan Mustafa Büyükarşan, *Hz. Peygamber'in İstihbârî Faaliyetleri* (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2021).

³⁰⁵ Gülnur Uyar, “Zeyneb bint Hâris” (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2013), 44/360.

³⁰⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/201.

³⁰⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 2/107.

³⁰⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/308-309.

saygısızlıktan çekindiği için sustuğunu söylemiştir. Neticede Bişr b. Berâ hemen orada zehrin etkisiyle can vermiştir. Diğer bir rivayette ise bir yıl kadar yaşamıştır.³⁰⁹

Hiz. Peygamber Zeynep bnt. Hâris'e neden böyle bir saldırıya yeltendiğini sorduğunda o Müslümanların ailesinden tüm sevdiklerini katlattıklarını ve bütün servetini ele geçirdiklerini bu sebepten intikam almak istediğini söylemiştir. Ayrıca Hiz. Peygamber'e hitaben “*şayet peygambersen etteki zehir sana bildirilir; değilsen de insanlar bir yalancı peygamberden kurtulmuş olur*”³¹⁰ demiştir. Hiz. Peygamber kısmen başarıya ulaşan bu suikast girişiminden sonra üç yıl daha yaşamıştır. Nitekim her yıl o tarihlerde zehrin etkisinin bedeninde nüksettiğini ifade etmiştir. Ömrünün son günlerinde “*Ben o zehirli lokmadan öleceğim*” buyurmuştur.³¹¹

3.3.3 Lebîd b. A'sam

Hiz. Peygamber'in engin siyaseti sayesinde İslam Dini Medine ve çevresinde günden güne yayılmaktaydı. Yahudiler, Müslümanların bu denli kökleşmesine karşı birtakım girişimlerde bulunsalar da başarısız olmuşlardır.³¹² Ayrıca Kur'an'ı Kerîm'in, “Yahudilerin en şiddetli düşman oldukların”³¹³ ve kesinlikle dost edinilemeyeceğini”³¹⁴ haber vermesi Müslümanların Yahudilere karşı daha mesafeli yaklaşmalarına sebep olmuş, Yahudiler nazarında ise kin ve öfke ile karşılık bulmuştur.

Hicri 7/628 yılı zilhicce ayında Yahudi elebaşlarından bir grup³¹⁵ Lebîd b. A'sam adında bir büyücüden Hiz. Peygamber'e büyü yapması için yardım istemiştir.³¹⁶ Ona “*Ey Ebu'l A'sam! Aramızda sihir işlerinde en maharetlimiz sensin! Muhammed, bizim*

³⁰⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/202; Büyükarşlan, *Hiz. Peygamber'in İstihbârî Faaliyetleri*, 135.

³¹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/309.

³¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/202.

³¹² Kenan Karagöz, *Hazreti Peygamber'e Yapılan Büyüler ve Büyücülük* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, 2006), 120; İhsan Arslan, “Hiz. Peygamber Döneminde Medine'de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (24 Haziran 2021), 80.

³¹³ el-Mâide 5/82.

³¹⁴ Âl-i İmrân 3/28; el Mâide 5/51-57.

³¹⁵ Karagöz, *Hazreti Peygamber'e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*, 120; M. Asım Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hiz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, ed. Ömer Çetinkaya vd. (İzmir: Işık Yayınları, 2008), 5-6/431.

³¹⁶ Karagöz, *Hazreti Peygamber'e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*, 120; Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hiz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 5-6/431; Kamil Çakın, “Peygamberimize Büyü Yapılması ile İlgili Rivayetler (İdeoloji ile Realitenin Çatışma Alanına Bir Örnek)”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (2017), 26.

erkeklerimize ve kadınlarımıza büyü yaptı. Biz ona karşı hiçbir şey yapamadık. Sen onun bize neler yaptığını, dinimize nasıl aykırı davrandığını, bizden kimleri öldürdüğünü veya sürgün ettiğini gördün! Biz bütün bu yaptıklarına karşı ona sihir yapıp cezalandırmak için seni görevlendiriyoruz.” dediler ve ardından Hz. Peygamber’e büyü yapması için ona üç altın takdim ettiler.³¹⁷

Lebîd b. A’sam Zuraykoğulları’ndan olup Yahudi inancını gizliden gizliye yaşayan Müslüman gibi görünen münafıklardandı. Birtakım rivayetlerde onun Yahudi olduğu ³¹⁸ veya “*Halku’t-Tevrat (Tevrat’ın yaratılmış olması)*” fikrini müdafa ettiğinden ötürü zındık olduğuna da değinmişlerdir.³¹⁹ Lebîd b. A’sam sihir ile adam öldürebilecek kadar ³²⁰ sihir ve büyü yapma hususunda oldukça mahir biriydi. ³²¹ Kendisine gelen bu teklifi tereddüt etmeden kabul etmiştir.³²²

Lebîd b. A’sam ilk iş olarak Hz. Peygamber’in işlerini gören Yahudi bir genç veya kızlarından birinin aracılığı ile onun saçlarından bir tutam almayı başarmıştır. ³²³ Ardından da on bir adet düğüm oluşturup onlara üfleyerek hurmanın erkek olanlarının kurumuş hâlde bulunan çiçek kapçıklarının iç kısmına sakladı.³²⁴ Zuraykoğulları’na ait olan bir kuyunun basamak taşının altına yaptığı bu şey yerleştirildi.³²⁵ Lebîd b. A’sam’ın sihrinden sonra Hz. Peygamber hastalandı. Öğle ki saçları dökülüyordu.³²⁶ Yemek yiyecek takati kendinde bulamıyordu. Yapmadığı bir işi yaptığını zannetmeye başladı.³²⁷ Eşleri ile yalnız kalmadığı hâlde onlarla yalnız kaldığını zannediyordu.³²⁸ Hastalığı o kadar ilerlemişti ki artık ailesiyle bile ilgilenemez duruma gelmişti.³²⁹

³¹⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/197.

³¹⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/48.

³¹⁹ İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, 6/121.

³²⁰ Karagöz, *Hazreti Peygamber’e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*, 120.

³²¹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/197.

³²² Karagöz, *Hazreti Peygamber’e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*, 120.

³²³ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 5-6/431; Karagöz, *Hazreti Peygamber’e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*, 121.

³²⁴ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/197.

³²⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/197; Ali b. Abdullah b. Ahmed el-Hasenî eş-Şâfi Nureddin Ebu’l-Hasan es-Semhûdî, *Vefâu’l-vefâ bi ahhâri dâri’l-Mustafâ* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1998), 4/1135-1137.

³²⁶ Ebû’l-Fida İmamüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed es-Selame (Riyad: Dâru Tayyibe, 1999), 4/474.

³²⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/197; Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu’fi Buhârî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, çev. Mehmed Sofuoğlu (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987), “Sahih” 7/28-29.

³²⁸ Buhârî, *Sahih*, 7/88.

³²⁹ Karagöz, *Hazreti Peygamber’e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*, 122.

Ashâb-ı Kirâm'dan bazıları Hz. Peygamber'in durumunu öğrenmek için ziyaretine geldiler.³³⁰ Bu arada Lebîd b. A'sam'ın kız kardeşlerinden biri Hz. Âişe'yi ziyarete gelerek Hz. Peygamber'in hastalığı hakkında ondan bilgi aldı. Ardından da kardeşlerine ilettiler. İçlerinden biri; *"Eğer O gerçekten bir peygamber ise kendisine bu iş Allah tarafından haber verilir. Aksi takdirde bu sihir kendisine nereden gösterilir? En sonunda akli başından gider. Böylece de kavmimiz ve dindaşlarımız umduklarına ermiş olur."*³³¹ dedi.

Hz. Peygamber'e bu sihri yapan kişinin kim olduğu hususunda farklı bilgiler karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Lebîd b. A'sam'ın kız kardeşlerinin kendisinden daha etkili olduğu, dolayısıyla bu sihri yapanların onlar olduğu hakkında da ifadeler mevcuttur.³³² Felak suresi 4. Ayette geçen *"düğümlere üfleyen kadınlar"* 'dan kastın Lebîd b. A'sam'ın kardeşleri olduğudur.³³³ Hz. Peygamber'e bu sihri kimin yaptığı ve sakladığı yer Allah tarafından bildirilmiştir.³³⁴ Hz. Âişe'den nakledilen bir rivayete göre: *"Nihayet, Resulullah Aleyhisselam, günün birinde tekrar tekrar dua etti. Sonra da bana: 'Ey Âişe! Yapmış olduğum duayı Allah'ın kabul buyurduğunu biliyor musun? Bana meleklerden iki melek geldi. Onlardan birisi: 'Sihirlenmiştir!' dedi. Biri, öbürüne: 'Kim sihir yapmış ona?' diye sordu. Öbürü: 'Lebîd b. A'sam!' dedi. Biri, öbürüne: 'Sihir ne ile yapılmıştır?' diye sordu. Öbürü: 'Erkek olan hurmanın kuruyan çiçek kapçığı, tarak, saç, sakal tarantısıyla!' dedi. Biri, öbürüne: 'Nerededir o?' diye sordu. Öbürü: 'Zervan kuyusunda, basamak taşının altındadır!' dedi. Biri, öbürüne: 'O ne ile şifa bulur?' diye sordu. Öbürü: 'Kuyudaki su tamamen çekilip içinde bulunan basamak taşı kaldırılır ve altındaki büyü malzemesi oradan alınırsa!' dedi. Bu hadiseden sonra Melekler oradan uzaklaştılar. Daha sonra Hz. Peygamber sahabeden bazılarıyla o bölgeye gitti. Gelince bana: 'Ey Âişe! Vallahi oradaki kuyunun suyu kına dökülmüş kırmızımtırak bir haldeydi. Çevredeki hurma ağacının uç kısımları da şeytanlarına benziyordu buyurdu. Bunun üzerine ben ona 'Ey Allah'ın Resûlü sen oradaki sihri çıkarıp yakmadın mı?' diye sordum. Allah Resûlü '(Hayır) çünkü zaten Allah beni şifa ve afiyetime kavuşturdu. Ben oradaki sihri çıkardığımda insanlara bir*

³³⁰ İbn. Sa'd, *et-Tabakât*, 2/196-197.

³³¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/197-198.

³³² Muhyissünne Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesud Begavî, *Me'âlimü't-tenzîl fî tefsîri'l-Kur'an* (Beyrut: Dâru Ahyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1420), 5/335.

³³³ Çakın, "Peygamberimize Büyü Yapılması ile İlgili Rivayetler (İdeoloji ile Realitenin Çatışma Alanına Bir Örnek)", 29.

³³⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/197-198.

kötülük sirayet etmesinden çekindim, (veya insanların arasında sihirin yaygınlaşmasını istemedim)’ buyurdu. ³³⁵ Hz. Âişe: “Allah Resûlü o kuyunun kapatılmasını emretti ve kuyu kapatıldı” buyurmuştur.”³³⁶

Diğer bir rivayette Hz. Peygamber, Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir’i yanına çağırıp meleklerin kendisine yapılan büyü hakkında bilgi verdiğini, Zervan kuyusuna gidip merdiven taşının altından büyü malzemesini çıkarmalarını istemiştir. Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir Zervan kuyusunun başına vardıklarında kuyu suyunun kına rengine dönüştüğünü ³³⁷ ve çevresinde bulunan hurma ağaçlarının da şeytan başları gibi olduğunu fark etmişlerdir.³³⁸ Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir kuyunun suyunu boşaltıp taşın altında bulunan büyü malzemesini çıkardılar. ³³⁹ Hz. Peygamber’in tarağı, başından ve sakalından kalan kıllar, üzerine saplanmış hâlde mumdan oluşturulmuş bir heykeli ile on bir düğümden oluşan yine iğneler saplanmış hâlde bir yay kirişi çıkarıldı;³⁴⁰ fakat yayın kirişi üzerinde bulunan düğümler çözilemiyordu.³⁴¹ Bunun üzerine Hz. Cebraîl gelip muvvizeteyn surelerini okumaya başladı. Okudukça Hz. Peygamber elemenden sonra bir rahatlık duydu.³⁴² Nihayet sureler tam olduğunda Hz. Peygamber’in rahatsızlığı tamamen son bulmuş, “dizlerinin bağı çözülmüştür.”³⁴³

Hz. Peygamber bu hadisenin ardından Zervan Kuyusunu kapattırmıştır. Lebîd b. A’sam’a haber göndererek niçin böyle bir yola tevessül ettiğini sordu. Lebîd: “*Dinar sevgisinden dolayı!*” ³⁴⁴ cevabını vermiştir. Lebîd’in cezalandırılması yönünde ikazlara rağmen Hz. Peygamber, ne Lebîd b. A’sam’ı ne kız kardeşlerini ne de

³³⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/196-198.

³³⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-şâhîh*, nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2001), “Tıb” 47; Ebû’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi’u’s-şâhîh*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: y.y., 1374-75/1955-56), “Selam” 43.

³³⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/198-199; Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 2/201.

³³⁸ Buhârî, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, 7/29.

³³⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/198; Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 2/201.

³⁴⁰ Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 2/201.

³⁴¹ Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasan Diyârbekrî, *Târîhu’l-hamîs fî ahvâli enfes-i nefîs* (Beyrut: Müessesetü Şa’bân, 1966), 2/41.

³⁴² Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 2/201.

³⁴³ Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, thk. Hasan Abdülmün’im Şelebî (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2001), “Tahrîm” 4077; İbn Kesîr, *Tefsîrü’l-Kur’ânî’l-Azîm*, 4/574; Diyârbekrî, *Târîhu’l-hamîs fî ahvâli enfes-i nefîs*, 2/41.

³⁴⁴ Ebû’l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali el-Askalânî İbn Hacer, *Fethu’l-bârî bi sahihi’l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî vd (Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, 1379), 10/197.

Zurykoğulları'ndan birini cezalandırmamış; ³⁴⁵“Onun sonunda göreceği ilahî azap daha şiddetlidir.”³⁴⁶ buyurmuştur.

3.4 Arap Kültüründe Tahrid

Arap kültüründe şiirin vazgeçilmez bir yeri vardır. Bu şiir türlerinden bir de “Tahrid” tir. Tahrid, diğer bir deyişle “kışkırtma” şiirlerini kullanan şair veya muharrir kısa zamanda toplumu şiirleri ile arkasına alabilmektedir.³⁴⁷ Tahrid içerikli şiir yazmak için siyasi ve askeri bir otoriteye sahip olmak elzemdir. Nitekim bu tür şiire tevessül eden muharrirlerin karşılaşılabilecekleri ölümle neticelenen sonuçları olabilir.³⁴⁸ İslamiyetin daha ilk yıllarından itibaren müşrik ve Yahudi kabileleri arasında ortaya çıkan Tahrid şairleri, yazdıkları beyitlerle henüz Müslüman olmayan toplumu kışkırtmayı hedeflemişlerdir. Hz. Peygamber’e sözlü saldırılar genellikle “Tahrid” şiirleri vasıtasıyla olmuştur.

3.4.1 Kâ'b b. Eşref

Aslen Tayy kabilesinden, Nebhânoğulları'na mensuptur.³⁴⁹ Babası bir kan davasına karıştığı için Medine'ye gelmek zorunda kalmış, burada Nadîroğulları ile bir anlaşma imzalamış ve yine Nadîroğulları'ndan Akile isminde biriyle evlenmiştir. Bu evlilikten Kâ'b b. Eşref dünyaya gelmiştir.³⁵⁰ Bu sayede Kâ'b, Nadîroğulları'nın hem bir ferdi olmuş hem de yöneticilik makamına kadar yükselmiştir.³⁵¹

Kâ'b b. Eşref'in Araplar ve Yahudiler arasında sevilen şair bir kişiliği vardı.³⁵² Onun şiirleri bütün insanların ortak kanaati izlenimi uyandırıyordu.³⁵³ Ne var ki İslam'a ve Müslümanlara karşı düşmanca tavrını gizlememiş;³⁵⁴ “Sizler ondan daha fazla hidayet

³⁴⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/199.

³⁴⁶ Ebû Muhammed Bedreddin Aynî, *Umdetü'l-kârî fî şerhi Sahihi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, ty), 21/282.

³⁴⁷ Esat Ayyıldız, “Medineli Yahudi Şair Ebû 'Afek ve Tahrîd (Kışkırtma) Şiiri”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 11/21 (29 Ocak 2021), 138.

³⁴⁸ Ayyıldız, “Medineli Yahudi Şair Ebû 'Afek ve Tahrîd (Kışkırtma) Şiiri”, 138.

³⁴⁹ es-Süheyli, *er-Ravzü'l-ünûf*, 2/367; el-Kelâî, *el-İktifâ' bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ'*, 2/52.

³⁵⁰ Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/104.

³⁵¹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şeria'*, 3/190.

³⁵² Sami Kılınçlı, “Esbâb-ı Nüzûl Rivayetlerinin Vakıyyla Uyum Sorunu: Ka'b b. Eşref Örneği”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, (31 Aralık 2019), 24.

³⁵³ Martin Lings, *Hız. Muhammed'in Hayatı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2020), 245.

³⁵⁴ Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/104.

üzeresiniz.” diyerek müşrikleri ve Gatafan’lı Arapları Müslümanlara karşı kıskırtmıştır. Hz. Peygamber ve ashabını şiirlerinde hicvetmiş,³⁵⁵ Müslüman hanımlar hakkında rahatsız edici sözler sarf etmiştir.³⁵⁶ Ayrıca ileride tafsilatıyla değineceğimiz Hz. Peygamber’i zehirlemek gayesi ile Nadîroğulları tarafından hazırlanan yemek onun tertibiyle olmuştur.³⁵⁷ Onun bu tavrına karşı Kur’an-ı Kerim’de “*Kendilerine Kitap’tan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve batıla (tanrılara) iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: ‘Bunlar, Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır’ diyorlar!’*”³⁵⁸ tehdidi ile muhatap olmuştur.

Müslümanlar Bedir Savaşını kazanınca Hz. Peygamber Medine Halkına bu zaferi müjdelemek için Zeyd b. Hârise ve Abdullah b. Revâha’yı göndermiştir.³⁵⁹ Haber Medine’de yayıldığında Kâ’b b. Eşref bundan rahatsız olmuş, esirlerin iplere bağlı olduğu hâlde Medine’ye getirildiğini gördüğünde yıkılmıştır.³⁶⁰ “*Size yazıklar olsun! Vallahi Muhammed o kavme bela olduysa yerin altı üstünden evladır.*”³⁶¹ Ben Kureyş’in yanına gideceğim, onları savaşa teşvik edeceğim ve ölülerine ağlayacağım. Umarım onlar hazırlık yaparlar da ben de onlarla savaşa çıkarım.” diyerek kırk adamıyla birlikte Mekke’nin yolunu tutmuştur.³⁶² Mekke’ye ulaştığında Ebû Vedâ’a b. Dubeyre es-Sehmî’nin yanına yerleşti.³⁶³ Bedir’de kuyuya atılan Kureyş’in ileri gelenleri için Kureyş ehliyle beraber ağlamıştır.³⁶⁴ Onun yüzünden Mekke’de bir ay boyunca yas tutulmayan bir ev bile kalmamıştır.³⁶⁵ Mekke halkını savaşa teşvik etmiş, onlarla beraber Müslümanlara karşı savaşa çağını söylemiştir.³⁶⁶ Ebû Süfyân ona “*Ey Kâ’b! Daha iyi olan bizim dinimiz mi yoksa Muhammed ve ashabının dini mi? Kâ’b “Sizin dininiz daha hayırlı ve daha eskidir. Muhammed’in dini sonradan ortaya çıkmış (hâdis) bir dindir.*”³⁶⁷

³⁵⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/53.

³⁵⁶ İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, 2/35.

³⁵⁷ es-Semhûdî, *Vefâu’l-vefâ bi ahbâri dâri’l-Mustafâ*, 1/280.

³⁵⁸ en-Nisâ 4/51.

³⁵⁹ el-Kelâî, *el-İktifâ’ bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve’s-selâseti’l-hulefâ*, 2/52.

³⁶⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/52.

³⁶¹ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa*, 3/188.

³⁶² Mehmet Ali Kapar, “Kâ’b b. Eşref” (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2001), 24/3-4.

³⁶³ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/52.

³⁶⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/54-55; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/32; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 3/3.

³⁶⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/122.

³⁶⁶ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa*, 3/188.

³⁶⁷ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa*, 3/194; el-Kelâî, *el-İktifâ’ bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve’s-selâseti’l-hulefâ*, 2/54; Zehebî, *Târihu’l-islâm ve vefâyâtü’l-meşâhiri ve’l-e’lâm*, 2/158.

Kâ'b b. Eşref'in bu sözleri üzerine Kur'an-ı Kerîm'de “Kendilerine Kitap'tan bir nasip verilmiş olanları görmüyor musun? Onlar cibt'e ve tâğût'a inanıyorlar. İnkâr edenler için de ‘bunlar iman edenlerden daha doğru yoldadır’ diyorlar.”³⁶⁸ Ayeti nazil olmuştur. Müşrikler “Siz de kitap ehlisiniz o da... Şayet doğru söylüyorsan iki putumuza secde et.” dediklerinde putlara onların huzurunda secde etmiştir.³⁶⁹

Hiz. Peygamber Hassân b. Sâbit el-Ensârî'yi yanına çağırıp Kâ'b'ın Mekke'de kaldığı yeri bildirmiş, Hassân da aşağıdaki hiciv şiirini okumuştur “Hey dostlar! Benden üseyd'e bir mektup götürün; / Senin dayın serabın kölesidir ve tecrübe edilmiştir. / Yemin olsun ki, Üseyd komşusuna vefalı davranmamıştır; / Halid de, şişman Zeynep de, / Attâb da dostluğa karşı vefalı biri değildir. / Yalancıdır, kemik kafalı eğitilmiş bir maymundur.”

Ebû Vedâ' b. Dubeyre es-Sehmî'nin hanımı Âtike bt. Üseyd b. Ebu'l-Îs kendisi hakkında Hassân'ın okuduğu bu şiiri duyduğunda Kâ'b b. Eşref'i evden kovmuştur. Artık Mekke'de hangi eve konuk olsa Hiz. Peygamber Hassân'a kaldığı evi söylemiş, Hassân'ın şiiriyle Kâ'b o evden kovulmuştur.³⁷⁰ Kâ'b b. Eşref, Hassân b. Sâbit'in şiirleri yüzünden Mekke'de barınamayarak Medine'ye geri dönmek zorunda kalmıştır. ³⁷¹ Medine'ye geldiğinde Hiz. Peygamber ve Müslüman ahaliye karşı düşmanlığı iyice artmıştır. Öyle ki hicivlerinde Ümmü'l-Fadl bnt. Hâris ve Ümmü Muğis bnt. Hâris başta olmak üzere Müslüman hanımların isimlerini zikrederek hakaret eder hâle gelmiştir.³⁷²

Kâ'b b. Eşref'in tek başına Medine Sözleşmesini ihlal etmiş olması başlı başına bir ölüm cezasını gerektirmiştir. Dahası İslam düşmanlarının ayaklanıp Müslümanların karşısına çıkmalarında onun faaliyetlerinin etkisi oldukça fazladır. Kâ'b b. Eşref'in bu tür girişimleri onun ölümden daha ağır bir ceza almasını gerekli kılmıştır.³⁷³ Hiz.

³⁶⁸ en-Nisâ 4/51.

³⁶⁹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr Taberî, *Câmiü'l-Beyân an te'vil-i âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (Riyad: Dâru Hicr, 2001), 5/134.

³⁷⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/187.

³⁷¹ Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/105.

³⁷² el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şeria'*, 3/209.

³⁷³ Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/106.

Peygamber “Allah’ım dilediğin şekilde beni Eşref’in oğlundan kurtar. Çünkü o şiiirleriyle kötülüğü neşretmektedir.”³⁷⁴ diyerek Kâ’b b. Eşref’e beddua etmiştir.

H. Peygamber bir gün sahabeye “İbnü’l-Eşref’in hakkından benim için kim gelir?” diye sorduğunda Muhammed b. Mesleme el-Ensârî “Ben yâ Rasûlallah, ben öldürürüm.” karşılığını vermiştir. H. Peygamber ona “Yapabilirsen yap.” demiştir. Muhammed b. Mesleme “Ey Allah’ın Resûlü yalan söylememiz kaçınılmaz olabilir.” dediğinde H. Peygamber “Uygun göreceğiniz şeyleri söyleyebilirsiniz, bu konuda (yalan söylemek) sizin için helaldir.”³⁷⁵ buyurmuştur.

Muhammed b. Mesleme, H. Peygamber’e verdiği bu sözü yerine getirememekten korktuğu için üç gün yemeden içmeden kesilmiştir. Onun bu durumunu H. Peygamber öğrenince niçin yemeden içmeden kesildiğini sormuş, o da “Ya Resûlallah ben sana başarıp başaramayacağım konusunda akıbeti belli olmayan bir söz verdim” demiştir. H. Peygamber “Sana düşen görev çalışmak ve gayret saf etmektir.” buyurmuş ve Sa’d b. Muaz’la bu konuda istişare etmesini söylemiştir.³⁷⁶

Muhammed b. Mesleme, Sa’d b. Muaz’ın da tavsiyelerini dikkate alarak tek başına hareket etmemiş, yanına Ebû Nâile Selkan b. Sellâme b. Vakş, Hâris b. Evs b. Muaz, Abbâd b. Bîşr ve Ebû Abs b. Cebr’i de alarak beş kişiden oluşan suikast ekibi oluşturmuştur.³⁷⁷ Birtakım kaynaklarda bu ekibin Muhammed b. Mesleme, Ebû Nâile ile Hâris b. Evs b. Muaz olmak üzere üç kişiden müteşekkil olduğu yönünde bilgiler mevcuttur.³⁷⁸ Ebû Nâile ile Hâris b. Evs b. Muaz, Kâ’b b. Eşref’in süt kardeşiydiler.³⁷⁹ Ayrıca Ebû Nâile’nin şair bir yönü de vardı. Kâ’b’a yaklaşma ve onun güvenini celb etme noktasında bunlar kazanç olmuştur.

Kâ’b b. Eşref’i öldürmek için aralarında bir plan tertib eden beş sahabe ilk olarak onun süt kardeşi olan Ebû Nâile’yi Kâ’b b. Eşref’in yanına gönderdiler. Kâ’b ile Ebû Nâile

³⁷⁴ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/187; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/32; el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşraf*, 1/374; el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’ş-şerîa*, 3/191.

³⁷⁵ İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, 2/35.

³⁷⁶ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/187; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/58; et-Taberî, *Târihu’l-ümem ve’r-rusûl ve’l-mülûk*, 3/3.

³⁷⁷ el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’ş-şerîa*, 3/211.

³⁷⁸ Mehmet Akbaş, “Hz. Peygamber’in İslam Düşmanlığı Yapan Müşrik ve Yahudi Elebaşlarının Öldürülmesi İçin Görevlendirdiği Sahâbiler”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2017), 121.

³⁷⁹ İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, 2/35.

karşılıklı şiirler söylediler, sohbet ettiler. Ardından Ebû Nâile “‘Yazık ey İbn-i Eşref! Ben sana bir hacetten dolayı geldim sana onu söylemek istiyorum gizli tut. Bu adamın (Hz. Peygamber) bize sığınması belalardan bir bela oldu onun yüzünden Araplar bize düşman kesildiler ve bir tek yandan bize hücum ettiler, bizden yolları kestiler. Ailelerimiz parçalandı zor durumdayız.’ Kâ’b ‘Ben Eşref oğluyum ey Selâme, Vallahi sana söylüyorum bu iş muhakkak dediğime gelecektir.’ Ebû Nâile ‘bize yiyecek sattığın taktirde bizden rehin bırakmayı ve senin için bir vesika kılmayı teklif ediyorum. Bu hususta bize bir iyilik yap.’ Ebû Nâile ‘nin teklifine kâ’b oğullarını onlardan rehin olarak istemiştir. Ebû Nâile ‘Bizi rüsvây etmek istedin, çünkü benimle birlikte benim görüşüm üzere olan birtakım arkadaşlarım vardır. onları sana getireyim ve bizzat onlarla ticaret yap, böylece onlara yardımda bulun. Sana zırhlardan borcu ifa etmeğe kâfi gelecek şeyi rehin edelim.’ Ardından Ebû Nâile sözlerine devam etti: ‘Arkadaşlar silahlarıyla gelecekler sakın sizi ürkütmesin onları yadırgamayın.’ Kâ’b ‘Cemaatte hayır vardır’. dedi”³⁸⁰ Birtakım kaynaklarda Kâ’b b. Eşref’in yanına ilk yaklaşan kişinin Muhammed b. Mesleme olduğu,³⁸¹ Kâ’b b. Eşref’in rehin olarak bu kişilerden kadınlarını istediği³⁸² yönünde bilgiler mevcuttur. Ebû Nâile, Kâ’b b. Eşref’i silahları rehin vermek kaydıyla ondan borç alma noktasında ikna etmiştir. Böylece Kâ’b’ı öldürmek için yanına yaklaşacak ekip silahlı olabilecektir.³⁸³

Bu ilk görüşmeden sonra Muhammed b. Mesleme ile beş kişilik ekip doğruca Hz. Peygamber’in yanına gitmiş, olup bitenleri kendisine anlatmışlardır. Hz. Peygamber onları yatsı namazlarını kıldıktan sonra, gecenin aydınlık olduğu bir zamanda³⁸⁴ Bâkî el-Gargad olarak bilinen yere kadar uğurladıktan sonra:³⁸⁵ “Allah’ın adıyla gidiniz. Ey Allah’ım! Onlara yardım et.”³⁸⁶ diye dua etmiştir. Muhammed b. Mesleme ve beraberindekiler Kâ’b b. Eşref’in kaldığı kaleye ulaştıklarında Ebû Naile ona geldiklerini haber verdi. Bazı kaynaklarda Kâ’b b. Eşref’e geldiklerini haber veren kişinin Muhammed b. Mesleme olduğu,³⁸⁷ bazılarında da Ebû Nâile ile Muhammed b. Mesleme ikisi birlikte olduğu³⁸⁸ yönünde bilgiler mevcuttur. Kâ’b o gün evlenmişti.

³⁸⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/322.

³⁸¹ Zehebî, *Târihü’l-islâm ve vefâyâtü’l-meşâhiri ve’l-e’lâm*, 2/160; Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/106.

³⁸² Zehebî, *Târihü’l-islâm ve vefâyâtü’l-meşâhiri ve’l-e’lâm*, 2/163.

³⁸³ İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, 2/35.

³⁸⁴ el-Vâkıdî, *el-Meğâzi*, 1/189.

³⁸⁵ İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, 2/35.

³⁸⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/323.

³⁸⁷ Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/107.

³⁸⁸ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 3-4/458.

Hanımının ikazlarına aldırış etmeden kaleden Ebû Naile'nin yanına çıktı. Beraber Şi'b el-Acûz denen yere kadar yürüdüler.³⁸⁹ Ardından Ebû Nâile Kâ'b'ın kafasını okşayarak “*Şimdiye kadar bundan daha güzel bir koku koklamamıştım.*” dedi ve ikisi birlikte yollarına devam ettiler.³⁹⁰ Ebû Nâile'nin Kâ'b b. Eşref'in saçlarına dokunması beş kişilik ekibin arasında bir şifreydi. Nihayet başını sıkıca tuttuktan sonra “*Allah'ın düşmanını vurunuz!*” diye pusuda bekleyen arkadaşlarına seslendi. Hep birlikte kılıçlarıyla ona vurmaya başladılar. Kılıç darbelerinin işe yaramadığını anlayan Muhammed b. Mesleme hançerine sarılıp öldürücü darbeleri vurmuştur. Nihayet Kâ'b b. Eşref hicretin yirmi beşinci ayı, Rabiülevvel ayının on dördüncü günü öldürülmüştür.³⁹¹ Kargaşa esnasında yanlarında bulunan Hâris b. Evs b. Muâz arkadaşlarının kılıç darbeleri ile başından veya ayağından yara almıştı. Kaleden biraz uzaklaştıktan sonra onu da yanlarına alarak Hz. Peygamber'e ulaşmayı başarmışlardır. Hz. Peygamber tükürüğünden Hâris'in yarasına sürerek onu sağlığına kavuşturmuştur.³⁹² Bundan sonra sahabeye “*Yahudilerden kimi bulabilerseniz öldürün*”³⁹³ talimatı vermiş, bu durum Yahudiler'in ve müşriklerin kalbine korku salmıştır. Hz. Peygamber Kâ'b b. Eşref'in işlediği suçlardan ötürü Nadîroğulları'nı sorumlu tutmamıştır.³⁹⁴ Kâ'b b. Eşref'in öldürüldüğü günün sabahında Yahudilerden bir topluluk Hz. Peygamber'in yanına gelerek onun öldürülüşünü şikâyet etmeye kalkmış, Hz. Peygamber 'de “*O da kendi fikrinde olanlar gibi yerinde kalmayı bilseydi öldürülmezdi. Fakat o bize hep rahatsızlık verir, şiirlerinde hicv ederdi. Sizden kim onun yaptığı harekete yeltenirse cezası kılıçtır!*”³⁹⁵ buyurmuştur. Bu konuşmanın ardından Remle bnt. Hâris'in hurma ağacının altında Yahudilerle bir müsâlaha antlaşması yapılmış ve Hz. Ali'ye teslim edilmiştir.³⁹⁶

3.4.2 Ebû Râfi' Sellam b. Ebi'l Hukayk

Ebû Râfi' Sellam b. Ebi'l Hukayk, Nadîroğulları'na mensup Yahudilerin ileri gelen din adamlarındandır. Hayber'de kendisi için tahsis edilmiş evinde ikamet ederdi. Ebû

³⁸⁹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/35.

³⁹⁰ Zehebî, *Târihu'l-islâm ve vefâyâtü'l-meşâhiri ve'l-e'lâm*, 2/161.

³⁹¹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 37168; Kastallânî, *Mevâhib-i ledünniyye*, 1/118.

³⁹² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/324.

³⁹³ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 3/5; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/144.

³⁹⁴ Sallâbî, *Siyer-i nebî*, 2/112.

³⁹⁵ el-Vâkîdî, *el-Megâzî*, 1/192; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/34.

³⁹⁶ el-Vâkîdî, *el-Megâzî*, 1/192.

Râfî' Hicaz bölgesinin en değerli baş vaizi arasında gösterilmiştir. ³⁹⁷ Ebû Râfî' ticarete son derece mahirdi, Yahudilerin gönlünü istediği gibi değiştirebilecek bir servete sahipti. Ona "hicaz ehlinin tüccarı" anlamında bir lakap tevdi edilmiştir. ³⁹⁸

Kendisinin yakından tanıdığı Kâ'b b. Eşref'in Müslümanlar tarafından öldürülmesi onu oldukça üzmüş, Müslümanlara karşı kışkırtıcı faaliyetleri bu hadiseden sonra daha da artmıştır. ³⁹⁹ Bu itibarla Hz. Peygamber ve Müslümanları zor duruma düşürmek için birtakım sorularla insanların kalbine nifak sokmayı hedeflemiştir. Hz. Peygamber aleyhinde olan herkese mali yardımlarda bulunmuştur. ⁴⁰⁰ Medine çevresinde Arap müşriklerini Müslümanlara karşı toparlamıştır. ⁴⁰¹

Evs ve Hazrec kabilelerine mensup Ensar arasında Hz. Peygamber'in iltifatına mazhar olabilmek için tatlı bir rekabet söz konusuydu. ⁴⁰² Kâ'b b. Eşref'in Evs'liler tarafından öldürülmesi Hazrec'lileri telaşlandırmış, durumu eşitlemek için İslam dininin intişarına mâni olan Ebû Râfî' Sellam b. Ebi'l Hukayk'ın öldürülmesi için Hz. Peygamber'den izin istemişler, bir başka rivayete göre de Kâ'b b. Eşref'i Evs'liler öldürmüş, Hazrec'liler de bir şey yapamamanın üzüntüsünü duymuşlardır. ⁴⁰³ Bu durumu fark eden Hz. Peygamber de onlara izin vermiştir. ⁴⁰⁴

Hazrec kabilesinin Selemeoğulları'na mensup olan Abdullah b. Atîk, Ebû Katâde b. Rib'î, Mes'ud b. Sinan, Abdullah b. Üneys ve Hazrec kabilesi ile anlaşmalı Esved b. Huzâa'dan oluşan beş kişilik suikast timi oluşturulmuştur. ⁴⁰⁵ Bu kişilerin sayısının sekiz olduğu yönünde de rivayetler mevcuttur. ⁴⁰⁶ Hz. Peygamber'in talimatıyla Abdullah b. Atîk lider tayin edilmiştir. ⁴⁰⁷

³⁹⁷ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 3/7.

³⁹⁸ Muhammed b. Afîf el-Hudrî, *Nûru'l-yakîn fî sîret-i seyyidi'l-mürselîn* (Beyrut ve Lübnan: Dârü'l-Ma'rife, 2004), 134.

³⁹⁹ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/55.

⁴⁰⁰ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-ş-şeria'*, 4/37; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/138.

⁴⁰¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/91.

⁴⁰² el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-ş-şeria'*, 4/90.

⁴⁰³ el-Hudrî, *Nûru'l-yakîn fî sîret-i seyyidi'l-mürselîn*, 134.

⁴⁰⁴ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-ş-şeria'*, 4/89; el-Hâfız Yusuf b. el-Ber en-Nemerî, *ed-Dürer fî ihtisâri'l-meğâzî ve's-siyer*, thk. Şevki Dayf (Kahire: Dârü'l-Meârif, 1982), 55.

⁴⁰⁵ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-ş-şeria'*, 4/90.

⁴⁰⁶ et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 2/56.

⁴⁰⁷ en-Nemerî, *ed-Dürer fî ihtisâri'l-meğâzî ve's-siyer*, 183.

Ebû Râfi' Sellam b. Ebi'l Hukayk'ı öldürmek için bir araya gelen suikast timi hicretin 46. ayında pazartesi günü seher vakti Hayber Kalelerine doğru yola çıkmıştır. Hayber'de Abdullah b. Atîk'in Yahudi olan süt annesi vardı. Beş kişiden oluşan suikast timi onun yardımıyla kalenin içine girmiş, Ona bir hediye takdim etme bahanesiyle Ebû Râfi'nin hanesine girerek onu öldürmeyi başarmışlardır.⁴⁰⁸ Hz. Peygamber'in kadınlara ve çocuklara dokunulmaması emri gereğince karısını öldürmemişlerdir.⁴⁰⁹ Ebû Râfi'nin hanesinden çıkarken Abdullah b. Atîk merdivenlerden düşerek ayağından yaralanmıştır.⁴¹⁰ Arkadaşları tarafından kalenin su pınarlarının girişine saklanmışlardır. Olayın haberini alan Yahudiler onları arasalar da bir türlü bulamamışlardır. Ebû Râfi'nin ölüp ölmediğini anlamak için Esved b. Huzâa Yahudilerin arasına karışarak Ebû Râfi'nin yanına yaklaşmıştır.⁴¹¹ O esnada Ebû Râfi'nin karısı "*Allah'a yemin ederim ki o öldü.*"⁴¹² diyerek feryat edince Ebû Râfi'yi öldürdüklerini kesin olarak anlamışlardır. Bulundukları yerde iki gün bekledikten sonra Medine'nin yolunu tutan Abdullah b. Atîk ve beraberindekiler Hz. Peygamber'e bu kutlu haberi ulaştırmışlardır. Aralarında onu kimin öldürdüğü hususunda çıkan ihtilafı gidermek için Hz. Peygamber kılıçlarını istemiştir. Neticede Abdullah b. Üneys'in kılıcındaki yemek artığı izinden Ebû Râfi'yi onun öldürdüğü anlaşılmıştır.⁴¹³ Abdullah b. Atîk'in bu seriyyesi 3/625 yılında Cumâde'l-âhire ayının ortalarında (19 Kasım-17 Aralık arası)⁴¹⁴ gerçekleşmiştir.

3.4.3 Ebû 'Afek

Ebû 'Afek, Yahudi Amr b. Avfoğullarına ait bir kabileye mensuptur.⁴¹⁵ Nesebi hakkında Arap olduğu, Museviliği sonradan kabul ettiği hakkında da bilgiler mevcuttur.⁴¹⁶ Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde yüz yirmi yaşındadır.⁴¹⁷ Hz. Peygamber'le beraber İslam ordusu Bedir'den galibiyetle Medine'ye geldiğinde büyük bir kıskançlık duymuştur. Her ne kadar Hâris b. Suveyd b. Sâmit adında birine

⁴⁰⁸ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/392.

⁴⁰⁹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 4/90.

⁴¹⁰ el-Hudrî, *Nûru'l-yakîn fî sîret-i seyyidi'l-mürselîn*, 134.

⁴¹¹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/38-39.

⁴¹² İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, 2/38.

⁴¹³ Zehebî, *Târihü'l-islâm ve vefâyâtü'l-meşâhiri ve'l-e'lâm*, 2/343.

⁴¹⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, 2/37.

⁴¹⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/174; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/284; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/28; el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/373.

⁴¹⁶ Ahmet el-Ceda', *Fidâ'ıyyün min aşri'r-rasûl* (Ürdün: Dâru'Diya' Li'n-Neşr ve't-Tevzî', ts.), 163-164.

⁴¹⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/28.

Muzeccer b. Ziyâd isminde bir sahabîyi öldürdüğü için Hz. Peygamber'in talimatıyla kısas uygulandığı, bu hadiseye Ebû 'Afek'in çok öfkelenildiği ve şiirlerine yansıttığı ile ilgili bir takım bilgiler mevcutsa da⁴¹⁸ ulaştığımız kaynaklar münafıkların safında olan Haris b. Suveyd b. Sâmit'in Uhud günü Müslümanların arasında savaşa katılarak Muzaccer b. Sâmit'e babasını katlettiği için saldırdığı ve onu şehit ettiği yönündedir.⁴¹⁹ Ebû 'Afek'in öldürülüş tarihiyle Uhud Harbi arasındaki tarih bu anlamda uyuşmamaktadır.

Ebû 'Afek bu şiiriyle, geçmişte Yahudiliği kabul eden Tubba'ya bile tabi olmayan Evs ve Hazrec kabilelerinin Hz. Peygamber'e bağlılığını eleştirmektedir. Hicretten önce Yahudilerin istedikleri gibi birbirlerine düşürebildikleri bu iki kabile arasında Hz. Peygamber'in barışı tesis etmiş olması Ebû 'Afek'i bir hayli rahatsız etmiştir. Ayrıca dizelerinde Hz. Peygamber ile gelen İslâmî kaidelere karşı duyduğu rahatsızlık da hissedilmektedir.⁴²⁰

Ebû 'Afek'in tahrid şiirlerinden müteessir olan⁴²¹ Hz. Peygamber sahabeye “*Benim için şu pis adamı kim katledecek?*”⁴²² buyurmuştur. Hz. Peygamber'in bu çağrısına Sâlim b. Umeyr adında bir sahabe “*Ya ben onu öldürürüm ya da bu uğurda orada ölürüm.*” diyerek vazifeye talip olmuştur.⁴²³ Sâlim b. Umeyr, Amr b. Avfoğulları'ndan,⁴²⁴ diğer bir rivayete göre de Neccâroğulları'ndandır.⁴²⁵ Hz. Peygamber'in yanında bütün gazvelere katılmış, Muaviye b. Ebû Süfyan'ın hilafeti zamanında vefat etmiştir. Tebük Seferine iştirak edemediğinden ötürü “bekkâûn, yedi ağlayandan biri olarak bilinir”⁴²⁶.

Ebû 'Afek'i öldürmek için fırsat kollayan Sâlim b. Umeyr, Müslümanların Bedir'den döndüğü 2/624 Şevval ayında bir yaz gecesi gizlice onun dinlendiği evinin avlusuna girmiş, ardından da göğsüne bir kılıç darbesi indirmek suretiyle onu öldürmüştür.⁴²⁷

⁴¹⁸ Ayyıldız, “Medineli Yahudi Şair Ebû 'Afek ve Tahrîd (Kışkırtma) Şiiri”, 141.

⁴¹⁹ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/119.

⁴²⁰ Ayyıldız, “Medineli Yahudi Şair Ebû 'Afek ve Tahrîd (Kışkırtma) Şiiri”, 142.

⁴²¹ Zehebî, *Târihü'l-islâm ve vefâyâtü'l-meşâhiri ve'l-e'lâm*, 2/138.

⁴²² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/285.

⁴²³ Zehebî, *Târihü'l-islâm ve vefâyâtü'l-meşâhiri ve'l-e'lâm*, 2/138; Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 3-4/409.

⁴²⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 6/49.

⁴²⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/175.

⁴²⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 3/53.

⁴²⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/175; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/28.

Ebû ‘Afek’in acıyla bağırmasına rağmen Sâlim b. Umeyr kimse görmeden oradan ayrılmayı başarmıştır. Ebû ‘Afek’in sesini duyanlar onun yanına koşmuş şayet suikastçıyı yakalarlarsa onu öldüreceklerini söylemekle teselli bulmuşlardır. Ölüsü evin içine gömülmüştür.

En-Nehdiyye bu şiirinde; Yahudilerin yalanlamasına rağmen Hz. Peygamber’in Allah’ın elçisi olduğunu, insanların ve cinlerin peygamberi olduğunu, Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı kışkırtıcı şiirlerinden ötürü Ebû ‘Afek’i bir Müslümanın katlettiğini izah etmektedir. Ebû ‘Afek’in öldürülüşü Yahudileri bir hayli tedirgin etmiştir. Ka’b b. Eşref’in öldürülüşü ile Yahudiler evlerinden dışarı çıkacak cesareti kendilerinde bulamayacaklardır.

3.4.4 Esmâ bnt. Mervân el-Yehudiye

İslâm’a, Müslümanlara ve Hz. Peygamber’e şiirlerinde çirkin ifadelerle dil uzatanlardan biri de Benî Ümeyye b. Zeyd kabilesinden Esmâ bnt. Mervân el-Yahudiyye adında bir kadındı.⁴²⁸ Bu kadın Hatmâoğulları’ndan Yezîd b. Zeyd b. Hısn el-Hatmî adında bir adamın hanımıydı.⁴²⁹ Esmâ, sözünü dinletebildiği kimseleri Hz. Peygamber aleyhine kışkırtmıştır.⁴³⁰ Hz. Peygamber onun bu kışkırtıcı faaliyetlerinden hayli müteessir olmuştur.⁴³¹ Onun bu şekilde faaliyetlerine karşı “Benim için Mervân’ın kızının katledebilecek kimse yok mu?”⁴³² buyurmuştur.

Esmâ’nın eşinin kabilesi olan Hatmâoğulları’ndan Umeyr b. Adî⁴³³ adında bir sahabî Hz. Peygamber Bedir Gazvesinden döndüğünde ondan Esmâ’yı öldürmek için izin istemiş, Hz. Peygamber de izin vermiştir.⁴³⁴ Umeyr b. Adî, Esmâ’nın şiirlerini daha önce işitmiş, kendi kabilesine mensup birinin Hz. Peygamber aleyhinde bu denli kışkırtıcı bir üslup kullanmasını kabullenememiş olacak ki Medine’ye ulaştığında

⁴²⁸ Sıbt İbnü’l-Cevzî, *Mir’âtü’z-zamân fî târihi’l-âyân*, 3/232; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 5/221.

⁴²⁹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/72.

⁴³⁰ Zehebî, *Târihi’l-islâm ve vefâyâtü’l-meşâhiri ve’l-e’lâm*, 2/136.

⁴³¹ Zehebî, *Târihi’l-islâm ve vefâyâtü’l-meşâhiri ve’l-e’lâm*, 2/136.

⁴³² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, 5/221; Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 3-47410.

⁴³³ Sıbt İbnü’l-Cevzî, *Mir’âtü’z-zamân fî târihi’l-âyân*, 5/291; Akbaş, “Hz. Peygamber’in İslam Düşmanlığı Yapan Müşrik ve Yahudi Elebaşlarının Öldürülmesi İçin Görevlendirdiği Sahâbiler”, 128.

⁴³⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 6/49-50.

Esmâ'yı öldüreceğine dair söz vermiştir.⁴³⁵ Hz. Peygamber ile İslam ordusu Bedir Gazvesinden Medine'ye geldikten sonra bir gece Esmâ'nın kaldığı yere gizlice girmiş, çocuklarıyla beraber uyuduğunu görmüştür. Bir tanesi de kucağında süt emer hâldedir.⁴³⁶ Süt emen çocuğu yanından uzaklaştırdıktan sonra Esmâ'yı öldürmüştür.⁴³⁷ Ardından Medine'ye dönerek sabah namazını Hz. Peygamber'le kılmıştır.⁴³⁸ Namaz bittikten sonra Hz. Peygamber Umyr'e dönerek "*Mervan'ın kızını öldürdün mü?*" dedi. Umyr "*Evet. Babam sana feda olsun ey Allah'ın Resûlü!*"⁴³⁹ dedi. Hz. Peygamber "*Allah ve Resûlüne yardım ettin.*"⁴⁴⁰ buyurdu.

Umyr b. Adî, Medine'den kendi kabilesine döndüğünde Esmâ'nın oğullarının onu defnettğini görmüştür. Esmâ'nın oğulları Umyr'i gördüklerinde annelerinin katilinin kendisi olup olmadığını sormuşlar; Umyr de annelerini kendisinin öldürdüğünü, şayet annelerinin dilini kullanmış olsalar oğullarıyla da ölünceye veya öldürünceye dek savacağına dair yemin etmiştir.⁴⁴¹ Esmâ bnt. Mervân el-Yehudiye, Hicretten 19 ay sonra Ramazan Bayramı'na sekiz gün kala öldürülmüştür.⁴⁴²

3.5 Hz. Peygamber'in Ailesine Yapılan Saldırıları

Yahudiler saldırılarını genellikle Hz. Peygamber'in şahsında yoğunlaştırmışlar, bu amaçla müşriklerden ve münafıklardan oluşan İslam düşmanlarını kullanmayı tercih etmişlerdir. Hz. Peygamber'in ailesine saldırıda daha çok münafıklar tarafından ortaya atılan fitnelerin taşıyışı konumu üstlenmişler. Öte yandan birtakım Yahudi muharridlerinin şiirlerinde Hz. Peygamber'in ailesine karşı çirkin ithamlarda bulunduğu da bir gerçektir.

⁴³⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/173.

⁴³⁶ Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü 'z-zamân fî târihi 'l-âyân*, 3/232.

⁴³⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/173.

⁴³⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü 'l-kübrâ*, 2/27.

⁴³⁹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/173.

⁴⁴⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü 'n-nebeviye*, 6/50.

⁴⁴¹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/173.

⁴⁴² el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/174.

3.5.1 Ahzâb günü Yapılan Saldırı

Bedir Gazvesinde hezimete uğrayan Kureyş, Uhud Gazvesinde Müslümanlara karşı kesin bir zafer elde edemedi Mekke'ye dönmek zorunda kalmıştı. Yahudi elebaşlarının kışkırtmalarıyla 5/627 yılında Kureyş tekrar harekete geçmiş, sayıları 10.000'i bulan Ahzâb ordusu Medine'yi muhasara etmişti.⁴⁴³ Hz. Peygamber ahabıyla yaptığı istişareler neticesinde Medine'nin belirli bölgelerine hendek kazılması hususunda mutabık kalmış, düşmana karşı savunma taktiği uygulanmıştır.⁴⁴⁴ Ne var ki kuşatma esnasında Kurayzâ Yahudileri Hz. Peygamberle yaptıkları anlaşmayı bozmuşlar, ardından da Kureyş'in safına geçerek Müslümanlara savaş ilan etmişlerdi.

Müslümanlar düşmanla mücadele ederken kadınlar, çocuklar ve savaşamayacak durumda olanlar Hz. Peygamber'in talimatıyla Hassân b. Sâbit'in "Fârî" adıyla bilinen evinde toplanmıştı. Bu ev Medine'nin en sağlam meskûn yerleri arasındaydı.⁴⁴⁵ Düşman buraya ulaşmak için önce hendeği, ardında da sahabeyi geçmek durumundaydı. Kalede Hz. Peygamber'in halası Hz. Safiyye de bulunuyordu. Hassân b. Sâbit de onlarla birlikteydi.⁴⁴⁶

Gazzâl b. Samuel komutasında on kişiden oluşan grup kalelerinden çıkıp Müslümanlar ile savaşmak yerine evde saklanmakta olan savunmasız Müslümanlara karşı saldırıya geçti. İlk olarak dışarıdan ok atışları yapan Yahudilerden birkaçı kısa süre içinde kaleye girmeyi başardı.⁴⁴⁷ Hz. Safiyye kadın ve çocuklarla saklanmakta olan Hassân b. Sâbit'e "Ey Hassân! İşte bu Yahudi gördüğün gibi kaleyi dolaşıyor. Vallahi ben bunun bizim arkamızdaki Yahudilere bizi göstermeyeceğinden emin değilim. Resûlullah (s.a.v) ve ahabî da bizimle ilgilenemiyorlar. İn ve onu katlet." Hz. Safiyye'nin bu sözü üzerine Hassân b. Sâbit "Ey Abdülmuttalib'in kızı! Allah senin iyiliğini versin. Biliyorsun ben bu işi yapacak birisi değilim." Hassân'ın bu sözü üzerine Hz. Safiyye üzerindeki elbiseyi beline bağlamış ve etrafından bir odun parçası

⁴⁴³ el-Makrizî, *İmtâü'l-esmâ bimâ li'n-nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*, 1/224.

⁴⁴⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/178; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/95.

⁴⁴⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/41; el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/442; es-Semhûdî, *Vefâu'l-vefâ bi ahabî dâri'l-Mustafâ*, 1/233.

⁴⁴⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/187.

⁴⁴⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/462.

bulup aşağı inmiştir. Elindeki odunla Yahudilerden birini katletmiş, diğer Yahudiler de oradan uzaklaşmışlardır.⁴⁴⁸ Ardından tekrar Hassân b. Sâbit'in yanına geldiğinde “*Ey Hassân in de onun üzerindikileri al. Erkek olduğu için üzerinde bulunan teçhizatı ben alamadım*” demiş, Hassân da varlıklı olduğundan sebep “*onun üzerinde bulunanlara benim ihtiyacım yoktur*”⁴⁴⁹ demiştir.

Kaleye saldıran kişinin sadece bir Yahudi olduğunu ifade eden temel kaynak İbn Hişâm (öl. 218/833)'dır. Bununla birlikte onun “*Sîretü'n-Nebeviyye*” adlı eserinden esinlenen İbn Esîr,⁴⁵⁰ (öl. 637/1239) Beyhâkî,⁴⁵¹ (öl. 458/1066) İbn Kesîr,⁴⁵² (öl. 774/1373) Askalânî,⁴⁵³ (öl. 852/1449) Halebî,⁴⁵⁴ (öl. 956/1549) gibi müellifler de hadiseyi İbn Hişâm (öl. 218/833)'la aynı doğrultuda ifade etmişlerdir. Nitekim yukarıda izah ettiğimiz üzere Vâkıdî (öl. 207/823) “*el-Meğâzî*” adlı eserinde kaleye saldıranların on kişi olduğunu ifade etmektedir.

⁴⁴⁸ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/463.

⁴⁴⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 4/187; el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 2639.

⁴⁵⁰ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fî't-Târih*, 2/68.

⁴⁵¹ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 3/442.

⁴⁵² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/108.

⁴⁵³ el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, 2/56.

⁴⁵⁴ el-Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye fî sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*, 4/187.

4. MÜNAFIKLARIN SALDIRILARI

İslamiyet'e tabi olmasalar dahi müslüman gibi gözükmek, beraberinde birtakım avantajlara sahip olmak anlamına gelmekteydi. Medine'de ikamet etmekte olan birtakım unsurlar toplum içinde nüfuzlarını kaybetmemek, inançsız yaşam tarzlarından ötürü ayıplanmamak için Müslümanmış gibi gözükmeyi tercih etmişlerdir.⁴⁵⁵ Bu durum münafık kavramıyla tanımlanmıştır.

İtikadî ve amelî hususlarda ortaya çıkan nifak alametleri birbirinden farklıdır. Herhangi bir inancının olmadığı hâlde kendini müslüman gibi göstermeye çalışan kişi bu sınıfa tabidir.⁴⁵⁶ Taşıyıcısını ebedi cehenneme sürükleyen nifaka müptela olan kişiye münafık denir. Bu nifak türüne asli nifak da denmektedir.⁴⁵⁷ Kur'an'ın tabiriyle bu kimse hastadır.⁴⁵⁸

Amelde uyulması gereken emir ve yasakları önemsemeyen veya eksik riayet eden kişi ise amelî noktada hastadır. Bu hususu Hz. Peygamber *"Kendisinde dört özellik bulunan kişi münafıktır. Şayet kendisinde bunlardan biri bulunursa, onu terk edinceye kadar onda nifaktan bir parça bulunacaktır. Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz, dava ettiği zaman itidal ölçülerini aşar ve anlaştığı zaman anlaşmayı bozar"*⁴⁵⁹ hadisi, amelî nifakın tanımını açık bir şekilde izah etmektedir.

Müslümanlar Mekke'de Kureyş'in baskısı altında azınlık durumundaydılar. Hicretle birlikte Arap asıllı Evs ve Hazrec kabilelerinin ileri gelenleri İslam dinine tabi olmuşlardı. Bu durum Hz. Peygamber'in ve Müslümanların gizli müşrik (münafık)'lere karşı şehirde otoritesini güçlü kılmıştır.⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ Ahmet Aslan, "Sosyolojik Açıdan Oyun ve Münafık: Abdullah b. Übey Örneği", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Tokat İlmiyat Dergisi* VIII/2 (2020), 614.

⁴⁵⁶ Aslan, "Sosyolojik Açıdan Oyun ve Münafık", 613.

⁴⁵⁷ Hacı Çiçek, "Münafıkların İnanç Dünyası ve Hz. Peygamber Devrinde Münafıklar", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* III/2 (2012), 202.

⁴⁵⁸ el-Bakara 2/10.

⁴⁵⁹ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre Tirmizî, *el-Câmiü'l-Kebîr*, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1996), İman, 14.

⁴⁶⁰ Adem Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 4/444-445.

Medine’de müslümanların nazarında münafıkları tehlikeli boyuta sürükleyen bir husus münafıkların Evs ve Hazrec kabileleri arasında yuvalanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim böylesine karmaşık bir ortamda onlara karşı müslümanların saldırıya geçmesi veya açık bir tavır alması İslamiyetin inkişafına halel getirecektir. Bu sıkıntılı durumun farkında olan Hz. Peygamber, münafıklara karşı son derece titiz bir siyaset izlemiş, onları damgalamak yerine taşıdıkları karakterleri betimleme yolunu tercih etmiştir. ⁴⁶¹ Ne var ki müslümanlara karşı müttefikleri konumunda olan Yahudiler Medine’den uzaklaştırılınca münafıkların da etkinliği günden güne azalmış, Hz. Peygamber’e karşı şirin gözükmeye ve itidalli hareket etmeye başlamışlardır. ⁴⁶²

4.1 Kur’an’ın Dilinden Münafıklar

Kur’an-ı Kerîm’de münafıklar hakkında; *“İnsanlardan inanmadıkları hâlde ‘Allah’a ve ahiret gününe inandık’ diyenler de vardır. Bunlar Allah’ı ve mü’minleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir. Kalplerinde münafıklıktan kaynaklanan bir hastalık vardır. Allah da onların hastalıklarını artırmıştır...”* ⁴⁶³ Yine Müslümanların arasında Allah’a ve onun peygamberine inandıklarını ve itaat ettiklerini ilan edenlerin başbaşa kaldıklarında inançlarında samimi olmadıkları, anlaşmazlığa düştüklerinde aralarında hüküm vermesi için müracaat ettikleri Allah’ın kitabı ve onun peygamberi şayet aleyhlerinde hükmederse yüz çevirdikleri ⁴⁶⁴ ayetler münafıkların vasıflarını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Nitekim onların en sinsi hâlleri müşriklerin aksine kalplerinde gizledikleri ile dillerinden dökülenlerin ve yaşantılarının farklı olmasıdır.

4.2 Hz. Peygamber’e Yapılan Saldırıları

Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinin akabinde karşı karşıya geldiği en önemli sorunlardan biri de münafıklar olmuştur. Zira müslümanlar kısa süre içinde şehrin otoritesini ele geçirmişler, bu durumda Medine’de iktidar Hz. Peygamber’in liderliğinde Müslümanların olmuştur. Ne var ki liderliği Hz. Peygamber’e bırakmak

⁴⁶¹ Aslan, “Sosyolojik Açıdan Oyun ve Münafık”, 613.

⁴⁶² Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 4/446-447.

⁴⁶³ el-Bakara 2/8-10.

⁴⁶⁴ en-Nûr 24/47-50.

istemeyen Abdullah b. Übey b. Selûl'ün başını çektiği münafıklar çeşitli yollarla Hz. Peygamber ve ailesine saldırı faaliyetlerine girişmişlerdir.

4.2.1 Abdullah b. Übey b. Selûl

Hız. Peygamber ve Müslümanlar aleyhinde nifak hareketine öncülük eden kişi Abdullah b. Übey b. Selûl'dür. Nitekim Hz. Peygamber hicret etmemiş olsaydı ona şehirde taç giydirilmek suretiyle kral ilan edilecekti. Onun kıl payı kaçırdığı böylesine büyük bir fırsatının müsebbibi olarak Hz. Peygamber'i görmesi kaçınılmazdı. Bu durumda her fırsatta Hz. Peygamber ve müslümanlar aleyhinde faaliyette bulunmaktan, gerektiğinde müşriklerle ve Yahudilerle ittifak kurmaktan geri durmamış,⁴⁶⁵ Bedir Gazvesinden sonra müslüman olduğunu ilan etmesine rağmen taşıdığı bu nefretinden kurtulamamıştır.⁴⁶⁶ İbn Selûl Bedir Gazvesinin akabinde Hz. Peygamber'in yanına gelerek; *“Ey Muhammed! Kaynuka'lılara bir iyilik yap, çünkü onlar benim müttetikimdir”* demiş, fakat Hz. Peygamber İbn Selûl'ün sözlerini dikkate almamıştır.⁴⁶⁷

İbn Selûl'ün nezaketsizliğine ilk örnek, Hz. Peygamber'in Sa'd b. Ubâde'nin evine ziyarete giderken ona karşı sarf ettiği sözlerden anlaşılmaktadır. İbn Selûl ile birlikte bir gurup müslüman yol üzerinde Yahudi ve müşrikle karşılaştığında Hz. Peygamber bineğinden inip onlara Kur'an okumaya başlamış, İbn Selûl de Hz. Peygamber'e Allah'ın ayetlerinin doğru olduğunu fakat ayrı okumamasını, evinde ziyaretine gelenlere tebliğde bulunmasını söylemiştir. Müslümanlardan İbn Selûl'e gelen tepkilere engel olan Allah Resûlü Sa'd b. Ubâde'nin evine ulaştığında olup bitenleri kendisine anlatmış, Sa'd ise neredeyse kral ilan edilecek olan İbn Selûl'den gelen tepkileri Hz. Peygamber'in makul karşılaması gerektiğini söylemiştir.⁴⁶⁸ Yine bir gün Hz. Peygamber merkebi ile yolculuk etmekte iken İbn Selûl ile karşılaştığında; *“Uzak dur benden. Vallahi merkebinden çıkan koku beni rahatsız etti”* demiştir. Öğle anlaşıyor ki onu asıl rahatsız eden Hz. Peygamber'di.⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 4/450.

⁴⁶⁶ Talât Koçyiğit, “Abdullah b. Übey b. Selûl” (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1988), 1/139-140.

⁴⁶⁷ Çiçek, “Münâfıkların İnanç Dünyası ve Hz. Peygamber Devrinde Münâfıklar”, 207-208.

⁴⁶⁸ Koçyiğit, “Abdullah b. Übey b. Selûl”, 140.

⁴⁶⁹ Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 452.

Hız. Peygamber'in Medine'ye hicretinin ilk yıllarında münafıklar ortalıkta pek bulunmamışlar, Müslümanların üzerlerine gelebilecekleri olağanüstü olayları bekleme yolunu tercih etmişlerdir. Onların meydana çıktığı ilk olay 3/625 yılında gerçekleşen Uhud Gazvesi olmuştur. Şöyle ki Hız. Peygamber Uhud Gazvesinin arifesinde Kureyş'e karşı uygulanacak taktik hususunda ashabıyla istişare etmekteydi. Bir grup Müslüman müşrik ordusuna karşı şehir savunması taktiği ile mücadele edilmesini savunurken diğer grup meydan savaşı ile mücadele edilmesi taraftarıydı. Abdullah b. Übey b. Selûl de şehir savunması yönünde kanaat belirtmişti. İstişarede Söz alan İbn Selûl: *"Bizim şehrimiz bize karşı hiçbir zaman saldırıya meydan bırakmayan bakire bir şehir gibidir. Biz bu şehirden büyük kayıplar olmaksızın hiçbir düşmana saldırı için çıkmadık. Bu şehre saldıranlar ise hep büyük kayıplarla karşılaştılar. O hâlde, ey Allah'ın Resûlü; onları bırak ne yaparlarsa yapsınlar. Orada kaldıkça felaket onların olacaktır. Geri döndüklerinde ise amaçlarını yerine getirememiş olarak döneceklerdir."*⁴⁷⁰ demiştir. Uzun süren istişarenin neticesinde müşrik ordusuna karşı meydan savaşı yapılması yönünde karar verilmişti. Ne var ki İslam ordusu Uhud meydanına intikal etmekteyken Şavt olarak bilinen bölgede İbn Selûl, Hız. Peygamber'in kendi görüşünü kabul etmediğini gerekçe göstererek üç yüz kişi ile ordudan ayrılmıştır.⁴⁷¹ İbn Selûl'den kaynaklanan bu ayrılık Evs kabilesine mensup olan Sâlimeoğulları ile Hazrec kabilesine mensup Hâriseoğullarının ayrılması ile daha da körüklenecekken bu iki kabile son anda vazgeçmiştir.⁴⁷²

Uhud Gazvesinin hemen ardından Medine'nin köklü Yahudi kabilelerinden olan Nadîroğulları Hız. Peygamber'i kastederek; *"Daha ikinci savaşında yenilgiye uğradı. Gerçekten peygamber olsaydı yenilir miydi?"* nidalarıyla şımarıklıklarını ilan etmişlerdir. Hız. Peygamber Nadîroğulları'nın Medine'den sürgün edilmesi yönünde emir verince İbn Selûl Nadîroğulları'nın reisine giderek; *"Metanetli olunuz! Biz sizi yalnız bırakmayız. Eğer sizinle savaşarlarsa biz de sizinle birlikte onlara karşı savaşırız. Eğer yurdunuzdan çıkarılırsanız biz de sizinle birlikte çıkarız. Onlara boyun eğmeyiz. Sizi onlara asla teslim etmeyiz"* nitekim Nadîroğulları İbn Selûl'ün

⁴⁷⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/210.

⁴⁷¹ en-Nedvî Ebu'l-Hasen Ali, *Rahmet Peygamberi*, çev. Abdükerim Özaydın (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 194; İbrahim Canan, "Hız. Peygamber'in Münafıklara Karşı Takip Ettiği Siyaset", *Diyanet İlmî Dergi* XVI/4 (1977), 244.

⁴⁷² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/841-842; Adnan Demircan, "Resulullah (s.a.v.)'ın Münafıklarla İlişkileri", *İslam'da İnsan Modeli ve Hız. Peygamber Örneği [Kutlu Doğum Haftası: 1993]*, (1995), 145.

kışkırtmasıyla karşı koymaya çalışmışlarsa da Hz. Peygamber'in emrine boyun eğmekten başka çıkar yol bulamamış, Medine'den sürgün edilmişlerdir.⁴⁷³ Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de münafıklardan Yahudi dostlarına şayet Müslümanlar sizi Medine'den çıkaracak olsalar biz de sizinle birlikte şehirden çıkarız. Söz konusu siz olduktan sonra asla kimseyi dinlemeyiz. Şayet size karşı Müslümanlar savaşacak olsalar sizin safınızda birlikte savaşırız diyenlerin kesinlikle yalancı olduklarını, onlarla birlikte asla Medine'yi terk etmeyeceklerini, yine onlarla birlikte Müslümanlara karşı savaşmayacaklarını, yardım etseler dahi neticede arkalarını dönüp kaçacaklarını beyan eden ayetler⁴⁷⁴ İbn Selûl'ün nezdinde münafıkların karakterini ortaya koymaktadır.

Abdullah b. Übey b. Selûl'ün bölücü faaliyetlerine 5/627 yılında gerçekleşen Mustalikoğulları Gazvesinde de rastlamaktayız. Şöyle ki Mustalikoğullarının hüküm sürdüğü Müreysi kuyusunun başında İslam ordusu dinlenmek maksadıyla kamp kurmuştu. Hz. Ömer'in hizmetini görmesi için ücret mukabilinde çalıştırdığı Cahcah b. Said el-Ğîfârî ile Hazrec kabilesinin müttefiklerinden Sinân b. Veber el-Cühenî arasında miktarı az olan su yüzünden bir tartışma ortaya çıktı. Kısa süre içinde Ensar ile muhaciri karşı karşıya getiren bu tartışma İbn Selûl için beklenen fırsattı. Hz. Peygamber'in cahiliye adetlerine dönülmemesi yönündeki ikazlarına aldırış etmeyen İbn Selûl *"Köpeğini besle yesin seni. Allah'a andolsun ki Medine'ye döndüğümüzde kuvvetli olan zayıf olanı kovacaktır"* diyerek Ensarı Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı kışkırtmıştır. Zeyd b. Erkam İbn Selûl'ün sözlerini Hz. Peygamber'e haber vermiş olmasına rağmen İbn Selûl böylesine sözler sarf etmediğine dair yemin ederek kurtulmuştur. Hz. Ömer Hz. Peygamber'den İbn Selûl'ün şiddetle cezalandırılmasını istemiş olmasına rağmen o *"Muhammed kendi arkadaşlarını öldürtüyor dedirtmem"* diyerek İbn Selûl'ü cezalandırmamıştır.⁴⁷⁵ İbn Selûl'ün körüklemesiyle alevlenen Ensar ile muhacir arasındaki bu tartışma Hz. Peygamber'i oldukça etkilemiş olacak ki

⁴⁷³ Çiçek, "Münâfikların İnanç Dünyası ve Hz. Peygamber Devrinde Münâfiklar", 208; Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 453.

⁴⁷⁴ el-Haşr 59/11-12.

⁴⁷⁵ Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 455; Canan, "Hz. Peygamber'in Münafıklara Karşı Takip Ettiği Siyaset", 246.

orduyu uzun süre yüksek sıcaklığa rağmen yürütmüş, dinlenmek için emir verdiğinde ise hepsi yorgunluktan kendinden geçmiştir.⁴⁷⁶

Abdullah b. Übey b. Selûl Uhud günü yaptığını 9/630 yılında gerçekleştirilen Tebük seferinde de yapmış 80 kişiden oluşan birliği türlü bahanelerle seferden alıkoymayı başarmıştır. Bunlar arasında bahane belirtmeksizin az sayıda müslüman olduğu gibi çoğu İbn Selûl yanlısı münafıklardır. İbn Selûl'un Tebük seferine katılmama isteğini Hz. Peygamber olumlu karşılamıştır. Ona karşı ılımlı bir yaklaşım sergileyen Allah Resûlü'nün bu kararı Medine çevresinde ikamet etmekte olan kabilelerin büyük çoğunluğunun İslamiyeti kabul etmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Öte yandan herhangi bir olumsuzluğa karşı yerine vekil olarak Hz. Ali'yi bırakmıştır.⁴⁷⁷

İleride tafsilatıyla değineceğimiz İfk hadisesinde Hz. Âişe'ye atılan iftirayı yayanların başında yerini alan İbn Selûl, ⁴⁷⁸ 9/631 yılında hastalanmış, yirmi gün mücadele ettikten sonra ölmüştür. Oğlu İbn Abdullah, Hz. Peygamber'in gömleğini babasının üzerine kefen olarak örtmek için istemiş Allah Resûlü de onun bu isteğini geri çevirmemiştir. Ne var ki cenaze namazını kıldırmak için hazırlık yaptığında Hz. Ömer'in itirazları ile karşılaşmış, Tevbe suresinin seksen dördüncü ayeti nazil olunca cenaze namazını kıldırmaktan vazgeçmiştir. *“Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler.”*⁴⁷⁹

4.2.2 Hakem b. Ebû'l-Âs

Kureyş kabilesinin Ümeyyeoğulları koluna mensup olan Hakem b. Ebû'l-Âs, Hz. Osman'ın amcası, Ebû Süfyan'ın da amcazadesidir. Emevî halifesi Mervân'ın babası olmasından ötürü Ebû Mervân lakabı kullanmıştır. Ebû Mervân Hz. Peygamber'e Mekke yıllarında eziyet etmiştir. Mekke'nin fethi akabinde müslüman olmuş, bir müddet sonra Medine'ye gelmiştir. Hz. Peygamber'e karşı çirkin hareketlerinden ötürü Taif şehrine sürgün edilen Ebû Mervân, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in hilafetinde sürgün hayatına devam etmiştir. Nitekim Hz. Osman'ın hilafeti zamanında

⁴⁷⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/1115; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 3/200-201.

⁴⁷⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/1372; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/166-167.

⁴⁷⁸ Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 456.

⁴⁷⁹ et-Tevbe 9/84.

affedilip Medine'ye getirilmiş, 100 bin dirhem ile taltif edilmiştir. Hz. Osman'a karşı başlatılan isyanın gerekçeleri arasında onun amcası Ebû Mervân'a gösterdiği bu lütuf önemli bir yer teşkil etmiştir.⁴⁸⁰ Hakem b. Ebü'l-Âs isyan başlamadan birkaç gün önce 30/651 yılında Medine'de vefat etmiştir.⁴⁸¹

Ebû Mervân Medine'de kaldığı günlerde Hz. Peygamber yolda yürürken arkasından ağız ve burnunu oynatmak suretiyle onu taklit ederek yürürdü. Yine bir gün Hz. Peygamber'i taklit etmekte iken yere yığılmış kertenkele misali bir müddet sürünmüştür. Onun Hz. Peygambere yaptığı bu saygısızlıktan ötürü bedeninde birtakım eksikliklerin olduğuna dair ifadeler bulunmaktadır.⁴⁸² Ebû Mervân Hz. Peygamber hanımlarından birinin evinde iken onları gözetlemiştir. Durumu fark eden Allah Resûlü elinde bir mızrak olduğu hâlde evinden dışarı çıkmış *"Beni bu pislikten kim kurtaracak, şayet yakalarsam onun gözlerini oyacağım."* şeklinde sözler sarf etmiştir.⁴⁸³

4.2.3 Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh

Hangi tarihlerde Müslüman olduğu kesin olarak bilinmeyen Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, İslamiyet'i seçtikten sonra Medine'ye gelerek vahiy kâtipliği görevinde bulunmuştur. Hz. Peygamber'in ikazına rağmen bazı ayetleri değiştirmiş, müslümanlar aleyhinde faaliyetlerde bulunmuş, bir müddet sonra da irtidat ederek Mekke'ye kaçmıştır. Bu nedenle Allah Resûlü Mekke'nin fethi ile birlikte Kâbe'nin örtüsünün altına saklansalar dahi öldürölmelerini emrettiği dört erkek arasında Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh'i de zikretmiştir. Hz. Osman'ın süt kardeşi olan Ebî Serh, yine onun arabuluculuğu neticesinde Hz. Peygamber tarafından affedilmiştir. Çeşitli kademelerde komutanlık ve valilik yapan Ebî Serh, 36/656-657 yılında Askalân veya Remle şehirlerinden birinde vefat etmiştir.⁴⁸⁴

Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh Hz. Peygamber'in yanında vahiy kâtipliği yapmakta iken Hz. Peygamber'in *"kâfirler"* şeklinde yazılmasını söylediği kelimeleri *"zalimler"*, *"o*

⁴⁸⁰ Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fî târihi'l-âyân*, 6/34.

⁴⁸¹ Selman Başaran, "Hakem b. Ebü'l-Âs" (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1997), 15/175-176.

⁴⁸² es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, 2/122.

⁴⁸³ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/151.

⁴⁸⁴ Mustafa Fayda, "Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh" (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1988), 1/130-131.

aziz ve hakîmdir” şeklinde yazılmasını emrettiği cümleleri “*O, alîm ve hâkîmdir.*” şeklinde değiştiriyordu.⁴⁸⁵ Bunun gibi inen ayetleri “*Ben de Muhammed’in söylediği gibi söyleyebilirim.*” diyerek değiştirme cüreti göstermişti. Bunun üzerine Kur’an-ı Kerîm’de “*Allah’a karşı yalan uyduran veya kendilerine bir şey vahyedilmemişken, ‘Bana vahyolundu’ diyen, ya da ‘Allah’ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim’ diye laf eden kimselerden daha zalim kimdir?...’*”⁴⁸⁶ ayeti Ebî Serh’in Hz. Peygamber ve Kur’an’a karşı sergilediği tavrın neticesinde inzal olmuştur. Mürted olarak Mekke’ye geldiğinde Kur’an’ı Hz. Peygamber’e “*Kammeta*” adında hıristiyan bir kölenin öğrettiği yalanını uydurmuştur.⁴⁸⁷ Onun bu iddiası üzerine “*Andolsun ki biz onların, ‘Kur’an’ı ona bir insan öğretiyor’ dediklerini biliyoruz. İma ettikleri kimselerin dili yabancıdır. Bu Kur’an ise gayet açık bir Arapçadır.*” buyurularak Ebî Serh’in iddiası çürütülmüştür. Yine aynı surede “*İnandıktan sonra Allah’ı inkâr eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah’tan gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır.*”⁴⁸⁸ Ebî Serh muhatap alınmış, onun hakkında kullanılan “*göğsünü küfre açan*” tabiri oldukça manidardır.⁴⁸⁹

Mekke’nin feth edilince Müslümanların öfkesinden korktuğu için saklanmak zorunda kalan Ebî Serh, süt kardeşi Hz. Osman ile birlikte Hz. Peygamber’den affedilmesini istemek üzere onun huzuruna çıkmışlardır. Onların bu isteklerine Allah *Resûlü bir müddet sessiz kalmış, ardından onu affetmiştir.* Hz. Peygamber daha sonra “*Ben bu köpeği affetmeden önce yanına gidip öldürecek biri yok muydu?’*”⁴⁹⁰ veya “*Neden boynunu vurmadınız?’*”⁴⁹¹ buyurmuş, Hz. Ömer: “*Eğer bize işaret etseydin onu öldürürdük*” demiştir. Hz. Ömer’in bu sözüne Allah Resûlü: “*Ben işaretle öldürmem. Çünkü peygamberlerin hain gözleri yoktur*”⁴⁹² karşılığını vermiştir.

⁴⁸⁵ el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 1/531.

⁴⁸⁶ el-En’âm 6/93.

⁴⁸⁷ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/74.

⁴⁸⁸ en-Nahl 16/103-106.

⁴⁸⁹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/74.

⁴⁹⁰ el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 1/358.

⁴⁹¹ İbn Haldun, *Dîvânü’l-mübtedâ*, 2/460.

⁴⁹² el-Beyhâkî, *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’ş-şerîa*, 5/81.

4.2.4 Muattib b. Kuşeyr

Evs kabilesine bağlı Amr b. Avfoğullarıyla kardeş olan Muattib b. Kuşeyr, Medine münafıklarının önde gelenlerindendir. Bununla birlikte İbn Hişâm (öl. 218/833) Muattib b. Kuşeyr'in, Ümeyyeoğulları'nın Zeyd koluna mensup olduğunu ve münafıklardan olmadığını ifade etmiştir.⁴⁹³ Mescid-i Dırâr'ı inşa edenler arasında o da vardı.⁴⁹⁴ Kur'an-ı Kerim'de: *"İçlerinden, 'Eğer Allah bize lütuf ve kereminden verirse mutlaka bol bol sadaka verimiz ve mutlaka salihlerden oluruz' diye Allah'a söz verenler de vardır."*⁴⁹⁵ ayeti Muattib b. Kuşeyr için inmiştir. Yine Uhud günü: *"Bu emir komuta işi üzerimizde olsaydı şimdi burada öldürülmezdik"* diyerek Hz. Peygamberi eleştirmiştir.⁴⁹⁶

Ahzâb günü müşrik ordusu Medine üzerine yürüdüğü esnada Müslümanlar canhıraş şehri müdafaa etmek maksadıyla belirli bölgelere hendekler kazmakla meşguldü. Hz. Peygamber ashâbı motive etmek maksadıyla onlara İslamiyetin inkişafı hakkında müjdeli haberler vermekteydi. Münafıkların bazıları Hz. Peygamber'in sözlerine: *"O size Medine'den Kısra'nın Medâin'ini gördüğünü, Hîre'nin köşklerini ve oraları fethedeceğinizi ilan ediyor, sizler ise düşmanlarınızın karşısına çıkmaya cesaret edemiyorsunuz, bunun için hendek kazmaya çalışıyorsunuz"* diyerek müslümanların motivasyonunu bozmaya çalışıyorlardı. Muattib b. Kuşeyr ise *"Muhammed Kısra ve Kayser'in hazinelerinden yararlanacağımızı bize vaad edip duruyor! Halbuki bugün hiçbirimiz abdest bozmaya gidip de sağ döneceğinden emin bulunmuyor"*⁴⁹⁷ demiştir. Bu sözü söyleyen kişinin Cedd b. Kays olduğu yönünde bilgiler de bulunmaktadır.⁴⁹⁸ Onun bu sözü üzerine Münafıkların ve kalplerinde hastalık barındıranların Allah ve Resûlünün onları kandırdıkları yönünde çarpık ifadelerini beyan eden⁴⁹⁹ ayeti kerîme nazil olmuştur.

⁴⁹³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/56.

⁴⁹⁴ es-Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, 2/379.

⁴⁹⁵ et-Tevbe 9/75.

⁴⁹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/55; el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/276.

⁴⁹⁷ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 5-6/47-48.

⁴⁹⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/276.

⁴⁹⁹ el-Ahzâb 33/12.

4.2.5 Mirba' b. Kayzî

Her fırsatta Hz. Peygamber ve Müslümanlara olan kinlerini açığa vurmaktan çekinmeyen münafıklara bir örnek de Evs kabilesinin Nebîtoğulları'na mensup olan Mirba' b. Kayzî'dir.⁵⁰⁰

İslam ordusu Uhud günü savaş alanına intikal etmekte iken Hz. Peygamber “*Bizi yakın mesafeden savaş meydanına götürecek olan kimdir?*” buyurdu. Ebû Hayseme “*Ben götürürüm ey Allah'ın Resûlü*” diyerek orduyu Hâriseoğulları'na ait olan bahçelere sevk etti. Ordu Mirba' b. Kayzî'nin tarlasından geçmekte iken Mirba' ordunun geldiğini fark etti. Gözleri görmeyen bu münafık Hz. Peygamber'e “*Eğer sen Allah'ın Resûlü isen Vallahi bahçeme girmenize izin vermiyorum.*”⁵⁰¹ dedi ve yerden bir avuç toprak alarak “*Ey Muhammed Vallahi attığımda senden başkasına zarar vermeyeceğimi bilsem bu toprağı sana atardım.*”⁵⁰² dedi. Hz. Peygamber'e yapılan bu saygısızlığa tahammül edemeyen müslümanlar Mirba'yı öldürmek için üzerine yürümüş, Allah'ın Resûlü “*Onu öldürmeyin! Zira bu kör adamın hem gözü hem kalbi kördür*” buyurmuştur. Ne var ki Abdü'l-Eşheloğulları'ndan Sa'd b. Zeyd, Hz. Peygamber'in emri gereği onu öldürmemiş fakat başına okunun yayı ile bir darbe vurarak onu kanlar içinde bırakmıştır.⁵⁰³ Sa'd b. Zeyd'in Mirba'a saldırısı akrabaları olan Hariseoğulları'ndan bazı münafıkları kızdırmış “*Bu senin düşmanlığın ey Abdü'l-Eşheloğlu bizden ebediyen uzak dur*”⁵⁰⁴ diyerek tepkilerini göstermişlerdir. Onların bu çıkışlarına Üseyd b. Hudayr “*Hayır! Vallahi hayır! Bu sizin münafıklığınızdır. Vallahi Hz. Peygamber'e (s.a.v) neyin uygun olacağını bilmeseydim hem onun boynunu hem de onun kafasında olanların boynunu vururdum. O halde susun!*”⁵⁰⁵ buyurmuştur.

4.2.6 Münafıkların Tebük Seferi Esnasında Faaliyetleri

İslam coğrafyası daha Hz. Peygamber zamanında Bizans imparatorluğu sınırlarına kadar uzanmıştı. Bu nedenle Bizans açısından Müslümanların ilerleyişi büyük bir tehdit haline gelmişti. Suriye'den Medine'ye gelen tüccarlar Bizans imparatorunun

⁵⁰⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 3/57.

⁵⁰¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/292.

⁵⁰² Canan, “Hz. Peygamber'in Münafıklara Karşı Takip Ettiği Siyaset”, 243.

⁵⁰³ es-Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, 3/246.

⁵⁰⁴ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/137.

⁵⁰⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/218.

Müslümanların ilerleyişini durdurmak maksadıyla çevresindeki Arap asıllı Hristiyan kabilelerini de yanına katarak büyük bir orduyla harekete geçtiğini Hz. Peygamber'e ulaştırdı. Allah Resûlü bu haber üzerine 9/630 yılında çevre kabilelerin de katılımıyla 30 bin kişiden oluşan bir ordu hazırlatmıştır.⁵⁰⁶

Sefer için hazırlıkların başladığı zamana Kur'an'ın tabiriyle "*Sâatü'l-Usre*" güçlük zamanı, Tebük Gazvesine "*Gazvetü'l-Usre*" Güçlük Gazvesi, orduya ise "*Ceyşü'l-Usre*" güçlük ordusu isimleri verilmiştir. Sefer tam da meyvelerin olgunlaştığı bir zamana denk gelmişti. İnsanlar senenin en sıcak olduğu bu zamanda gölgeliklerin altında dinlenmekten hoşlanıyorlardı. Ayrıca düşman daha önce karşılaşmadıkları bir donanımına sahipti ve yol çok uzundu. Bu uzun yolculukta gerekli teçhizatı temin etmek maddi bir külfeti beraberinde getiriyordu. Bu nedenle Hz. Peygamber sefere çıkılacak yeri genellikle gizli tuttuğu halde bu seferi açıkça ilan etmiştir.⁵⁰⁷ Bütün bu sebepler Müslümanların arasına sızmış münafıklar sefere katılmama bahanesi üretmeleri için yeterli bir gerekçeydi.⁵⁰⁸ Oysa Kur'an-ı Kerim'de sefer emrolunduğu halde yere çakılırcasına kalanların ahiret hayatı yerine dünya hayatını tercih ettiklerinden bahasederek sefere iştirak etmeyenler şiddetle tehdit edilmiştir.⁵⁰⁹

Kur'an-ı Kerim'in açık tehdidine rağmen münafıklardan birtakım mazeretler uydurarak izin isteyen kişiler olmuştur. Bu durumda Hz. Peygamber araştırma gereği duymaksızın onlara izin vermiş,⁵¹⁰ İbn Selûl'ün başını çektiği 80 kişiden oluşan bir münafık topluluğu ise hiçbir mazereti olmadığı halde sefere katılmak istemediklerini Hz. Peygamber'e bildirmiştir.⁵¹¹ Bir kısmı ise sefere katılmış olmakla birlikte münafıklık yapmaktan geri durmamıştır. Onların bu tutumu Kur'an-ı Kerim'de "*Eğer yakın bir dünya menfaati ve kolay bir yolculuk olsaydı, (sefere katılmayan münafıklar da) mutlaka sana uyarlardı. Fakat meşakkatli yol, onlara uzak geldi. Gerçi onlar, 'Eğer gücümüz yetseydi, elbette sizinle beraber çıkardık' diye Allah'a yemin*

⁵⁰⁶ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/987-988; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviye*, 4/168; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*, 3/101; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 2/165.

⁵⁰⁷ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviye*, 5/195.

⁵⁰⁸ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 241.

⁵⁰⁹ et-Tevbe 9/38-39.

⁵¹⁰ Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 1/437.

⁵¹¹ Canan, "Hz. Peygamber'in Münafıklara Karşı Takip Ettiği Siyaset", 147.

edeceklerdir. Onlar kendilerini helâke sürüklüyorlar. Allah biliyor ki onlar kesinlikle yalancılardır.”⁵¹² buyurularak münafıkların tutumları sergilenmiştir.

Münafıklardan bir gurup, daha sefer başlamadan kendilerine yakın gördükleri Yahudi Süveylim adında birinin evinde toplantı tertip ettirmişlerdi. Casûm bölgesinde bulunan Süleym’in evine Dahhâk b. Halîfe, ibn Übeyrik gibi münafıklar katılmışlardı. Amaçları yandaşlarını Tebük seferine katılmaktan vazgeçirmektir. Toplantının haberini alan Hz. Peygamber, Talhâ b. Ubeydullah ve arkadaşlarını toplantının yapıldığı evi içindekilerle birlikte yaklamaları talimatıyla göndermiştir. Nitekim ev ateşe verildiğinde Dahhâk evin arka penceresinden atlamış, düştüğü esnada ayağı kırılmıştır. Diğer münafıklar ise Dahhâk’ın çıktığı yerden kaçmayı başarmışlardır.⁵¹³

4.2.6.1 Cedd b. Kays

Müslümanların Tebük seferi için hazırlık yaptığı günlerde Hz. Peygamber Selîmeoğulları’ndan Cedd b. Kays isminde birine Rumlara karşı düzenlenecek seferde kendisini de aralarında görmek arzusunda olduğunu söylemişti. Cedd b. Kays “*Yâ Resûlallah! Bana müsaade et, aklıma kötü şeyler getirme. Vallahi kavmim içinde karşı cinslerime benden daha mübtelası yoktur. Korkarım ki Rum kadınlarını görürsem sabredemem*” demiştir. Allah’ın peygamberi’nin huzurunda terbiye sınırlarını aşan bu yakışıksız ifadeye Hz. Peygamber yüzünü bir tarafa çevirip “*Sana izin verdim*” diyerek karşılık vermiştir.⁵¹⁴ Cedd’in oğlu Abdullah babasına Hz. Peygamber’in teklifini neden geri çevirdiğini, halbuki Selîmeoğulları arasında savaşa katılacak olanlara gereken teçhizatı sağlayabilecek zenginlikte olduğunu hatırlatınca Cedd b. Kays, ihtiyarlığını bahane ederek bu sıcakta kendilerine hiçbir zararı dokunmayan Rumlar’a karşı sefere çıkmanın yersiz olduğunu söylemiştir. Oğlu Abdullah’ın itirazlarına sinirlenen Cedd, ayakkabısıyla oğlunu tartakladıktan sonra kabilesinin yanına gidip “*Ey Selîmeoğulları! Sakın bu sıcakta sefere katılmayın!*” diyerek kabilesini seferden alıkoymaya çalışmıştır.⁵¹⁵ Kur’an-ı Kerim’de “*Onlardan ‘Bana izin ver, beni fitneye(isyana) sevk etme’ diyen de vardır. Bilesiniz ki onlar (böyle*

⁵¹² et-Tevbe 9/42.

⁵¹³ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 7-8/275.

⁵¹⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 5/195.

⁵¹⁵ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 7-8/273-274.

diyerek) fitnenin ta içine düştüler. Şüphesiz ki cehennem kafirleri elbette kuşatacaktır.”⁵¹⁶ buyurulmak suretiyle Cedd b. Kays’ın tutumu eleştirilmiştir.

4.2.6.2 Cülâs b. Süveyd

Evs kabilesinin Amr b. Avfoğulları koluna mensup olan Cülâs b. Süveyd, ⁵¹⁷ ilk başlarda İslamiyet’i benimsememiştir. Buâs savaşında babası Süveyd b. Sâmit Müzeccer b. Ziyad tarafından öldürülmüştü. Daha sonra müslüman olan Müzeccer’i Uhud gününde Süveyd’in çocuklarından Hâris katletti. Hz. Peygamber Hz. Ömer’i Hâris’in bulunduğu taktirde öldürülmesi için görevlendirmiş, ne var ki Hâris irtidat ederek Mekke’ye kaçmıştır. Bir müddet Mekke’de kaldıktan sonra kardeşi Cülâs’ın yardımıyla affedilerek Medine’ye dönmeyi başarmıştır.⁵¹⁸ Bununla birlikte Belâzürî (öl. 279/892) Kelbî’den aldığı rivayetle Müzeccer’i öldüren kişinin Hâris değil Cülâs olduğunu, kısas uygulanmak suretiyle Uhud Harbi sonrasında öldürüldüğünü ifade etmiştir.⁵¹⁹

9/630 yılında Hz. Peygamber müslümanlara Tebuk seferine katılmalarını emretmişti. Bununla birlikte imanı zayıf olan bazı münafıklar sefere katılma hususunda isteksiz davranıyordu. Cülâs b. Süveyd de münafıkları Hristiyanların çokluğunu gerekçe göstererek sefere katılmamaları için ikna etmeye çalışıyordu.⁵²⁰

Cülâs b. Süveyd Müslümanları seferden alıkoymak için “*Muhammed, Medine’de kalan kardeşlerimiz hakkında doğru söylüyorsa biz eşekten de beter durumdayız demektir*” ⁵²¹ diyerek Hz. Peygamber’e vahyolunan ayetleri hafife almış, onun risaletini küçümsemiştir. Onun bu küçük düşürücü sözlerine daha fazla sesiz kalamayan üvey oğlu Umeyr b. Sa’d olup biteni Hz. Peygamber’e bildirmiş, Allah Resûlü de Cülâs’ı yanına çağırtmıştır. Cülâs’ın Hz. Peygamber’in karşısında söylediklerini inkâr etmesi, ardından da yemin etmesi üzerine Umeyr iddiasının doğruluğunu ispatlayan bir ayet inmesi için Cenâbı Hakka yalvarmıştır. Bir müddet

⁵¹⁶ et-Tevbe 9/49.

⁵¹⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 3/52.

⁵¹⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 4/38; Mücteba Uğur, “Cülâs b. Süveyd” (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1993), 8/107.

⁵¹⁹ el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 1/119.

⁵²⁰ el-Vâkıdî, *el-Megâzî*, 3/1003.

⁵²¹ el-Vâkıdî, *el-Megâzî*, 3/1004; el-Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, 1/119.

sonra “Bir şey söylemediklerine dair Allah’a yemin ediyorlar. Halbuki o küfür sözünü söylediler ve (sözde) Müslüman olduktan sonra inkâr ettiler. Ayrıca başaramadıkları şeye (peygamberi öldürmeye) de yeltendiler. Sırf Allah ve Resûlü kendi lütfu ile onları zengin kıldığı için intikam almaya kalktılar. Eğer tövbe ederlerse kendileri için hayırlı olur. Şayet yüz çevirirlerse ahirette elem dolu bir azaba çarptıracaktır. Artık onların yeryüzünde hiçbir dost ve yardımcıları yoktur.”⁵²² ayeti inzal olunca Cülâs b. Süveyd suçunu itiraf ederek Hz. Peygamber’den affını istemiştir.⁵²³

4.2.6.3 Hz. Peygamber’e Suikast Teşebbüsü

Hz. Peygamber ile beraberindeki 30 bin kişi ile 9/630 yılı Recep ayında yola çıkan İslam ordusu Medine’ye yaklaşık olarak 780 km mesafede bulunan Tebuk bölgesine ulaşmıştı. Ne var ki karşılarında ne bir ordu ne de kendilerine saldırmak üzere hazırlık yapan düşman vardı. Bu durumda Medine’ye tüccarlar tarafından ulaştırılan bilginin asılsız olduğu ortaya çıkmış oldu. Hz. Peygamber Bizanas’a gözdağı vermek maksadıyla Tebukte 20 gün kadar beklemeyi tercih etmiş, bu süre zarfında çevre kabilelerden birçok kişi gelerek Müslüman olmuştur. Bir kısmı da kendi dinlerinde kalmayı tercih etmiş, cizye ödemeleri şartıyla serbest bırakılmıştır.⁵²⁴

İslam ordusu dönüş yolunda iken Hz. Peygamber ordunun arasında olan bir grup münafığın kendisine suikast planladıkları haberini almıştır. Münafıklar ordu akabe bölgesinden geçerken (sarp yokuş ve kayalıklardan oluşan bir yer) onu kayalıklardan aşağı atacaklardı. Hz. Peygamber orduyu akabenin geniş ve engebesiz olan vadi tarafına yönlendirdikten sonra kendisi yanında Huzeyfe b. Yemân ile Ammâr b. Yâsir olduğu halde sarp ve kayalıklardan oluşan tarafına yönelmiştir. Ammâr b. Yâsir Hz. Peygamber’in devesinin yularını almış çekmekte, Huzeyfe b. Yemân ise arkasından onu sürmekteydiler. Bu vaziyette giderken Hz. Peygamber devesinin üzerinde uyuklamaya başlamıştı. Arkalarından onlara tuzak kuran münafıkların seslerini işittiler. Onların “onu devesinin üzerinden bir düşürebilsek boynu kırılır, biz de kendisinden kurtulur ve rahatlarız” dedikleri duyuldu. Gece vaktiydi ve suikastçilerin yüzleri kapalıydı. Allah Resûlü münafıkların bu tertibine sinirlenmiş, Huzeyfe b.

⁵²² et-Tevbe 9/74.

⁵²³ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 5/239; el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/1005.

⁵²⁴ Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 243.

Yemân'dan onlara geri dönmelerini söylemesini istemiştir. Huzeyfe b. Yemân elindeki sopayla suikastçıların bindikleri hayvanların yüzlerine vurarak onlardan geri dönmelerini istemiş, böylece kurdukları plandan Hz. Peygamber'in haberdar olduğunu anlayan münafıklar kayalıklardan aşağıya inerek ordunun arasına karışmışlardır.⁵²⁵ Bir müddet sonra tekrar bir araya geldiklerinde Hz. Peygamber Huzeyfe'ye “onlardan tanıyabildiklerin var mı?” diye sormuş, Huzeyfe de gece vakti olduğu ve yüzlerinin kapalı olduğu için tanıyamadığını; fakat bazılarını bineklerinden hatırlayabildiğini söylemiştir.

Sabah olunca Üseyd b. Hudayr isminde bir sahabe Hz. Peygamber'e orduyu akabe bölgesinden geçirmemesinin sebebini sormuş, Hz. Peygamber de gece yaşananları anlatmıştır. Üsayd'ın faillerin bulunup cezalandırılması teklifine ise Allah Resûlü “*Ben insanların ‘Muhammed müşriklerle savaşı bitirince şimdi de kendi ashâbını öldürüyor’ demelerinden hoşlanmam*” buyumuştur. Üseyd “*Ey Allah'ın Resûlü bunlar senin ashâbın değil*” deince Hz. Peygamber “*Onlar açıkça Lâ ilâhe illallah demiyorlar mı? Benim Allah'ın Resûlü olduğumu açıkça söylemiyorlar mı? Muhakkak ki ben bu kimselerin öldürülmesinden nehyolundum*” buyurmuştur.⁵²⁶

4.2.7 Zeynep bnt. Cahş ile Evliliğinde Münafıklar'ın Faaliyetleri

5/627 yılında gerçekleşen Hz. Peygamber'in Zeyneb bnt. Cahş ile evliliği cahiliye Arapları'nda öteden beri süregelen kültürü ortadan kaldırışı açısından son derece önemlidir. Bu evlilikle dünya görüşlerine tamamen zıt düşen ve islamiyeti tam manasıyla benimsememiş olan münafıklar, Hz. Peygamber aleyhinde yakışsız ithamlarda bulunmuşlardır.

Araplarda yagın olarak görülen evlat edinme geleneği Medine dönemine kadar devam etti. Nitekim Ahzab suresi 4. ve 5. ayetlerin inzali bu durumun İslam hukunda yerinin olmadığını ilan etmiştir. “... evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçeği olmayan) sözünüzdür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir. Onları babalarına nispet ederek çağırın. Bu Allah katında

⁵²⁵ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 7-8/323-324.

⁵²⁶ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/1042; Mehmet Nur Akdoğan, “Ashâbdan Bazı Kimselerin Tebûk Seferi Dönüşünde Hz. Peygamber'e Karşı Suikast Girişiminde Bulundukları İddiasına Dair Mülâhazalar”, *Diyanet İlmî Dergi* 57/1 (2021), 420-421.

daha (doğru ve) adaletlidir” buyurulmuş, babaların belli olmadığı taktirde o kişilerin kendileri için birer din kardeşi mesabesinde oldukları vurgulanmıştır.⁵²⁷ Bu durumda nesep yoluyla edinilen çocuğun evlatlık gibi olamayacağı, ancak din kardeşi mesabesinde olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca çocuğun öz babasına nispetle çağırılması da İlahi emrin bir gereğidir. Bu tarihten sonra ilgili ayetlerin ışığında Zeyd’e, Zeyd b. Muhammed yerine Zeyd b. Hârise olarak hitap edilmiştir.⁵²⁸

Hiz. Peygamber’in halalarından Umeyme bnt. Abûlmuttalib’in kızı olan Zeynep bnt. Cahş, 592 yılında dünyaya gelmiştir. Asıl adı “Berre”dir. Hiz. Peygamber onun ismini Zeynep olarak değiştirmiştir. Hangi tarihlerde müslüman olduğu tam olarak bilinmese de Medine’ye hicret eden ilk Müslümanlar arasında ismi geçmektedir. Zeyd b. Hârise’den önce evlilik yaptığı hususunda kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte mağrur ve sinirli bir tabiata sahip olduğu için daha önce yapmış olduğu evliliğinde de mutsuz olduğuna dair ifadeler bulunmaktadır.

Zeynep bnt. Cahş Kureyş’in seçkin ailelerinden Muttaliboğulları’na mensup hür bir kadındı. Öte yandan Zeyd b. Hârise her ne kadar Hiz. Peygamber’in evlatlığı da olsa kölelikten mevlâliğe uzanan bir geçmişi vardı. Bu sebepten Hiz. Zeynep bu evliliğe önceleri rıza göstermese de “*Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mü’min erkek ve hiçbir mü’min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah’a ve Resûlüne karşı gelirse şüphesiz ki o, apaçık bir şekilde sapmıştır.*”⁵²⁹ ayetinin inzali üzerine Zeyd b. Hârise ile evlenmek zorunda kalmıştır.

Bir yıl kadar süren evliliklerinin bitiş sebebi şiddetli geçimsizliktir. Muhakkak bunda Zeynep bnt. Cahş’ın sınıf farkını sorun etmesi önemli yer teşkil etmektedir. Ayrıca Hiz. Peygamber’in sırf Zeyd b. Hârise’yi aramak maksadıyla evlerine vardığı esnada Zeynep bnt. Cahş ile karşılaşması birçok farklı anlatımla karşımıza çıkmakta, oryantalistlerin ve müsteşriklerin çarpık anlatımlarıyla zihinleri bulandırmaktadır.⁵³⁰

⁵²⁷ el-Ahzâb 33/4-5.

⁵²⁸ H. İbrahim Acar, “İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hiz. Peygamber’in Zeynep’le Evliliği”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 7 (2006), 100.

⁵²⁹ el-Ahzâb 33/36.

⁵³⁰ Ali Osman Ateş, “Hiz. Peygamber’in Zeynep b. Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1992), 165-168.

Şu da bir gerçektir ki Hz. Peygamberi, Hz. Zeynep ile evlenmeye mecbur kılan Ahzâb suresi 37. ayetin geçerlilik kazanmasını önlemek ve bu sayede toplum içinde ortaya çıkacak olan şayiaya sebebiyet vermemek maksadıyla defalarca yanına eşinden boşanmak isteği ile gelen Zeyd b. Hârise'ye *"Eşini yanında tut."* buyumuştur.⁵³¹ Neticede onun bu davranışı İlahi ikaza sebep olmuş, *"Hani sen Allah'ın kendisine nimet verdiği, senin de (azat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğun kimseye 'Eşini nikahında tut (onu boşama) ve Allah'tan sakın' diyordun. İçinde, Allah'ın ortaya çıkaracağı bir şey gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha layıktı."* buyurulmuş, Zeyd b. Hârise'nin eşini boşaması ardından da Allah Resûlü ile Zeynep bnt. Cahş'ın nikahlanması evlatlık olanların eşleriyle nikahlanmada herhangi bir zorluğun olmadığı inzal olunan ayetlerle garanti altına alınmıştır.⁵³² evlatlığın eşiyle evlenmek toplum içinde sansasyon etkisi yapabilecekken bu tabunun yıkılması ancak Hz. Peygamber ile ilahi vahyin gölgesinde olabilirdi. Bu nedenle Hz. Peygamber ile Zeynep bnt. Cahş'ın evliliği önemli bir yer teşkil etmiştir.⁵³³

Allah Resûlü'nün Zeynep bnt. Cahş ile evliliği Yahudi ve Müşriklerde olduğu kadar Münafıklar arasında da farklı karşılık bulmuştur. Hz. Peygamber'in şahsında İslamiyete saldırmak için aradıkları fırsatı yakladıklarını uman islam düşmanları halık arasına dedikodu yayarak *"Muhammed başkalarını oğullarının hanımlarıyla evlenmekten nehyederken kendisi yasak olduğunu bildiği halde evlatlığının hanıyla nikahlandı"* şeklinde haberler Medine sokaklarında dillendirilmiştir.⁵³⁴ Bu dedikodular üzerine *"Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o Allah'ın Resûlü ve nebilerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."*⁵³⁵ ayeti nazil olmuştur.

4.2.8 Hz. Peygamber'in Ganimet Taksiminde Maruz Kaldığı Sıkıntılar

Mekke'nin fethinden 17 gün sonra Hz. Peygamber'in Mekke'de olduğu haberini alan Hevâzinliler Müslümanların üzerine harekete geçtiler. Huneyn vadisinde 20 bin

⁵³¹ Acar, "İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber'in Zeynep'le Evliliği", 103.

⁵³² el-Ahzâb 33/37.

⁵³³ Mustafa Necati Barış, "Zeyneb bint Cahş ve Hz. Peygamber ile Evliliği", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2010), 180-182.

⁵³⁴ Acar, "İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber'in Zeynep'le Evliliği", 107.

⁵³⁵ el-Ahzâb 33/40.

kişiden oluşan orduya kadınlar ile birlikte şahsi birikimlerini de getirmişlerdi. Nitekim Müslümanlara karşı başlattıkları bu mücadeleye büyük önem verdikleri anlaşılmaktaydı. Hz. Peygamber Hevâzinlilerin saldırı haberini aldığı anda vakit keybetmeksizin yaklaşık 12 bin kişilik bir orduyla harekete geçmiştir. 8/630 yılında Huneyn bölgesinde gerçekleşen savaşı İslam ordusu kazanmış, Müslümanların eline çok sayıda esir ve mal geçmiştir.

Sakîfoğulları'nın Taif bölgesinde bulunan kalelerine saklandığı haberini alan Hz. Peygamber, ordusuyla kaleyi kuşatmak üzere harekete geçerken Huneyn'de ele geçirilen ganimetleri Cî'râne'ye sevk etme kararı almıştı. Ele geçirilen ganimet Mes'ud b. Amr el-Gıfarî nezaretinde Mekke'ye yaklaşık 12 km mesafede bulunan Cî'râne'ye böylece taşınmıştır.⁵³⁶ Hz. Peygamber'in Cî'râne'ye intikali esnasında ganimetten pay almak isteyenlerin tazyiki ile Allah Resûlü bir ağaca sıkıştırılmıştı. Arbede esnasında üzerinde bulunan ridası bir ağacın dalına takılıp yırtılmış, ardından da isteklilerin eline geçmişti. Hz. Peygamber *“Ey insanlar! Ridamı bana veriniz! Siz, Allah'ın size nasip ettiği ganimeti aranızda bölüştürmeyeceğim diye mi korkuyorsunuz? Vallahi ganimet malları Tihâme'nin ağaçlarının saysınca bile olsa onları aranızda taksim ederdim. Ben cimri de değilim, korkak da değilim, yalancıda değilim! Bu tür şeyleri bende bulamazsınız.”*⁵³⁷ şeklinde ifade edilmiştir.

4.2.8.1 Abbas b. Mirdâs

Hayatı hakkında yeterince bilgi bulunamamakla birlikte İslamiyetle tanışmadan önce putperest olduğu yönünde ifadelere rastlanmaktadır. 8/629 yılında Müslüman olan İbn Mirdâs'ın kabilesi olan Süleymoğulları'ndan dokuz yüz kişilik bir kuvvetle Mekke'nin fethine katıldığı, ardından Huneyn Gazvesi ve Taif kuşatmasında bulunduğu bilinmektedir. Hz. Ömer zamanında Basra veya Şam vilayetlerinden birine yerleşmiş, muhtemelen bu vilayetlerden birinde vefat etmiştir. Abbas b. Mirdâs'ı değerli kılan diğer bir sebep de şiirleridir. Savaşlarda dillendirdiği kahramanlık şiirlerinden bazıları günümüze ulaşmayı başarmıştır.⁵³⁸

⁵³⁶ Özdemir, *Ganimet Hz. Peygamber Dönemi Uygulamaları*, 131-132.

⁵³⁷ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 7-8/98.

⁵³⁸ Mustafa Fayda, “Abbas b. Mirdâs” (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1988), 1/27.

Ci'râne bölgesinde ganimetlerin taksiminde kendisine yeterince hisse ayrılmayışı Abbas b. Mirdâs'ı rahatsız etmiştir. Şöyle ki Hz. Peygamber Muhacir ile Ensar'ın her birine verdiği dört deveyi Abbas b. Mirdâs'a da vermişti. İbn Mirdâs kendisine taksim edilen sayıyı yeterli bulmayarak bir şiir söyledi.⁵³⁹

Abbas b. Mirdâs'ın okuduğu bu şiir Hz. Peygamber'e ulaştığında Allah Resûlü Bilâl-i Habeşî'ye Abbas'ı götürüp dilini kesmesini emretmiştir. Kısa sürede çevrede Abbas b. Mirdâs'ın şiirinden ötürü gerçekten Hz. Peygamber'in emri ile dilinin kesileceği şeklinde algılanmış, Müslümanlar arasında bu durum tedirginliğe yol açmıştır. Halbuki Allah Resûlü Bilâl-i Habeşî'ye “dilini kes” demekle “onu sustur” demek istemiştir.⁵⁴⁰ Hz. Peygamber'in kastını anlayan Bilâl-i Habeşî Abbas'ı götürmüş, hoşnut olacağı ölçüde elli veya yüz deve ganimet ile onu mükafatlandırmıştır.⁵⁴¹

4.2.8.2 Hurkus b. Züheyr

Temîm kabilesinin Sa'doğulları'na mensup olan Hurkûs b. Züheyr'in hangi tarihlerde İslamiyeti seçtiği bilinmemektedir. Buna mukabil 6/628 yılında Kureyş ile yapılan Hudeybiye müsalahasında Müslüman olduğu yönünde rivayetler bulunmaktadır. Hz. Ömer'in hilafeti zamanında çeşitli komuta görevlerinde bulunmuş olan Hurkûs, Hz. Osman'a karşı ayaklanan isyancıları organize ve teşvik etmiştir. Sıffin savaşında Hz. Ali'nin yanında yer almasına rağmen hilafetin hakemlerce tayin edilmesine karşı çıkmış, ardından kendisi gibi düşünen bir grupla Hz. Ali'nin yanından ayrılmıştır. Tarihte Haricîler olarak adlandırılan bu gurubun liderliğine yükselen Hurkûs, 38/658 yılında Hz. Ali'ye karşı giriştiği Nehrevân savaşında öldürülmüştür.

Hz. Peygamber Ci'râne'de ganimet taksimi ile meşgul olduğu sırada Temîmoğulları'ndan Zülhuveysıra isminde biri “*Ey Muhammed! Bugün senin yaptığın şeyi gördüm*” dedi. Hz. Peygamber “*Nasıl gördün?*” dediğinde “*Seni adaletli görmedim*” dedi. Hz. Peygamber “*Yazık sana! Adalet bende olmazsa kimde olur?*” buyurmuştur. Zülhuveysıra'nın Hz. Peygamber'e karşı sarf ettiği bu densizlikten rahatsız olan Hz. Ömer onu öldürmek istemiş, ne var ki Allah Rasûlü “*Onu bırak çünkü*

⁵³⁹ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/946.

⁵⁴⁰ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 3/947.

⁵⁴¹ Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*, 7-8/107-108.

yakında onun için bir taraftar topluluğu olacak, dinde aşırı giderler sonra okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar ki okun ucuna bakılır bir şey bulunmaz. Sonra okun gövdesine bakılır bir şey bulunmaz. Sonra okun kirişine gelen tarafına bakılır bir şey bulunmaz. En sonunda okun kan ve karına geçtiği görülür”⁵⁴² buyurmuştur.

Kaynaklarda Hurkûs b. Züheyr ile Zülhuveysıra et-Temîmî ismindeki şahısların aynı kişiler olduğu yönünde ifadelere rastlanmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber Zülhuveysıra'nın Nehrevân'da Hz. Ali ile mücadele ettiği savaşta öleceğine dair bilgiler vermişti. Ayrıca onun pazılarında bir işaret bulunmaktaydı. Hz. Ali savaş sonunda yaptığı araştırma neticesinde Hurkûs b. züheyr'de bu işarete rastlamıştır.⁵⁴³

4.3 Hz. Peygamber'in Ailesine Yapılan Saldırıları

Hz. Peygamber'in ailesine saldırının en acımasız ayağını münafıklar oluşturmuştur. İftira ve yalan siyaseti ile Yahudileri de yanlarına alan münafıklar Ezvâc-ı Tâhirâtı hedef almaktan geri durmamıştır. Kullanılan yöntem o kadar etkili olmuştur ki çıkarılan fitneye Sahabeden bazıları da alet olmuştur. Bu durum Hz. Peygamberi rahatsız ettiği gibi Müslümanların da huzurunu kaçırmıştır.

4.3.1 İfk Hadisesi

Hendek Gazvesinde Müslümanlara karşı faaliyetlere girişen Kurayzaoğulları tehlikesi bertaraf edildikten sonra Hz. Peygamber Medine'ye saldırı hazırlığında olan Mustalikoğulları'nın üzerine yürüme emri varmıştı. İslam ordusuna münafıklardan bazıları da katılmıştı. Amaçları savaşın ardından ele geçirilecek olan ganimetten pay almaktı. Ayrıca girdikleri her savaştan galip ayrılan Müslümanların başarısı onları rahatsız ediyordu. Ordunun arasında nifak çıkarmak öncelikli hedefleriydi. Nitekim cephe savaşında müslümanları alt edemeyeceğini anlayan İslam düşmanları taktik değiştirerek iftira yolunu tercih etmişlerdir. Bunun ilk örneği Hz. Peygamber'in

⁵⁴² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 5/174.

⁵⁴³ Mustafa Öz, “Hurkûs b. Züheyr” (TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1998), 18/390-391.

Zeynep bnt. Cahş ile evliliğinde etkisini göstermişti. Hz. Âişe ve Hz. Mâriye'ye atılan iftiralarda da bu savaşın tesiri kendini gösterecektir.⁵⁴⁴

5/627 yılında Müslümanlar ile Mustalikoğulları arasında Mureysi suyunun yanında gerçekleşen savaşı Müslümanlar kazanmış Mustalikoğulları'ndan birçok kişi bu savaşta öldürülmüştü. Bu savaşın neticesinde Müslümanların eline çok sayıda esir ve ganimet geçmiş bulunmaktaydı. Münafıklar tarafından Hz. Âişe'ye atılan iftira bu seferin dönüşünde gerçekleşmiştir.

Hz. Peygamber sefere çıkacağı zaman hanımları arasında kura çekilir, böylece kurada çıkan hanımı sefere iştirak ederdi. Çekilen kura bu sefer Hz. Âişe'ye çıkmıştı. Hz. Âişe devenin hevdecine bindirilmiş, konaklama yerine kadar bu şekilde yolculuk devam etmişti. Dinlenme esnasında hevdec yere indirilir, bu arada dinlenmesi sağlanırdı. Medine'ye yakın bir mesafede akşam vakti Hz. Peygamber orduya mola verdirmiş, o esnada yere indirilen hevdecden Hz. Âişe ihtiyacını gidermek maksadıyla çıkıp uzaklaşmıştı. Geri döndüğünde boncuktan yapılmış olan gerdanlığını düşürdüğünü fark etmiş, onu aramak maksadıyla ihtiyacını giderdiği yere tekrar geri dönmüştü. Bir müddet kaybolan gerdanlığını aramakla meşgul olmuş, o esnada hevdec Hz. Âişe içinde olduğu zamnedilerek tekrar deveye yüklenmiş ve ordu harekete geçmişti. Hz. Âişe aradığı gerdanlığı bulduktan sonra konak yerine geri dönmüştü. Kendisinin hevdecde olmadığını fark ettiklerini de onu aramak için geri döneceklerini umut ederek konak yerinde beklemeye başladı. Bir müddet sonra uyuyakaldı. Sabah vakti ordunun geride kalanlarını toplaması maksadıyla Hz. Peygamber tarafından görevlendirilen Safvân b. Muattal es-Sülemî Hz. Âişe'nin yanına varmış, devesini çökertip onu devesine bindirmişti. Safvân deveyi önden çekmek suretiyle Hz. Âişe'yi orduya öğle vakti ulaştırmayı başarmıştır.⁵⁴⁵

Hz. Âişe Medine'ye ulaştıktan sonra hastalanmış, hastalığı bir ay kadar sürmüştü. Bu süre zarfında Hz. Peygamber onu ziyarete gelir “*hastanız nasıl?*” diyerek bilgi aldıktan sonra oradan ayrılırdı. Nitekim onun ilgisi eskisi gibi değildi. Bu durumu Hz.

⁵⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/261-262.

⁵⁴⁵ el-Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 2/426-428; el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa'*, 4/64; Seyfullah Kara, “İfk Olayının Etkileri ve Olayla İlgili Ortaya Konan Tavrılar”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (2001), 350-351.

Âiše farketmişti. Mistah adında bir sahabenin annesinden hakkında atılan iftiraları öğrenen Hz. Âiše, Hz. Peygamber'den izin isteyerek baba evine geçmiş annesine hakkında çıkan söylentileri anlatmasını istemiştir. Annesi Ümmü Rûmân “*Ey kızcazığım! Kendini üzme, sen kendi nefsin ve sağlığını düşün. Vallahi bir erkeğin sevgili, parlak, güzel bir kadını olsun ve onun birçok kumaları bulunsun da onun aleyhinde çok laf etmesinler. Bu pek nadirdir*” dedi. Hz. Âiše “*Sübhaneallah! İnsanlar bunu mu konuşuyorlar?*”⁵⁴⁶ dedi.

Hz. Âiše'ye iftira atanlar arasında Hamne bnt. Cahş da vardı. Onun maksadı kardeşi Zeynep bnt. Cahş'a rakip olabilecek Hz. Âiše'yi bertaraf etmektir. Bu bakımdan Zeynep bnt. Cahş'ın Hz. Âiše hakkında sarf ettiği sözler son derece önem arz atmekteydi. Hz. Peygamber Zeynep bnt. Cahş'a “*Âiše hakkında ne biliyorsun?*” dediğinde o “*Ey Allah'ın Resûlü! Ben gözümü ve kulağımı görmediğim ve duymadığım şeylerden korurum. Vallâhi Âiše hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyorum*” diyerek Hz. Âiše hakkında hüsnü şehadette bulunmuştur.⁵⁴⁷

Hz. Âiše'ye atılan iftirayı dillendirenlerden biri de Mistah b. Usâse olmuştur. Hz. Ebû Bekir'in akrabası olan Mistah, ondan gelen yardımlarla geçimini temin edebiliyordu. Onu Hz. Ebû Bekir'in kızına iftira atmaya sevk eden sebep Kuvvetle muhtemel fakirliğinden ötürü komplekse kapılmasıdır.

Hassan b. Sâbit, tıpkı Hamne gibi Mustalikoğulları Gazvesine katılmayanlardandı. Nitekim Hz. Âiše hakkında atılan iftirayı dillendirenlerden biri de o olmuştur. Hz. Ebû Bekir ile iyi muhabbeti olan Hassan'ın hangi sebeple Hz. Âiše'ye iftira attığı kesin bir netlik kazanmasa da onun Safvân ile arasının açık olduğu, bu yüzden iftiraya tevessül ettiğine dair ifadeler bulunmaktadır. Nitekim Safvân Hassan b. Sâbit'le karşılaştığı bir gün onun üzerine kılıcıyla saldırarak “*kılıcımın ucundan sakın! Çünkü ben, rencide edildiğim zaman bir kulum, şair değil! Ben namusumu korur, suçsuz bir kişiye iftira atandan da intikam alırım*” sözleriyle Hassan b. Sâbit'in nazarında iftira atanlara öfkesi anlaşılmaktadır.⁵⁴⁸ Bu hadise Hz. Peygamber'e ulaşınca Allah Resûlü her ikisini de huzuruna çağırarak Safvân'a “*neden Hassan'a kılıç çektiğini*” sormuş o da

⁵⁴⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/464; el-Vâkidi, *el-Meğâzî*, 2/429.

⁵⁴⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/265.

⁵⁴⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/452.

*“Ey Allah’ın Resûlü! Hassan bana eziyet etti; beni rencide etti. Ben de öfkelen dim ve ona vurdum” dedi. Hz. Peygamber Hassan’a “Allah İslam üzere hidayet verdikten sonra Safvân’a ve kavmine kötü ve çirkin sözler mi söyledin?” diyerek Hassan b. Sâbit’i şiirlerinde sarf ettiği sözlerinden ötürü kınamış, Safvân’ı kendisine vurduğundan ötürü affetmesini istemiştir.*⁵⁴⁹

İftira fitnesinin münafıkların dilinde kol gezdiği günlerin birinde Hz. Peygamber Hz. Âişe’nin yanına uğramış *“Şimdi ey Âişe! Hakkında bana birtakım sözler ulaştı. Eğer sen bu isnatlardan uzak isen, yakında Allah seni muhakkak beri kılıp temizliğini ilan edecektir. Yok, eğer sen böyle bir günaha yaklaştınsa Allah’tan mağfiret iste ve Allah’a tövbe et! Çünkü kul günahını itiraf eder ve sonra da Allah’a tövbe ederse Allah da onun tövbesini kabul eder”* buyurmuştur. Hz. Peygamber’in sözleri üzerine Hz. Âişe *“Vallahi ben kati surette anladım ki hakkımda atılan iftiraları işitmişsiniz. Hatta bu söz sizin kalbinize dokunmuş ve ona inanmışsınız. Şimdi ben size berîyim desem benim berî olduğumu Allah biliyorken sizler benim bu sözümü tasdik etmeyeceksiniz. Ve eğer benim muhakkak uzak olduğumu Allah biliyorken ben size fena bir itirafta bulunsam sizler beni hemen kabulleneceksiniz. Vallahi ben bu vaziyette sizin için hiçbir mesel bulamıyorum. Ancak Yusuf’un babası Yakub’un dediği sözü buluyorum ‘Artık (bana düşen) hakkıyla sabretmektir. Anlattığınız karşısında (bana) yardım edecek olan, ancak Allah’tır’”*⁵⁵⁰

Hz. Âişe’yi temize çıkaran ayetler çok geçmeden inzal olunmaya başlamıştı. Bu doğrultuda iftirayı ortaya atanların Müslümanların arasından bir gurup olduğu, bu iftira zahiren şer gibi gözükse de aslında Müslümanlar için bünyesinde birçok hayrı barındırdığı, iftirayı orataya atanların büyük bir azab ile cezalandırılacağı ilan edilmiştir. Ayrıca İftirayı işittiklerinde Müslümanların takınmaları gereken tavır da bu sayede İslam Ümmetinde öğretilmiştir. Zina suçunda şahitlik konusu inzal olunan ayetlerin muhteviyatında kendine yer bulmuştur. Neticede Hz. Âişe’ye atılan iftira ile bir kez daha Allah’ın lütfu ve keremi aşikâr olmuştur. Nitekim ifk hadisesi ile

⁵⁴⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 4/271-272.

⁵⁵⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviye*, 4/267.

Müslümanların dillerinde dolaşan iftiranın Allah'ın nazarında son derece çirkin bir yerinin olduğu bu şekilde ortaya çıkmış oldu.⁵⁵¹

Meselenin aslı ortaya çıkınca iftiraya karışanlara kırbaçlanmak suretiyle had cezası uygulanmıştır. Ne var ki iftirayı ortaya atanların elebaşı olan Abdullah b. Übey b. Selûl hakkında bu ceza tatbik edilmemiştir. Muhtemelen Hz. Peygamber'in onu bu cezadan muaf tutma nedeni ibn Selûl'ün Hazrec kabilesi içerisinde saygın bir konumda oluşu, bu yüzden de Ensar arasında çıkaması muhtemel bir karışıklığa mahal vermemek içindir. Hz. Ebû Bekir Mistah b. Usâse'nin de iftiracılar arasında olduğunu öğrenince ona bir daha yardımda bulunmayacağına dair yemin etmişti. Ne var ki bu yemininden dönerek ona ve ailesine yardım etmeye devam etmiştir.⁵⁵²

4.3.2 Hz. Mâriye'ye Atılan İftira

Hz. Peygamber 7/629 yılında Hâtıb b. Beltâ'yı İskenderiye Mukavkıs'ına İslam dinine davet etmek maksadıyla elçi olarak göndermişti. Mukavkıs Cüreyc b. Minâ⁵⁵³ Hz. Peygamber'in mektubuna değer vermiş, elçi ile birlikte Mâriye ve Sîrîn isimlerinde iki cariye, 1000 miskal altın, değerli elbiseler, binek hayvanı ve bir de hadım edilmiş olan Me'bur isminde bir köle ile uğurlamıştır. Cariyeler Medine yolunda Hâtıb b. Beltâ'nın telkini neticesinde İslamiyeti kabul etmiş olmalarına rağmen Me'bûr Medine'de Müslüman olmuştur.⁵⁵⁴

Hz. Peygamber Mâriye isminde cariyeden etkilenererek onu nikahlamış, Medine'nin Âliye bölgesinde kendisi için bir ev tahsis etmişti.⁵⁵⁵ Hz. Peygamber'in İbrahim ondan adında bir oğlu dünyaya gelmiştir.⁵⁵⁶

⁵⁵¹ en-Nûr 24/11-21.

⁵⁵² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviye*, 4/267; Ali Aksu, "İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme (Sebepler ve Sonuçları Açısından)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* VIII/1 (2004), 17.

⁵⁵³ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/398; el-Askânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, 7/251.

⁵⁵⁴ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 1/164; Recep Erkocaaslan, "Hz. Mâriye bint Şem'un'a Atılan İftira ve Sünnî-Şîî Geleneklerdeki Rivayet Farklılıklarının Sebepleri", *Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi* 43 (2021), 13; Aynur Uraler, "Mâriye" (TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2003), 28/63.

⁵⁵⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/171.

⁵⁵⁶ el-Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifeti ahvâli sâhibü's-şerîa*, 1/164; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 8/231.

Mukavvîs'ın Hz. Peygamber'e hediye olarak gönderdiği köle Me'bûr zaman zaman Hz. Mâriye'nin yanına giderek onunla sohbet ederdi. Me'bûr Muhtemelen hicab ayetinin muhteviyatına vakıf olmadığı ve eski yaşantısında bu durumun ayıplanacak bir tarafının bulunmadığı için bu alışkanlığını devam ettirmiştir.⁵⁵⁷ Ne var ki iftira atmak için fırsat kollayan münafıklar Me'bûr'un hadım olduğunu bildikleri halde “*o köle hadımlaştırılmamış ve Mâriye ile birlikte oluyor*” diyerek bu durumu fırsat bilmiş, Hz. Mâriye'ye çirkin ithamlarda bulunmaya başlamışlardır. Bu hadise Hz. Peygamber'in kulağına gidince durumu araştırması, meslenin aslı var ise şayet Me'bûr'u öldürmesi için Hz. Ali'yi görevlendirmiştir. Hz. Peygamber'den aldığı talimatla harekete geçen Hz. Ali, Me'bûr'u bir hurma ağacının üzerinde bulmuştur. Hakkında çıkan dedikodulardan haberdar olan Me'bûr, Hz. Ali'yi karşısında görünce başına bir hal geleceğinden endişe ederek üzerinde bulunan elbiseyi çıkarmış, bu sayede hadım olduğu anlaşılmıştır. Hz. Ali yaşanan hadiseyi Hz. Peygamber'e anlattığında o, münafıkların dedikodularının asılsız olduğu için Allah'a hamd etmiştir.⁵⁵⁸

⁵⁵⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 2/228.

⁵⁵⁸ el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/448-450.

5. SONUÇ

Hız. Peygamber'in Medine'ye hicreti İslamiyetin inkişafı adına dönüm noktası olmuştur. Nitekim Medine dönemi muhatab kitlenin hafızasında, Hız. Peygamber ve ailesinin maruz kaldığı sıkıntılardan ziyade ortamın müsait oluşuyla meşgul olmuştur. Bütün dini teamüllerini bir tarafa bırakıp Allah Resûlü'nü ortadan kaldırmak için birbirlerine tamamen zıt putperest müşriklerle tek tanrı inancını müdafa eden Yahudiler'in ve onların işbirlikçileri olan münafıkların ittifakı gün yüzüne çıkmıştır.

Müşrikler Hız. Peygamber'in Mekke yıllarında risalet vasifesini icra ederken meseleyi içeride halletmeyi hedeflemişler; ne var ki hicret bütün planlarını altüst etmişti. Allah Resûlü'nün Medine'ye hicretinin hemen akabinde türlü tehditlerle ve Medine'deki işbirlikçileri ile onu bu kutlu davasından vazgeçirmek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır. Bedir gazvesi, Uhud ve Hendek gazveleri ile küçük çaplı saldırıları bunlardan bazılarıdır.

Kureyş müşriklerinin Hız. Peygamber'e saldırısına sebep olan temel faktör dini olmaktan ziyade dünyevi menfaatlere dayanmaktaydı. Şöyle ki İslamiyetten önce de Mekke'nin kutsiyeti bilinmekteydi. Putperest inancına sahip olanlar Mekke'yi ziyarette gelirler, bu inanç turizmi neticesinde Kureyş'in soylu aileleri servetlerini katlardı. Hız. Peygamber'in evrensel mesajları değil Mekke'de, dünyanın neresinde olursa olsun onların bu çarkını darma dağın edecekti. Bu nedenle müşriklerin saldırısı hicretle birlikte artarak devam etmiştir.

Hız. Peygamber Medine'ye hicreti ile beraber yerli ahali ile sulh ortamının hâkim olduğu bir münasebet tesis etmeyi hedeflemiştir. Medine Sözleşmesi bunun en bariz örneğidir. Yahudilerle kurulan bu ilk diyalog oldukça sakin bir ortamda cereyan etmekteydi. Hız. Peygamber bazen onların önemli kararlarını aldıkları Beytü'l-Midrâs'a giderek Yahudileri İslam'a davet ederdi. Nitekim içlerinden hizmetleri dokunan önemli şahsiyetler bu sayede İslam ile müşerref olmuşlardır.

Yahudiler, ahir zaman peygamberi'nin üzerinde barındırdığı işaretleri kutsal kitapları vasıtasıyla biliyorlardı. Fakat son Peygamber'in kendi içlerinden çıkmamasını asla

kabullenememişlerdir. Ayrıca Medine’de kendi hegemonyalarına uygun bir düzen oluşturmuşlardı. Hz. Peygamber ile oluşturulan bu yeni düzen onların çıkarlarına ters düşmüştür. Kendilerini üstün vasıflarla donatılmış bir ırk olarak gören Yahudiler Medine’de tesis edilen bu ortama her fırsatta muhalefet etmişler, Hz. Peygamber’in iyi niyetini hep kötüye kullanmışlardır. Bu nedenle Yahudiler’e karşı başlangıçta sergilenen sükûnet ortamı günden güne sert ve katı bir hâl almaya başlamıştır. Yahudiler, Hz. Peygamber’i incitici ve onu alaya alıcı ifadeler sarf etmeye başlamışlar, suallerinde samimiyetten uzak, tahkir edici ifadeler kullanmışlardır. Onların bu inatçı ve iflah olmaz tutumu karşısında inen ayetler Hz. Peygamber’in de tavrını açıkça ortaya koymasını gerekli kılmıştır.

Müslümanlara karşı oluşturulan üçlü ittifakın içinde şüphesiz en tehlikeli olanları İslam’ın içine sızmış gizli düşman münafıklardı. Bunlar Müslümanmış gibi gözüken; fakat kendi inançlarını gizliden gizliye devam ettiren kitleydi. Münafıkları Hz. Peygamber’e karşı harekete geçiren sebeplerin başında hakimiyet kaygısı yer almaktaydı. Nitekim Medine’de söz saahibi olmak isteyenler, yandaşlarına Hz. Peygamber ve ailesini hedef göstermişlerdir. Müslümanların askeri başarılarının farkında olan münafıklar onlara karşı silahlı mücadele yerine iftira ve yalan yolunu tercih etmişlerdir. Bu amaçla hedeflerine doğrudan doğruya Hz. Peygamber’i koymak yerine onun ailesine saldırmışlar, bunda da kısmen başarılı olmuşlardır. Nitekim onların iftiralarına sahabeden bazıları da alet olmuştur.

Medine’ye hicretinin ardından Hz. Peygamber’e karşı ondört defa suikast tertip edilmiştir. Bunlardan on’u müşrikler, üç’ü yahudiler, bir tanesi de münafıklar tarafından organize edilmiştir. Hz. Peygamber’e karşı yahudiler tarafından büyü yapılmak suretiye öldürme planları da süikastler bölümüne dahil edilmiştir. Şüphesiz süikastlerin içinde kısmen başarıya ulaşan kuzu etine zehir katılması hadisesi olmuştur.

Arap kültürünün en etkili silahlarından olan hicv ve tahrid şiirleri Hz. Peygamber ve ailesine saldırının bir diğer ayağını oluşturmuştur. Özellikle Kureyş içerisinde şarkılarıyla ün salmış cariyeler, şöhretlerini ilan etmek ve efendilerinin gözüne girmek adına yakışsız ifadelerle Hz. Peygamber ve ailesine saldırmayı fırsat bilmişlerdir.

Bir takım yahudi şairleri tahrid şiirleri vasıtasıyla Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı saldırmış, Ezvâc-ı Tâhirât da böylece ağır hakaretlere maruz kalmıştır. Neticesinde muharrid şairleri canlarından olmuşlardır.

Hicretin 6. yılından itibaren Hz. Peygamber'in yabancı devlet adamlarına gönderdiği mektuplar sayesinde İslamiyet'le temas kuranlar olduğu gibi mektuplar üzerinden ona saldıranlar da konumuz dahilinde değerlendirilmiştir. Kureyş, ticari ilişkilerinin kuvvetli olduğu hükümdarlardan bazılarına Hz. Peygamber'i ortadan kaldırma teklifinde bulunmuştur.

Cahileyeden İslamiyete geçiş sürecinde kadının serüveni, saldırılarda üstlendiği vazife bu çalışmayla bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Kureyş eşrafı gerektiğinde Hz. Peygamber'e karşı kadın faktörünü harekete geçirmeyi bilmiştir. Bir gerçeklik var ki Hz. Peygamber'e ve ailesine saldıran müşrik kadınları hürlerden ziyade cariyeler vasıtasıyla kendini göstermiştir. Hz. Peygamber'den affını istediği halde düşmanlıkta ısrar eden cariyeler kadının psikolojik yapısı hakkında ip uçları vermektedir. Yine kabilesinde söz sahibi olanlar Hz. Peygamber'e süikast tetip edecek kadar ileri gitmiştir. Bununla birlikte Hz. Peygamber ve ailesini korumak için ellerinden gelen her şeyi yapan Müslüman kadınları, gerektiğinde fitneye mahal vermemek için susmasını da bilmişlerdir.

Oluşturulan kirli ittifaklara, süikast girişimlerine, hakaretlere rağmen Medine'de Hz. Peygamber'in yanında Ensar ve Muhacirden başka neredeyse kimse bulunmamıştır. Yahudi kabileleri Evs ve Hazrec arasında tarihten gelen kan davasını Müslümanlar aleyhinde tekrar körüklemeye çalıştıysa da Hz. Peygamber buna müsaade etmemiştir. Nitekim söz konusu Allah Resûlü olunca bütün dünyevi sıkıntılarını bir tarafa bırakarak onun çevresinde kenetlenen kitle asrı saadetin Ensar ve Muhaciridir.

Konu ile alakadar olan araştırmacılar açısından çalışmamız Hz. Peygamber ve ailesinin Mekke yıllarında maruz kaldığı saldırılar temasıyla bütünleyici bir çalışmaya da kapı aralamıştır. Bununla birlikte Yahudi muharridleri ve argümanları, saldırılarda Mekke Eşrafının tesiri gibi konu başlıkları Hz. Peygamberin hayatını gün yüzüne çıkarmamız açısından tesirli olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, H. İbrahim. “İslam Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber’in Zeynep’le Evliliği”. *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 7 (2006).
- Akalın, Şükrü Haluk vd. *Saldırı*. thk. Şükrü Haluk Akalın - Belgin Tezcan Aksu. Ankara: Türk Dil Kurumu, 11. Basım, 2011.
- Akbaş, Mehmet. “Hz. Peygamber’in İslam Düşmanlığı Yapan Müşrik ve Yahudi Elebaşlarının Öldürülmesi İçin Görevlendirdiği Sahâbiler”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2017).
- Akdoğan, Mehmet Nur. “Ashâbdan Bazı Kimselerin Tebûk Seferi Dönüşünde Hz. Peygamber’e Karşı Suikast Girişiminde Bulundukları İddiasına Dair Mülâhazalar”. *Diyanet İlmi Dergi* 57/1 (2021).
- Aksu, Ali. “İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme (Sebepler ve Sonuçları Açısından)”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* VIII/1 (2004), 1-21.
- Apak, Adem. *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*. 4 Cilt. İstanbul: Ensar Neşriyat, 20. Basım, 2017.
- Arsalan, Abdurrahim. “Kabile Asabiyeti Açısından Bedir Gazvesi”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* (2023), 2821.
- Arsalan, İhsan. “Hz. Peygamber Döneminde Medine’de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (24 Haziran 2021), 41-83.
- Arslandaş, Nuh. “Hz. Peygamber’in Çağdaşı Yahudilerin İnanç-ibadet ve Dini Hayatları ile İlgili Bazı Tespitler”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (05 Mart 2014), 55-92.
- Askalânî, Ebu’l-Fazl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed b. Hacer. *el-İsâbe fî temyîzi’s-sahâbe*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvid. 8 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l- İlmiyye, 1994.
- Aslan, Ahmet. “Sosyolojik Açından Oyun ve Münafık: Abdullah b. Übey Örneği”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Tokat İlmiyat Dergisi* VIII/2 (2020), 601-630.

- Ateş, Ali Osman. “Hz. Peygamber’in Zeynep b. Cahş ile Evlenmesi Hakkındaki Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1992), 161-180.
- Aycan, İrfan. *Saltanata Giden Yolda Mu’âviye b. Ebî Sufyân*. Ankara: Otto Yayınları, 2020.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin. *Umdetü’l-kârî fî şerhi Sahîhi’l-Buhârî*. I-XXV Cilt. Beyrut: Dâru İhyai’t-Türasi’l-Arabi, ty.
- Ayyıldız, Esat. “Medineli Yahudi Şair Ebû ‘Afeke ve Tahrîd (Kışkırtma) Şiiri”. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 11/21 (29 Ocak 2021), 137-148.
- Barış, Mustafa Necati. “Zeyneb bint Cahş ve Hz. Peygamber ile Evliliği”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2010), 177-192.
- Başaran, Selman. “Hakem b. Ebü’l-Âs”. 175-176. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1997.
- Begavî, Muhyissünne Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesud. *Me’âlimü’t-tenzîl fî tefsîri’l-Kur’an*. Beyrut: Dâru Ahyâi’t-Turâsi’l-Arabî, 1420.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Davud. *Fütûhu’l-büldân*. Beyrut: Dâru ve Mektebetü’l-hilâl, 1988.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahya b. Câbir. *Ensâbü’l-eşraf*. thk. Muhammed Hamidullah. Mısır: Dâru’l-Ma’ârif, 3. Basım, 1959.
- Beyhâkî, Ebu Bekir Ahmed b. el-Hüseyn. *Delâilü’n-nübüvve ve ma’rifeti ahvâli sâhibü’s-şerîa’*. thk. Abdül mu’tî Kal’acî. 7 Cilt. Beyrut ve Kahire: Dâru’l-Kitâbi’l-İlmiyye ve Dâru’r-Reyyânî’t-Turâs, 1988.
- Bolay, M. Hulusi. “Asr-ı Saadette Yahudiler 2”. *İslam Medeniyeti Dergisi* 1/4 (15 Kasım 1967), 20-21.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi’u’s-şâhîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil. *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*. çev. Mehmed Sofuoğlu. I-XVI Cilt. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987.
- Büyükarıslan, Burhan Mustafa. *Hiz. Peygamber’in İstihbari Faaliyetleri*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2021.

- Caetani, Leone. *İslam Tarihi*. çev. Hüseyin Cahit Yalçın. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2021.
- Canan, İbrahim. “Hz. Peygamber’in Münafıklara Karşı Takip Ettiği Siyaset”. *Diyanet İlmî Dergi* XVI/4 (1977), 241-250.
- Ceda’, Ahmet. *Fidâ’îyyûn min aşri’r-rasûl*. Ürdün: Dâru’Diya’ Li’n-Neşr ve’t-Tevzî’, 5. Basım, ts.
- Cevad, Ali. *el-Mufasssal fî târih’I-Arab kable’l-İslâm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru’l-İlm li’I-Melâyin, 1980.
- Çakın, Kamil. “Peygamberimize Büyü Yapılması ile İlgili Rivayetler (İdeoloji ile Realitenin Çatışma Alanına Bir Örnek)”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (2017), 25-54.
- Çelenk, Dilek. *Hiz. Peygamber’in Mekke Devrinde Karşılaştığı Sıkıntılar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2017.
- Çiçek, Hacı. “Münâfıkların İnanç Dünyası ve Hiz. Peygamber Devrinde Münâfıklar”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* III/2 (2012), 199-222.
- Çimen, Abdullah. “Amr b. Âs’a Yöneltilen Eleştirilerin İncelenmesi”. *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2017).
- Dayf, Şevki. *el-Asru’l-Câhilî*. Kahire: Derul-Mearif, 1960.
- Demircan, Adnan. “Resulullah (s.a.v.)’ın Münafıklarla İlişkileri”. *İslam’da İnsan Modeli ve Hiz. Peygamber Örneği [Kutlu Doğum Haftası: 1993]*. 141-154. Ankara: TDV Yayınları, 1995.
- Demircan, Adnan - Apak, Âdem. *Hiz. Peygamber Döneminde Müşriklerle İlişkiler*. Kuramer / Kur’an Araştırmaları Merkezi, 2021.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasan. *Târîhu’l-hamîs fî ahvâli enfes-i nefîs*. Beyrut: Mûessesetü Şa’bân, 1966.
- Ebu Zehra, Muhammed. *Son Peygamber Hiz. Muhammed*. çev. Mehmet Keskin. 4 Cilt. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997.
- Ebu’l-Hasen Ali, en-Nedvî. *Rahmet Peygamberi*. çev. Abdükerim Özaydın. İstanbul: İz Yayıncılık, 12. Basım, 2020.
- Emin, Ahmed. *Fecrü’l-İslâm*. çev. Ahmet Serdaroğlu. Ankara: Kılıç Kitap Evi, 1976.

- Erkocaaslan, Recep. “Hz. Mâriye bint Şem’ûn’a Atılan İftira ve Sünnî-Şîî Geleneklerdeki Rivayet Farklılıklarının Sebepleri”. *Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi* 43 (2021), 11-26.
- Fayda, Mustafa. “Abbas b. Mirdâs”. 1/27. Ankara: *TDV İslam Araştırmaları Merkezi*, 1988.
- Fayda, Mustafa. “Abdullah b. Sa’d b. Ebî Serh”. Ankara: *TDV İslam Araştırmaları Merkezi*, 1988.
- Göksoy, İsmail Hakkı. “Hz. Peygamber’in Hükümdarlara Gönderdiği Davet Mektupları ve Önemi”. *II. Kutlu Doğum Sempozyumu, Teblilğler, 20 Nisan 1999, Isparta*, 119-138.
- Halebî, Ebu’l-Ferec Nûrûddîn Alî b. Burhâniddîn İbrâhîm b. Ahmed. *es-Sîretü’l-Halebiyye fî sîreti’l-Emîni’l-Me’mûn*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, 1980.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. 2 Cilt. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1980.
- Hudrî, Muhammed b. Afîfî. *Nûru’l-yakîn fî sîret-i seyyidi’l-mürselîn*. Beyrut ve Lübnan: Dâru’l-Ma’rife, 2004.
- İbn Asâkir, Ebü’l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfi. *Tarihi Dımaşk*. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1998.
- İbn Esîr, Ebu’l-Hasen Ali b. Ebi’l-Kerim Muhammed b. Muhammed Abulkerim b. Abdulvahid eş-Şeybânî el-Cezerî İzzeddin. *el-Kâmil fî t-târih*. thk. Amr Abdüsselâm Tedmîrî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-Arabî, 1997.
- İbn Habîb, Muhammed b. Habîb. *el-Münemmak-u fî ahhâr-i Kureyş*. thk. Hurşid Ahmed Faruk. Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, ts.
- İbn Hacer, Ebü’l-Fadl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali el-Askalânî. *Fethu’l-bârî bi sahîhi’l-Buhârî*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî vd. Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, 1379.
- İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed b. Mahmud. *Dîvânü’l-mübtedâ ve’l-haber fî târihi’l-Arabî ve’l-Berber ve men âsâruhüm min zevi’ş-şe’ni’l-ekber*. thk. Halil Şehadet. 1 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1988.
- İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. *Cevâmiu’s-sîre*. thk. İhsan Abbas. Dâru’l-Meârif, 1990.
- İbn Hişâm, Abdulmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Humeyrî el-Marûfî Ebû Muhammed. *es-Sîretü’n-nebeviye*. thk. Abdurraif Said. 6 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Cîl, 1990.

- İbn İshak, Muhammed. *es-Sîratü'n-nebeviyye*. thk. Muhammed Hamidullah. Konya: Hayra Hizmet Vakfı Neşriyat, 1981.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İmamüddin İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. 15 Cilt. Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1986.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İmamüddin İsmail b. Ömer. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*. thk. Sami b. Muhammed es-Selame. I-VIII Cilt. Riyad: Dâru Tayyibe, 2. Basım, 1999.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- İbn Sa'd, Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. İhsan Abbas. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1968.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddin Alî b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *el-Kâmil fi't-Târih*. thk. Amr Abdüsselâm Tedmîrî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1997.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddin Alî b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *Üsdü'l-ğâbe fî mârifeti's-sahâbe*. thk. Ali Muhammed Muavvid - Adil Ahmed Abdülmevcud. 8 Cilt. Beyrut: Darul Kütübil İlmiyye, 1994.
- Kandemir, M. Yaşar. "Enes b. Züneym". C. 11. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995.
- Kapar, Mehmet Ali. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Müşrikler ve Müşriklerle İlişkiler)*. ed. Vecdi Akyüz. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- Kapar, Mehmet Ali. "Fezâre (Benî Fezâre)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1995.
- Kapar, Mehmet Ali. "İlk İslam Diplomatı Amr b. Ümeyye ed-Damrî". *İstem* 30 (2017), 271-285.
- Kapar, Mehmet Ali. "Kâ'b b. Eşref". Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2001.
- Kapar, Mehmet Ali. "Uluslararası İlişkiler Bağlamında Hz. Muhammed'in Gayrimüslim Unsurlarla Olan İlişkilerindeki Örnekliği". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (2019).
- Kara, Hilal Çelikkol. *Hız. Fatıma: Peygamberimizin Gül Goncası*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları, 2015.
- Kara, Seyfullah. "İfk Olayının Etkileri ve Olayla İlgili Ortaya Konan Tavrılar". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (2001), 343-382.

- Karacabey, Salih. “Şeybe b. Osman”. Ankara: *TDV İslam Araştırmaları Merkezi*, 2010.
- Karagöz, Kenan. *Hazreti Peygamber’e Yapılan Büyüler ve Büyücülük*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, 2006.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur’an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*. I-V Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 6. Basım, 2017.
- Kastallânî, Ahmed b. Muhammed. *Mevâhib-i ledünniyye*. çev. Bâkî. 2 Cilt. İstanbul: Divan Yayınları, 2008.
- Kelâî, Ebû’r-Rebî‘ Süleymân b. Mûsâ b. Sâlim. *el-İktifâ’ bimâ tedammenehû min meğâzî resûlillâh ve’s-selâseti’l-hulefâ’*. thk. Muhammed Kemalettin - İzettin Ali. 4 Cilt. Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, 1996.
- Khanfar, Wadah. *İlk Bahar Hz. Peygamber (sav)’in Hayatına Dair Stratejik ve Siyasi Bir Okuma*. çev. Hasan Hacak - Mehmet Yuşa Solak. İstanbul: Vadi Yayınları, 2021.
- Kılıç, Ünal. “Ebû Süfyan b. Harb’in Hayatı”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 461-484.
- Kılınçlı, Sami. “Esbâb-ı Nüzûl Rivayetlerinin Vakıayla Uyum Sorunu: Ka’b b. Eşref Örneği”. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*.
- Koçyiğit, Talât. “Abdullah b. Übey b. Selûl”. Ankara: *TDV İslam Araştırmaları Merkezi*, 1988.
- Köksal, M. Asım. *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslamiyet*. ed. Ömer Çetinkaya vd. 8 Cilt. İzmir: Işık Yayınları, 2008.
- Lewis, Bernard. *el-Arab fi’t-Tarih*. Beyrut, 1954.
- Lings, Martin. *Hz. Muhammed’in Hayatı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2020.
- Mahmudov, Elşad. *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber’in Savaşları*. İsam / İslam Araştırmaları Merkezi, 2018.
- Makdisî, Mutahhar b. Tâhir. *el-Bed’ ve’t-târîh*. 6 Cilt. port Said Mısır: Meketebetü’s-Segâfeti’d-Dîniyye, ts.
- Makrizî, Ahmed b. Ali b. Abülkadir Ebu’l-Abbas el-Hüseynî el-Ubeydî Takıyüddîn. *İmtâü’l-esmâ bimâ li’n-nebiyyi mine’l-ahvâl ve’l-emvâl ve’l-hafede ve’l-metâ*.

thk. Muhammed Abdülhamid en-Nümeysî. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999.

Mâverî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib. *İ'lâmü'n-nübüvve*. thk. Muhammed el-Mu'tasım Billah el-Bağdâdî. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1987.

Mübârekfûrî, Safiyyü'r-Rahmân. *er-Rahîku'l-mahtûm*. Dımaşk: Dâru'l-Feyha, 1976.

Mübârekfûrî, Safiyyü'r-Rahmân. *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*. çev. Halil İbrahim Kutlay. İstanbul: Risale, 2019.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: y.y., 1374-75/1955-56.

Nemerî, el-Hâfız Yusuf b. el-Ber. *ed-Dürer fî ihtisâri'l-meğâzî ve's-siyer*. thk. Şevki Dayf. Kahire: Dâru'l-Meârif, 1982.

Nesâî, Ebû Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Hasan Abdülmün'im Şelebî. I-X Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım, 2001.

Önkal, Ahmet. “Âmir b. Tufeyl”. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991.

Önkal, Ahmet vd. *Hz. Peygamber'in İzinde*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.

Örenç, Aşır. “Hz. Peygamber'e Karşı Müşrik, Münafık ve Ehl-i Kitap Tarafından Fiilî Olarak Yapılan Saygısızlıklar”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2013/28 (01 Mayıs 2013), 145-168.

Öz, Mustafa. “Hurkûs b. Züheyr”. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1998.

Özdemir, Mehmet Nadir. *Ganimet Hz. Peygamber Dönemi Uygulamaları*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2024.

Özkuyumcu, Nadir. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam (Asr-ı Saadette Yahudilerle İlişkiler)*. ed. Vecdi Akyüz. 4 Cilt. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Basım, 2007.

Sallâbî, Ali Muhammed. *Siyer-i nebî*. 2 Cilt. İstanbul: Ravza Yayınları, 3. Basım, 2017.

Sarıçam, İbrahim. *Emevi-Haşimi İlişkileri / İslam Öncesinden Abbasilere Kadar*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2022.

- Sarıçam, İbrahim. *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5., 2007.
- Semhûdî, Ali b. Abdullah b. Ahmed el-Hasenî eş-Şâfi Nureddin Ebu'l-Hasan. *Vefâu'l-vefâ bi ahbâri dâri'l-Mustafâ*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.
- Serahsî, Muhammed b. Ahmed. *Şerhu kitâbi's-siyeri'l-kebîr*. thk. Salahuddin el-Müneccid. 5 Cilt. Kahire: Câmîâtü'd-Devli'l-Arabiyye, 1971.
- Sıbt İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Muzaffer Şemsüddîn Yûsuf b. Kızıoğlu. *Mir'âtü'z-zamân fî târihi'l-âyân*. ed. Muhammed Berekat - Ammar Rayhavi. 23 Cilt. Şam: Dârü'r-Risâleti'l Âlemiyye, 2013.
- Süheylî, Abdurrahman. *er-Ravzü'l-ünûf fî şerhi's-sîreti'n-nebeviyye li'bn-i Hişâm*. thk. Abdurrahman el-Vekîl. 7 Cilt. Kahire: Ma'hedü'l-mahtutati'l-Arabiyye, 1967.
- Süyûtî, Ebu'l-Fazl Celâleddin Abdurrahmen Ebî Bekr. *el-Hasâisü'l-kübrâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1985.
- Şahyar, Abdullah. "Nudayr b. Hâris". Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2007.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmiü'l-Beyân an te'vîl-i âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Riyad: Dâru Hicr, 2001.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. *Târihu'l-ümem ve'r-rusûl ve'l-mülûk*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre. *el-Câmiü'l-Kebîr*. thk. Beşşar Avvad Ma'ruf. I-VI Cilt. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1996.
- Tülücü, Süleyman. "Lebîd b. Rebîa". Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2003.
- Uğur, Mücteba. "Cülâs b. Süveyd". Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1993.
- Uraler, Aynur. "Mâriye". Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2003.
- Uyar, Gülnur. "Zeyneb bint Hâris". Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2013.
- Ünalın, Sıddık. "Hz. Muhammed'in Arabistan Yarımadasındaki Yahudilerle İlişkileri". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2015), 0-0.

Ünalan, Sıddık. “Risalet Öncesinde Arap Yarımadasındaki Dinler ve Bir Peygamber Beklentisi”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2001), 87-102.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer. *el-Meğâzî*. thk. Marsden Conis. 3 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1989.

Watt, W. Montgomery. *Muhammad at-Medina*. Oxford: Great Britain, 1956.

Zehebî, Şemseddin Muhammed b. Ahmed. *Târihü 'l-islâm ve vefâyâtü 'l-meşâhiri ve 'l-e'lâm*. thk. Amr Abdüsselâm ed-Tedmîrî. 52 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1993.

Zürkânî, Muhammed b. Abdulbâkî. *Şerhu mevâhibi 'l-ledüniyye li'l-imâmi 'l-Kastallâni*. 6 Cilt. Mısır, 1292.